

ZER JATEN DUTE GAIZKI JATEN DUTENEEK EAE-N

EAEn pobrezia egoeran dauden pertsonen elikadura eta nutrizio egokirako eskubidearen azterketa eta proposamenak

INURRI OIANKO, ISA ÁLVAREZ VISPO, RUTH L. HERRERO, DAVID LOPATEGI ESCUDERO,
MARIBI UGARTEBURU: ITZULTZAILEA

EDIZIOA:

zambra
iniciativas sociales

Lankidetzarako eta Herriren Garapenerako Erakundea
Asociación para la Cooperación y el Desarrollo de los Pueblos

ZER JATEN DUTE GAIZKI JATEN DUTENEK EAE-N?

INURRI OTANKO, ISA ÁLVAREZ VISPO, RUTH L. HERRERO, DAVID LOPATEGI ESCUDERO

EDIZIOA

ZAMBRA INICIATIVAS SOCIALES

C/ FRANCISCO CARTER 1, 1º, 1ª - 29011 MÁLAGA

ZAMBRADISTRIBUIDORA@GMAIL.COM - 655 40 02 97

HTTP://DISTRIBUCIONZAMBRA.ORG

BALADRE

COORDINACIÓN ESTATAL DE LUCHAS CONTRA LA PRECARIEDAD,

EL EMPOBRECIMIENTO Y LA EXCLUSIÓN SOCIAL

C/ FRANCISCO CARTER 1, 1º, 1ª - 29011 MÁLAGA

WWW.COORDINACIONBALADRE.ORG

BIZILUR-LANKIDETZARAKO ETA HERRIEN GARAPENERAKO ERAKUNDEA
ORGANIZACIÓN PARA LA COOPERACIÓN Y EL DESARROLLO DE LOS PUEBLOS
CALLE CARDENAL GARDUQUI, 9, 5ºDCHA 48008 BILBAO

DISEINUA ETA MAKETAZIOA: MESTURA ESTUDIO

FINANTZIATZAILEAK:

GARAPENERAKO
LANKIDETZAREN
EUSKAL AGENTZIA

AGENCIA VASCA DE
COOPERACIÓN PARA
EL DESARROLLO

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

1. EDIZIOA: 2024ko MAIATZA

ISBN: 978-84-127154-6-0

DL: MA 1903 - 2024

Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 International (CC-BY-NC-ND)

[HTTPS://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

THIS LICENSE ENABLES REUSERS TO COPY AND DISTRIBUTE THE MATERIAL IN ANY MEDIUM OR FORMAT IN UNADAPTED FORM ONLY, FOR NONCOMMERCIAL PURPOSES ONLY, AND ONLY SO LONG AS ATTRIBUTION IS GIVEN TO THE CREATOR. CC-BY-NC-ND INCLUDES THE FOLLOWING ELEMENTS:

BY: CREDIT MUST BE GIVEN TO THE CREATOR.

NC: ONLY NONCOMMERCIAL USES OF THE WORK ARE PERMITTED.

ND: NO DERIVATIVES OR ADAPTATIONS OF THE WORK ARE PERMITTED.

SARRERA _ 7

ORRIALDE HAUEI BURUZKO OHARRAK _ 11

HELBURUAK _ 15

OINARRIZKO KONTZEPTU BATZUK _ 17

TESTUINGURUA _ 21

TOKIKOTIK GLOBALERA _ 23

TESTUINGURU HISTORIKOA _ 29

NON GAUDE? LEGE ESPARRUA _ 35

METODOLOGIA _ 43

KRONOGRAMA _ 49

EMAITZAK _ 53

- A) EAE-KO EGOERAREN ERRADIOGRAFIA _ 57
B) ELIKAGAIEN LAGUNTZARAKO BIDEAK: IBILBIDEAK _ 75
C) NARRAZIOAK ETA EZTABAIDAK _ 108

ONDORIOAK _ 157

PROPOSAMEN POSIBLEAK _ 165

ERANTZUNAK HEGOALDE GLOBALETIK _ 175

EUSKAL HERRIAN ELIKADURA ETA NUTRIZIO EGOKIRAKO
ESKUBIDEAN AURRERA EGITEKO ERRONKAK _ 185

ERREFERENTZIAK _ 197

ERANSKINAK _ 203

SARRERA

Gosean pentsatzeak, hegoaldeko latitudeetaraino garamatza. Ez dugu ikusten edo ez dugu ikusi nahi ongizatea aurreikusten den herrialde eta kontinente honetan, ezegonkortasun egoeratan egon daitezkeen pertsonen bizitzari eusteko gai garelakoan gauden honetan, gizarte ondoeza egon, badagoela, gero eta nabarmenagoak diren sistema kapitalistaren irtenbide faltsuen aurrean.

Elikagaietarako sarbidean dauden gabezien kasuan, gaur egun erakunde publikoek dituzten aukerek, elikagaiak eman ordez, jateko produktu hutsak ematen dituzte. Helburua da urdailak betetzea, kuantitatiboa dena —kaloriak— ebaztea, kontuan hartu gabe elikatu beharrekoa pertsonen gorputzak eta bizitzak direla. Bizimodu duina izateko eskubidea eta elikadura eta nutrizio egokia izateko eskubidea duten pertsonak. Egoera hori gero eta eskandalagarriagoa da, eta gizartearen iruditerian normalizatzen ari da pobrezia egoeran dauden pertsonen konformatu egin behar dutela, eta, gainera, eskertu egin behar dutela, elikadura oso urria eta prekariora izan arren. Asistentzialismoak gizarte eskubiak ordezten ditu, eta banatzaile handien interesek, elikadura sistema ez ezik, gizarte arretarako mekanismo publikoak ere blaitu egiten dituzte.

Covid-19ren pandemiak alde horretatik zeuden gabeziak agerian utzi zituen. Egun haietan Espainiako Estatuan, Madrilén, esate baterako, sekulako esperpen-toak ikusi genituen; izan ere, Telepizza eta Rodilla zabor

janarien kateek eskola jantokiak eta adingabeak hornitu zituzten janari osasungaitzarekin; edo hurbilagoko lekuetan, eskolak ixtean jantokiaren mende zeudenak elikagairik gabe geratu ziren. Edo Eusko Jaurilaritzak nekazarien azokak ixtea agindu zuenean, elikagaien saltoki handiak irekita zeuden bitartean. Erabaki hori, gainera, atzera bota behar izan zuen, herritarren presioaren ondorioz.

Hori guztia gertatzen zen bitartean, auzoetan eta herrietan elkartasun guneak eta laguntza sareak sortu zirela ikusi genuen, hurbileko produktuen eskaria igo egin zen eta erakundeen erantzunen mugak ikusita, lapiko herrikoiak eta jantoki autogestionatuak antolatu ziren. Baina ez hemen bakarrik. Hegoalde globaleko ia herrialde guztietan, nekazariak eta gizarte mugimenduak arduratu ziren herritarren elikadura egoeraz: elikagaien oparitzeak egin ziren (*verdurazo* edo *cestazo* deiturikoak), kale ekintza horien bidez helarazten zitzaizen janaria okerren pasatzen ari ziren pertsonen. Ez da kasualitatea egoera berean antzeko erantzunak izatea latitude desberdinetan. Beharrak asetzen saiatzen zen erantzuna kolektibotik etorri zen. Gosea arazo orokorra dela eta erantzunak kolektibotik, elkartasunetik eta antolaketa komunitariorik pasatzen direla frogatu zen. Hala ere, hurrengo orrialdeetan ikusiko dugunez, erakunde publikoek irtenbide faltsuak jartzen jarraitzen dute, pertsonak elikatu beharrean, korporazioen interesak elikatzen dituztenak. Sistema horren euskarria desberdintasuna baita. Desberdintasun horrek pobrezia eta beharrezana sortzen ditu. Horren aurrean, sistema bera jartzen da, arazoaren eragilea bera, irtenbide posible gisa.

Horregatik guztiagatik hasi ginen txosten hau egiten. Gure inguruan dauden pobrezia egoerak, bertan dauden pertsonen ibilbideak eta jasotzen dituzten jateko produktuak (gutxi dira elikagaiak) ikusaraztea beharrezkoa dela uste dugu. Garrantzitsua da egoera ezagutzea eta abian jartzen ari diren erantzunak bistaratzea, pertsona guztientzako elikadura eta nutrizio eskubide egokia benetan bermatzen duten bideetan, batera lan egin ahal izateko. Aldi berean, hori ezin da egin funtsezko sektore bat, lehen sektorea, kontuan hartu gabe; izan ere, nekazaritza baita, oinarri agroekologikotik, elikatu gaitzakeena, pertsonetikiko eta lurrarekiko justua den moduan.

Bide horretan, beste latitude batzuetara ere begiratzen dugu, handik ikasteko asko daukagulakoan. Brasilera eta Argentinara begiratzen dugu. Herrialde horietan, nahiz eta aldaketa politiko berri larriak izan, nekazarien zein hiriguneetako herri mugimenduen bidez proposamenak egiten ari dira, pertsona guztiek eta, bereziki, herritar klaseek elikatzeko duten eskubiderantz doazena, gizarte justiziari eta ingurumenari begira.

Duela urte batzuk hasi zen Baladre taldetik *Zer jaten dute gaizki jaten dutenek* izeneko mugimendua; Estatu osoan egoera larrian dauden pertsonen taldeak biltzen dituen prozesu parte-hartzailea da. Zer jaten dugun eta nola elikatu nahi dugun galdetzen du. Orain, Bizilur elkartearekin batera, lupa jarri dugu EAEn, gure lurraldeko egoera ikusaraziz eta eredu bidezkoagoak eraikitzeke proposamenak partekatuz.

ORRIALDE HAUEI BURUZKO OHARRAK

ZERTARAKO DOKUMENTU HAU?

Euskal Autonomia Erkidegoan pobrezia egoerak bizi dituzten pertsonen elikadurari buruzko ikuspegi deskribatzailea eta analitikoa eman nahi da. Dokumentu honetan, kualitatiboa eta kuantitatiboa uztartu nahi izan dira, baita egoera horretan dauden pertsonen egoera zeharkatzen duten ardatzak ere. Horretarako, elikadurari ez ezik, pertsonen bizipenei ere erreparatzen zaie, eta eskura dauden baliabideetara iristeko pertsonak egiten dituzten ibilbideak eta elikagaiak haiengana iritsi arte egiten dituztenen ibilbideak aztertzen dira. Horrez gain, hainbat eragileren iritziak eta esperientziak eta “elikagai laguntza” deritzona inguratzen duten narrazioak daude.

NONDIK DATOR?

Elikadura burujabetzaren paradigmaren inguruan hainbat erakundek egiten duten lanaren ondorioz sortu da azterketa hau. Horien artean, *Bizilur-Herrien Lankidetz*a eta *Garapenerako Elkartea*, eta *Baladre Koordinazioa*.

Bizilur hasiera-hasieratik ari da lanean elikadura burujabetza garatzeko, munduko hainbat tokitan, proposamen eraldatzaile gisa, eta La Vía Campesinaren inguruan artikulatutako baserritarren mugimendua benetako aldaketa subjektu gisa babesten du.

Gizarte bazterkeriaren aurkako borrokak koordinatze-ko, *Baladre* ere beteranoa da bere taldeekin lanean. Gogoeta bat jartzen dute oinarrian: zer jaten dute gaitzki jaten dutenek? Pobrezia egoeran dauden pertsonen buruz ari da, eta egoera horiek zeharkatzen dituzten desberdintasun ugariak ikusarazten ditu, elikadurari dagokiona barne.

Argitalpen hau proiektu zabalago baten parte da, eLankidetzaz-Garapenerako Lankidetzarako Euskal Agentziak finantzatua. Izenburua, hauxe: *“Eskubidedun elikadura sistemak: gizartean bazterturik eta/edo desabantailan dauden pertsonen elikadura. Agroekologiatik eta elikadura burujabetzaren ikuspegitik egindako hurbilketa”*.

Proiektu honen bidez, tokiko agendan kokatu nahi da elikadura osasungarri eta iraunkorra lortzeko aukerari buruzko eztabaida, eta arreta berezia jarri nahi da kolektibo ahulenen elikaduran, eskubideen ikuspegitik eta bizigarritasunaren ikuspegi global zein lokaletik.

Helburu hori lortzeko, lehentasunezko hiru ekintza planteatzen ditugu ardatz gisa: Euskal Herrian agroekologiaren aldeko mugimendua indartzea, parte-hartzea, feminismoa eta interseksionalitatea gako bezala hartuta; 1. eta 3. sektoreen artean proposamen berritzaileak sortzea, elikagai sistemen sustapenean eragiteko, elikadura zuzenbidearen ikuspegitik, eta artikulazio eta eragin eremu iraunkorrak sustatzea, beste eragile batzuekin batera.

Gainera, erakunde aliatuekin batera lan egiten dugu. Horien bidez, aipatutako ardatz horietako bakoitzean jarduerak garatzen ditugu, eta, Bizilur eta Baladre-rekin batera, proiektu honen bihotza dira:

EHKOlektiboa, nekazarien eta herritarren talde mistoa, Euskal Herriko lurralde guztietan agroekologiaren alde lan egiten duena.

Zapalan Elkartea, Urduñako gizarte hezitzaile eta bizilagunen taldea, adinez nagusi izan ondoren bakarrik bizi diren gazte atzeritarrek bizi duten zaurgarritasun egoerarekin ardurata dagoena eta kolektibo horren bizitza, presakuntza, lan eta gizarte beharrei erantzuteko lan egiten duena.

Agharas, Imazigh (Berbere) etorkin gazteek sortutako elkartea, Barakaldoko kulturarteko sentsibilizazioarekin eta gizarte kohesioarekin konprometituta eta arduratuta dagoena.

Lan honen bidez, gure gizarteko talderik ahulenen elikadurarako sarbidearen egoerari buruzko argazki eguneratua, eta ildo horretan abian diren estrategia, plan eta politika instituzional eta sozialak bildu nahi dira, ikuspegi lokal-global batetik eta horien azterketa kritiko batetik.

HELBURUAK

Azterlan hau gidatzeko, honako helburu hauek ezarri dira:

Lehenengo helburua EAEn pobretutako pertsonen elikadurarako duten eskubidearen egoera ezagutzea izan da. Horretarako, pobrezia egoeran dauden pertsonen elikadurara iristeko (edo ez) mekanismoak ezagutzen saiatzen gara, baita “elikagai laguntza” izeneko kanaletik jasotzen dituzten produktuen ibilbidea ere. Hala, helburu hori betetzeko, beste helburu zehatzago batzuk lantzen dira:

Testuinguru historikoa, soziala eta legediari dagokiona ezagutzea

EAEko elikadura arloko baliabideak eta haietara iristeko prozedurak aztertzea.

EAEko elikadura baliabideetara iristen diren pobrezia egoeran dauden pertsonen datu sozio-demografikoak eta profilak ezagutzea.

Elikadura eta nutrizio egokirako eskubideari buruzko narrazioetan agertzen diren elementu tematiko nagusiak zehaztea.

Baliabide/programa sozial nagusietan ematen diren elikagaien ibilbidea ezagutzea.

Bigarren helburua EAEko pertsona pobreen elikatze eskubideari buruzko egoera aztertzea izan da, Hegoaldeko ikuspegi globaletik. Horretarako, honako hauek egin dira:

Argentinan eta Brasilen elikadura eskubideari buruzko ekimenak eta praktika onak ezagutzea.

EAEko egoera eta Argentinako eta Brasilgo kasuak alderatzea.

Hirugarren helburua da EAEn pobretutako pertsonen elikatze eskubidearen egoera hobetzeko proposamen batzuk ezartzea, elikadura burujabetzaren ikuspegitik.

Horren bidez, dokumentu hau beste urrats bat emateko eta politika eta programa sozialei buruzko proposamen berritzaileak partekatzeko tresna izatea nahi dugu: bai EAEko erakunde publikoei, bai Gizarte Ekintzaren Hirugarren Sektoreko erakundeei etorkizuneko erronka batzuk planteatzeko tresna.

Elikadura funtsezko eskubidetzat hartuta, gure gizarteko sektore guztiek elikadura osasungarria eta kalitatezkoa izateko aukera ematen duten proposamenetan sakontzen dugu. Ikuspegi horrek elikagaien ekoizpenarekin lotzen gaitu ezinbestean, ikuspegi agroekologikotik.

Ikerketa hau gidatu duten galderetako batzuk hauek dira: Nork eta zenbat pertsonak jasotzen dituzte elikagaiak “elikagai laguntzarako” kanalen bidez? Zer jaten dute EAEn gaizki jaten duten pertsonak? Zeintzuk dira janaria eskuratzeko bideak? Zeintzuk dira banatzen diren produktuen ibilbideak? Zein da elikagai laguntzarako hainbat kanaletan parte hartzen duten pertsonen ikuspegia? Zer narrazio dira nagusi sare sozialetan eta komunikabideetan? Eta, azkenik, elikadura eta nutriziorako eskubidea behar bezala betetzen al da?

GINARRIZKO KONTZEPTU BATZUK

Interesgarria iruditzen zaigu glosario txiki bat egiten hastea, dokumentu honen orrialdeetan lagunduko diguten definizio eta kontzeptu garrantzitsu batzuekin.

- a. Elikagaien segurtasuna:** Elikagaien Segurtasuna 1996ko Elikaduraren Munduko Goi bileran definitu zen, honelaxe: “Elikagai segurtasuna gertatzen da pertsona guztiek elikagai seguruak, elikagarriak eta mantenugaiak eskuratzeko aukera fisiko, sozial eta ekonomiko etengabea dutenean, eta behar adinako kopuruan elikadura beharrak asetzeko eta bizi-tza aktiboa eta osasungarria izateko”.
- b. Elikagaien segurtasunik eza:** Elikagaien segurtasunik eza da bizimodu osasungarri eta aktiboa izateko behar adina elikagai, elikagarri eta seguru ez izatea edo eskuratzeko aukera mugatua izatea. Hori hainbat faktorek eragin dezakete, hala nola pobrezia. Elikagaien eskuragarritasunik eza ez ezik, modu egonkorrean elikagai elikagarriak eta kalitatekoak eskuratzeko aukera falta ere bada. Pertsona batek behar adina janari izan dezake, baina janari hori elikagarria ez bada, elikadura egokiaren oinarriko beharrak betetzen ez baditu edo modu egonkorrean sartzen ez bada, hori ere elikagaien segurtasunik eza dela jotzen da.
- c. Elikadura burujabetza:** Elikadura burujabetza Via Campesina antolakundeak definitu zuen 1996an. Herriek euren elikadura politikak zehazteko daukaten eskubidea da, nekazarien ekoizpenean eta eli-

kagaiak ekoitzi, kontsumitu eta banatzeko sistema jasangarrietan oinarrituta, erauzketa sistemetatik urrun. Elikadura burujabetza kontzeptu politiko bat da, eta kontzeptu horrek, pertsona guztiek elikaturta egon behar dutela adierazteaz gain, elikagaien jasangarritasuna edo iraunkortasuna eta herrien erabakitze eskubidea ere aztertzen ditu.

d. Agroekologia: Agroekologia zientzia, praktika eta mugimendu gisa definitzen da.

Agroekologia-ren helburua da elikadura sistema bidezkoagoak eraikitzen dituzten diagnostikoak egitea eta praktikak sustatzea, hiru dimentsioko ekintzak aztertuz eta sustatuz: alderdi teknikoa, etxaldean erabilerari dagokiona; dimentsio sozioekonomikoa, elikaduraren eta dimentsio politikoaren inguruan sortzen diren ekonomiei eta harremanei dagokiena, eta erabakimenaren dimentsioa, erabakiak hartzea eta gobernantza elikadura sistemetan nola gertatzen diren eta nork parte har dezakeen edo ez ebazten duena.

e. Elikatzeko eskubidea: Elikatzeko eskubidea Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalaren 25. artikuluan aitortzen da. Artikulu horretan aitortzen da pertsonak bizi maila egokia izateko eskubidea dutela, elikadurarako sarbidea bermatuko diena. Esparru horretatik abiatuta, Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Itunean lantzen da zehatzago. Itun hau loteslea da estatu sinatzailentzat. Arau lotesle horien barruan, GEAUren 25. artikuluan ezarritakoa onartu arren, "pertsona orok gosearen aurka babestuta egoteko duen oinarritzko eskubidea" ere zehazten du eta horretara lotzen ditu estatuak.

f. GJH: Garapen Jasangarrirako Helburuak dira GJH, 2030erako diseinatuak, eta gaur egun hainbat

mailatako politiken oinarria dira. 17 helburu dira, eta hainbat alderdi lantzen dituzte, hala nola zero gosea (2. GJH), genero berdintasuna (5. GJH), ingurumen jasangarritasuna... Helburu horiek EZ dira lotesleak, estatuek kontuan hartu beharreko borondatezko helburuak dira. Gaur egun ikusten ari gara Nazio Batuen esparru eta narratibetan GJHeK Giza Eskubideak ordezkatzeko ari direla. Hori dela eta, tresna juridiko bat (Giza Eskubideak) galtzen ari da, eta borondatezko xede ez-lotesleak ordezkatzeko dute. Ondo ulertutako esparrua izanez gero, giza eskubideen osagarri gisa tresna ona izan daitekeen arren, praktikan gertatzen ari dena da GJH 2 (zero gosea) elikadura eta nutrizio eskubide egokien esparruaren ordezkari dela erabiltzen.

- g. Pobrezia:** “Pobreziak esan nahi du giza garapenaren aukera funtsezkoenak ukatzen direla: bizitza luze osasuntsu eta sortzailea bizitzea eta bizitza, askatasuna, duintasuna, bere buruarekiko eta bestee-kiko errespetua izatea” (PNUD, 1997). Hori dela eta, “gabeziaren ikuspuntutik” hitz egingo dugu, hau da, pertsona guztiek dituzten funtsezko aktibo eta aukerak kentzeari buruz.
- h.** Logika horri jarraituz, txosten honetan “pertsona txirotuaz edo pobretzen den pertsonaz” hitz egingo dugu, oinarritzko beharrak asetzeko baliabideetara sarterik ez duen pertsona definitzeko. Hala ere, terminologia ofizialak “bazterketa edo zaugarritasun arriskuan dauden pertsonak” terminoak erabiltzen ditu, eta arautegiek eta hizkuntza ofizialak erabiltzen duten terminologia horixe dela identifikatzeko erabiliko dira. Baina lan honen asmoa da pertsona guztiek jateko duten eskubidearen problematikari gizatasuna kentzen dioten eskalak edo bereizketak ez egitea.

- i. Elikagaia/produktu jangarria:** Ez da gauza bera elikagaia eta jateko produktua. “Elikagai” terminoa erabiltzen dugu asetzeaz eta gosea saihesteaz gain, organismoa elikatu eta ekosistemak elikatzen dituzten produktuez hitz egiteko. Horien aurrean, produktu jangarriak ditugu, hau da, indarrean dagoen araudiaren arabera kaltegarriak ez direlako irents daitezkeen produktuak, baina ez dituzte pertsonak elikatzen, haien osasuna ere kaltetzen dute eta, gainera, eragin negatibo handia dute landatzen diren lurreen.

TESTUINGURUA

TOKIKOTIK GLOBALERA

Oraintsu arte, bidaiatzearen plazer handienetako bat (beste herri, eskualde, estatu edo kontinente batera) norbere jatorrizko lekuarekiko desberdintasunak eta berritasunak topatzeko aukera zen: kultura, moda, arkitectura, natura, janaria, edaria, etab. Oraindik ere gauza ezezagunak aurki daitezkeen arren, globalizazioak ekarri duen errealitatea kontsumo ondasun gehienen, eta bereziki elikaduraren, mundu mailako estandarizazioa da.

Alde horretatik, ziurta dezakegu planeta osoan zehar elikagai sistema industrialak kultura gastronomikoak, dietak eta zaporeak kolonizatu eta homogeneizatu egin dituela: ia produktu berak kontsumitu eta eros ditzakegu planetako edozein tokitako janari-denda gehienetan. Orduan, galdera pertinentea da ea nolatan iritsi garen egoera honetara?

Iraultza Berdea¹ deiturikotik, elikadura sistemak aldatu egin dira nekazaritzan oinarritutako elikagaien ekoi-zen sistema batetik (nekazari txikien protagonismoa, tokiko hazi eta arrazak, intsumo naturalak, dibertsifikazio handia, tokiko ekonomiak, etab.); hurbiltasuneko (geografikoa eta kulturala); eta naturaren zikloekin bat datorrena (urte sasoiak, lurraren denborarekiko

.....
¹ Wikipediaren arabera, nekazaritzako produktibitateak eta, beraz, elikagaiek 1960 eta 1980 artean Ameriketako Estatu Batuetan izan zuten hazkunde garrantzitsua deskribatzeko nazioartean erabiltzen den izena da, eta gero hainbat herrialdetan zabaldu da.

errespetua, uraren erabilera eta laborantza, etab.) eskala globaleko sistema industrializatu batera, non nekazariak makinek ordeztu baitituzte; dibertsifikazioak monolaborantzari bide eman dio; ongarri naturalek pestizidari eta plagizida kimikoei; merkataritzak muga guztiak gainditu ditu eta elikagaien prezioa Chicagoko Burtsan erabakitzen da.

Prozesu horretan, elikagai korporazio handiek zeregin protagonikoa hartu dute lehen nekazariak zuten gizarte rolean: herria elikatzea. Ez hori bakarrik. Gainera, enpresa horiek elikadura katearen maila guztietan erabaki politikoak zehazten dituen eragile bihurtu dira. Erakunde publikoak beren merkataritza interesen arabera zuzendu, baldintzatu eta kontrolatzeko gai dira.

Hala, ekoizpen txiki asko izatetik gutxi eta izugarri handiak izatera igaro gara. Nekazarietatik, nekazaritzako langileetara. Tokiko merkatuetatik, saltoki handietara. Konfiantza eta hurbiltasun harremanak izatetik produktoreekin, apal beteak eta kutxa erregistratzaileak izatera. Ekoiztetik espekulatzerara. Elikatzetik, urdailak betetzera. Tomate gozoak dastatzeko irrikaz udara arte itxarotetik, urte osoan barietate zaporegabeak eskura izatera.

“Tximeleta efektuan” bezala, kontsumitzaileen aburuz elikagai ekoizpeneko sisteman hegalean astinalditxo bat izan zena, hamarkada batzuk geroago, tsunami bat izaten ari da gure bizitzako alderdi askotan: munduan gosea zero izateko promesatik, gosete, malnutrizio eta planeta osoan elikadurarekin lotutako gaixotasun gehiago izatera pasatu gara. Elikadura ez da eskubide bat, GJH (Garapen Jasangarrirako Helburu) bat da orain. Bi-garrena, zehazki. Berotze globala eta planetaren desoreka eragin dira, eta horren arrazoien %30, gutxienez,

elikadura sistema globalizatuari dagokio; biodibertsitateari dagokionez, espezie autoktonoen, hazien, baso masen eta landu daitezkeen lurren kopuru handia galdu da. Desertifikazioak aurrera egin du planeta osoan; nekazarien klasea pobretuz joan da pixkanaka, eta horrek nekazaritza jarduera bertan behera uztea ekarri du, landa eremuko exodo masiboak eraginda hirira; elikagaiak edukitzetik, “produktu jangarri” soiletara pasa gara, gure elikagaien kalitate eskasa normalizatuz; elikagai osasungarriei “super-elikagai” deitzera iritsi gara, iruditeria kolektiboan egunerokotasunetik urrunduz.

Azken batean, elikagaien ekoizpena merkantilizatzeak eta industrializatzeak gizarteratu egin ditu elikagai sistema globalizatuaren eraginak eta kostu materialak eta ingurumenekoak, eta, aldi berean, esku gutxi batzuetan kontzentratu ditu merkatuen monopolioa, eta uraren, biodibertsitatearen eta lurraren gaineko boterea eta jabetza. Elikaduraren multinazional horiek dira munduko geopolitika eta estatuen nekazaritza politikak baldintzatzeko gai diren eragile politiko berriak, baita gosea eta karitatea negoziatzeko ere.

Elikagaien industria globalak duen monopolioa ez da jangarriak ekoiztera, banatzera eta merkaturatzera mugatzen; produkzioaren soberakinari ematen zaion erabileraren gainean ere eragiten du: nekazaritzako elikagaien enpresa handiak solidaritate sistemak sartzen ari dira planeta osoan, karitatearen frankiziekin dituzten loturei esker. Gainera, dagoeneko ez dute beren negozioa merkatu komertzial tradizionalera mugatzen, baizik eta elikadura zerbitzu publikoak ere hartzen ari dira, eskoletan, ospitaleetan, espetxeetan, egoitzetan, adingabeen zentroetan eta abarretan. Hori guztia neoliberalismoaren esku diharduten administrazioei esker, non

prezioa baita zerbitzu hori azpikontratatzeko orduan garrantzia duen aldagai bakarra.

Monopolioa hain da handia, ezen gizartean esku hartzen duten hirugarren sektoreko erakunde gehienek beren elikadurako esku-hartzeak nekazaritza industriak ezartzen dituen parametroetatik bideratzen baitituzte pobrezian eta/edo gizarte bazterketan dauden pertsonekin. Eta beste ikuspuntu batetik egin nahi badute, gizarte zerbitzuen bide administratiboek sistemaren uztaikit pasatzera behartzen dituzte.

Hori ezinezkoa zatekeen, ideien eremua kolonizatu gabe, eta horretarako publizitatean eta marketinean inbertsio handiak egiten dira. Ez da harritzekoa, dokumentu honetan ikusiko dugunez, pertsona publikoek, ospetsuek eta erakundeek gosearen aurkako kanpainen bat egitea, eta herri bakoitzeko supermerkatu nagusiek bultzatutako janari bilketa handien alde egitea. Hala, elikadura eta nutrizio egokirako eskubideari buruzko narrazioak eta diskurtsoak ere aldatu egin dira, elikadura sistemarekin batera. Hainbestetan entzun ondoren, giza eskubideak eta duintasuna urratzen dituzten zenbait iritzi eta adierazpen publikotara ohitu gara, fundamentalismoetarako bidea irekitzen dutenak: *“Pobreei soberakinak ematea”, “ezin dut nik produktu hori erosi eta, gainera, pobreei emango diete”, “gosearen ilaretan inori ez zaio azken belaunaldiko smartphone bat falta”* ohiko esaldiak dira, eta, okerreana dena, ez dute gizartearen gehiengoaren arbuiorik eragiten.

Ondorioz, zailtasun handienak eta baliabide gutxien dituzten pertsonei elikatze egokia izateko aukerak mugatzen zaizkie, bai bakarka, bai behar bezala elikatzeke duten eskubidea zaindu beharko luketen erakundeen

bidez ere. Horrela, bazterketa bikoitza eragiten zaie. Eta hori guztia, gainera, nekazari txikiak lurra lantzeko eta produktua merkaturatzeko oztopo guztiak jasaten dituen bitartean gertatzen ari da.

Egoera hori ia planeta osoan gertatzen da, eta bereziki nabaria da herrialde *azpigaratzaile*² eta “garapen bidean” daudenetan. Egoera horrek areagotu egiten du elikadura burujabetzaren, nekazarien eskubideen eta elikadura eta nutrizio egokirako eskubidearen aldeko borroka.

Distantzia posible guztiak alde batera utzita —geografiakoak eta soziopolitikoak—, elikaduraren esparruan gauden, planeta osoan antzeko ezaugarriak eta tresnak dituen arazo/mehatxu global baten aurrean. Uste sendo horretatik abiatuta, “Zer jaten dute gaizki jaten dutenek” arazoari beste latitude batzuetan, nazioartean, begiratuta ekin behar zaio; izan ere, uste osoa dugu ezen, elikagaien oligopolioak antzeko estrategiak erabiltzen baditu planeta osoan, posible dela nekazarien eta gizartearen arteko borroka ere globalizatzea, agronegozioaren aurka eta nekazaritzako elikagaien sistema soziala, agroekologikoa eta lurraldeari lotutako nekazaritzaren alde. Herrialde askotan gertatzen ari diren proposamen alternatiboen arrakasta faktoreak eta gakoak ateratzea lortzen badugu - nekazarien mugimendu antolatua modu erabakigarrian parte hartzen ari den kasuena -, hurbilago egongo gara elikadura sistema globala tokian tokitik eraldatzea lortzetik.

.....
² Manuel Vázquez Montalbán idazle katalanaren esamoldea da, iparraldeko herrialde globalizatuei eta bilketari buruz hitz egiteko erabiltzen duguna: “herrialde azpigaratuak badaude, herrialde azpigaratzaileak daudelako da”.

Galeano parafraseatuz “jende txiki askok, leku txikietan, gauza txikiak eginez, mundua alda dezake”. Hala ere, gure erronka da jende txikiaren gauza txiki horiek guztiak elkarrekin lotzea eta sarea, ezagutza eta antolaketa sortzea, baita maila globalean ere.

TESTUINGURU HISTORIKOA

1 irudia. Gizarte laguntza Espainiako Estatuaren gerraostean

Iturria: Carrer Roger de Flor. Laguntza soziala. Espainiako gerraostea. Argazki historikoak.

Espainiako estatuan, beste askotan bezala, “elikagaien pobrezia” sailkatu edo zatitu egin da, eta ez da testuinguru zabalago baten zati gisa ikusi; testuinguru horretan, pobrezia (edozein modutan) sistema bidegabe baten emaitza konplexua da, eta ez elikadurari soilik eragiten dion zerbait. Ikuspegi horretatik, erakundeen erantzuna honako hauen inguruan egituratu da: gizarte erakundeei, karitate erakundeei edo elikagaien banaketari lotutako enpresei, hau da, bitartekariei, dirulaguntzak ematea, eta elikagaiak ematea, “banaketa ilara” bidez hornitzeko

janaria euren kabuz eskuratzeko baliabide ekonomikorik ez dutenei eta pertsona prekarioei.

Diktadura frankistan, elikagai laguntzak eskasia garaian biziraupena bermatzea zuen helburu, gizarte laguntza deiturikoaren bidez (Auxilio social), baina propaganda-rako eta gizarte kontrolari eusteko ere erabiltzen zen. Garai hartan, oraindik ere Espainiako Estatuak gizarte sare garrantzitsua zuen, eta, aldi berean, landa inguru-netik hiri ingurunera migratutako pertsona askok beren elikagaiak ekoizten zituzten. Hala eta guztiz ere, garai haietan ere migrazio horren zati handi bat “baserritarren formatatik” urruntzen saiatu zen, kontsumo eredu “modernoago” batean integratzeko. Gerra eta gerraos-tea jasan zuten belaunaldiek aurrerakada handi gisa sumatu zuten eredu desarrollista.

Elikadurari dagokionez, pertsonen hirietara egindako exodoarekin beharrezkoa bihurtu zen janariak ere bidaiatzea. Horren ondorioz, nekazaritzako kooperatibak sortu ziren, produktu gehiago biltzeko. Herriak husten ziren, baina geratzen zirenek gehiago ekoitzi behar zuten hiri ingurunean bizi zirenei bidaltzeko. Banaketa handiaren hasiera izan zen, 1960ko hamarkadaren amaieran hasi ziren lehenengo supermerkatuak irekitzen (Eroski, 1968), 70eko hamarkadan hazi eta 80ko hamarkadan booma izan zutenak. Boom horrek eragile garrantzitsu bat izan zuen: emakumeak lan merkatuan sartzea, etxeko lanak birbanatu gabe. Horren ondorioz, gero eta produktu prozesatuagoekin “erosketa azkarreko” espazioak bilatzen ziren. Horrela, su moteleko eltzetik lapiko espresera, handik mikrouhinera eta produktu ultra-prozesatuetara igaro ziren. Eredu horri eusteko, produktu asko behar ziren apalak betetzeko, inoiz hutsik ager ez zitezkeenak, eta horrek ere eragiten

zuen –eta oraindik ere eragiten du– produktu asko ez kontsumitzea.

Hor ageri da jateko produktuen soberakina. Hasieran, iraungita zeudenean, iraungitzeaz zeudenean edo akatsen bat zutenean, supermerkatuko edo dagokion ekoizpen kateko langileei uzten zitzairen beren etxeetara doan eramaten. Ondoren, karitatezko erakundeek produktu horiek eskatzen hasi ziren, batez ere pobrezian dauden familien artean banatzeko. Eta geroago, 90eko hamarkadan, langileei debekatu egin zitzairen produktu horiek eramatea, baita edukiontzia zaintzea agindu ere, pobreek zaborrontzietatik produktuak atera ez ditzaten.

Testuinguru horretan, 80ko hamarkadan gobernuz kanpoko erakundeak sortu ziren (Elikagaien Bankuak) eta elikagaien laguntzarako programak ezarri ziren. Programa horiek enpresek eta partikularrek ematen dituzten janarietan oinarrituko ziren, eta haien banaketa gizarte erakundeen bidez eginen litzateke, edo zuzenean onuradunei banatuta.

Elikagaien Bankuaren³ kasua, adibidez, saltoki askoren elikadura xahutzeari erantzuteko modu gisa sortzen da; eredu kontsumistaren “hondakinen kudeaketa” besterik ez da hartzen gizarte eskubide bat estaltzeko erantzun gisa. Hasieran ohiz kanpoko zerbait izan arren, krisi anitzak direla eta, Elikagaien Bankuak gure ohiko bizimoduan integratu dira, eta produktuak gero eta hurbilago dauden pertsonentzat izatea ere normalizatu egin da.

.....
³ Dokumentuan, EB siglekin ariko gara Elikagaien Bankuaz.

Gaur egun, ohituta gaude sentsibilizazio kanpainak egiten, elikagaiak alferrik galtzeari aurre egiteko kanpainak, elikagai industriak soberakinak eman ditzan bultzatzekoak eta saltoki handi batzuetan txartelarekin ordaintzen den bakoitzean dirua ematekoak. Horrek guztiak onura handiak dakartzkie banatzaileei eta elikadura kate handiei; izan ere, produktu horiek errentagarri bihurtzen dituzte erabili eta botatzeko produktuen salmentarik merkeenaren bidez, zerga hobariak dituzte dohaintzen kasuan, eta bezeroen borondate onaz baliatzen dira; izan ere, bezeroek produktuak erosten dituzte beren establezimenduetan, elikagai bankuei edo erakunde karitatiboek dohaintzan emateko. Horrek guztiak negozio biribila eskaintzen du eta irabaziak handitzen ditu gehien sufritzen dutenen kontura.

Elikadura laguntzaren kanaletatik iristen diren produktuen kalitateak ez du aldaketa handirik izan. Ia ez dago produktu freskorik banaketetan, eta gehienak ontziratutako edo prozesatutako produktuak dira. Alde horretatik, funtsezkoa iruditzen zaigu bereiztea elikagaitzat hartzen duguna eta jangarri hutsa dena. Nahiz eta produktu batzuk jangarritzat har daitezkeen arau higieniko-sanitarioak betetzen dituztelako, ingurumenaren, nutrizioaren eta gizartearen ikuspegitik begiratuta, gure ustez ezin dira elikagaiak deitu. Eztabaida handia da hori, baina ez da gizartean ia gertatzen ari; izan ere, herritarrak gero eta gehiago bultzatzen dira prozesatutako, kontserbako edo aurrez prestatutako produktuak erostera, nutrizio murrizketaz, ingurumen toxikotasunaz (agrokimikoak, plastikoak, beira...) jabetu gabe, eta, gainera, elikadura eredu horrek, gero eta indibidualistagoa denez, harreman gabezia eragiten digu. Eredu horietan, badirudi beste eztabaida batzuk ere sortzen direla,

hala nola pertsonek beren elikadurari buruz erabakitze-ko duten gaitasunaz, edo elikadura pobrezia gai isolatu gisa ikusiz, ikuspegi sistemiko batetik egin beharrean. Jaten dugunaz gero eta kontzientzia gutxiago badugu, eta erosten dugunarekiko ahalmen gero eta eskasagoa, errazagoa izango da, nahi gabe ere, elikagaiak baino, produktu jangarriak eskuratzea edo jaten ditugun produktuez erabakitzeke aukerarik ere ez izatea.

NON GAUDE? LEGE ESPARRUA

Jarraian, hainbat legedia eta araudi bildu dira, maila askotakoak (Europa, Espainiako estatua, EAE, herrialde mailakoak), honako gaiei buruz: elikagaien segurtasunari buruzko bermea, eskuratzeko moduko jakien horniketa eta eskuragarritasuna, eta elikadura pobrezia murrizteko beste araudi batzuk.

Alde horretatik, kontuan hartu behar da ikerketa hau egiten den aldian Espainiako estatuan gobernu berria prestatzeko prozesuan gaudela 2023an, eta European nahiz Estatuan aldaketak gertatzen ari direla, aztergai dugun gaiari dagokionez. Hona hemen aldaketa nagusietako batzuk: Alde batetik, Pertsona Pobrenei Laguntzeko Europako Funtsetik (FEAD deitzen dena) datozen laguntzak amaitu egin dira. Horiek funtsak pobrezia egoeran eta gizarte bazterkerian dauden pertsonentzako oinarrizko elikagaien eta laguntza materialaren erosketa publikoa egiteko ziren. Bestalde, prozesuan dago Elikagaien Galerak eta Hondakinak Prebenitzeko Lege Proiektua. Lege horren prozedura berriro hasi da 2024an, eta, azkenik, Estatuko oinarrizko elikagai bermearen eskumena autonomia erkidegoetara transferitzen da, EAERA barne.

Hona hemen eskala desberdinetako jarduera ildo nagusiak.

EUROPAKO ESPARRUAN:

Europar, oraingoz ez dago berariazko legerik; aitzitik, herrialdeek garatzen dituzte horri buruzko legeak eta politikak. Nolanahi ere, garatzeko esparruak daude. Hauek dira lerro nagusiak:

- Elikatzeko eskubidea: Europako herrialde gehienetan, elikatzeko eskubidea ez dago jasota beren konstituzioetan. Hain zuzen, gaur egun, FAOren 2023ko informazioaren arabera, soilik Armenian, Belgikan, Bosnia-Herzegovinan, Zipren eta Suitzan jasotzen da modu inplizituan elikatzeko eskubidea.
- Gizarte eta ongizate politikak: Europar uste da beren estatuak ongizatea babesteko politikak dituztela. Hori dela eta, besteak beste, herrialde emale bihurtzen dira nazioarteko lankidetzaren programetan, eta ezin dira hartzaile izan. Estatu askok gizarte eta ongizate politikak dituzte, pobrezia egoeran dauden pertsonen jaten emateko programak barne. Herrialde batzuetan, gobernu zentralak kudeatzen dituzten programak, eta beste batzuetan tokiko erakundeak (Espainiako estatuak, adibidez). Erakunde horiek eskualde mailakoak eta/edo udal mailakoak izan daitezke.
- Elikagaien kalitateari eta segurtasunari buruzko arauak: Europako Batasunak arau higieniko-sanitarioak eta kalitate arauak ditu, Europar merkaturatzen diren elikagaiak kaltegarriak direla eta estatu kide guztiei aplikatzen zaizkien arauak berretzen dituztela bermatzeko.

- Nekazaritzako Politika Bateratua (NPB; PAC bezala izendatzen dena): NPB Europako nekazaritza ekoizpenaren bidea zehazten duen esparrua da. Funtz gehien jasotzen dituen Europako politika da. Bere ekintzen artean, dirulaguntzak eta produkzioari laguntzeko programak eta elikagaiak banatzeko merkatuari eusteko neurriak daude.

Testuinguru horretan, garrantzitsua da adieraztea gaur egun ere aldaketa une batean gaudela Europar Batasunean. Duela urte batzuk hasi zen “Baserritik mahaira” estrategia prestatzen. Elikadura katearen hainbat alderdiri heldu nahi dien esparrua da, eredu iraunkorrakoak lortzeko. Esparru horretan, lau ekintza multzo daude: Elikagaien ekoizpen iraunkorra, kontsumo iraunkorra, elikagaien banaketa eta eraldaketa jasangarria eta elikagaien galera eta hondakinak ekiditea. Multzo horietako ekintzek erosketa publikorako neurriak hartzen dituzte, baita elikagaien hondakinak murrizteko juridikoki lotesleak diren helburuak ere.

“Baserritik mahaira” markoaz gain, eztabaida fasean dago *Elikagai Sistema Iraunkorretarako Legea*, “Baserritik mahaira” estrategiako puntu askorekiko juridikoki loteslea izango den tresna gisa balioko duena. Hasieran, 2023. urtean argitaratu zen, baina, gaur egun, estatu ki-deen arteko eztabaidaren zain dago.

Bitartean, Pertsona Pobreenei Laguntzeko Europako Funtsetan (FEAD) eragina duten beste araudi batzuk daude, Nekazaritza Bermatzeko Espainiako Funtсарren (FEGA) funtzionamenduari lotuak: Funtz horren bidez, oinarritzko elikagaiak eta laguntza materiala eman izan zaizkie pobrezian eta gizarte bazterkerian dauden pertsonei. Emandako laguntzaren %85 Europako

funtsek finantzatzen zuten eta %15 Estatuko Administrazio Orokorraren aurrekontuek.

2024tik aurrera, FEAD kendu egingo da, eta haren jarduera Europako Plus Gizarte Funtza 2021-2027 berrian (FSE+) integratuko da.

ESTATUAN

Estatuan, pobrezia egoeran dauden pertsonen elikadurari lotutako arau esparruak lau eremu nagusitan laburbil daitezke: Alde batetik, elikagaien galerarekin eta hondakinekin zerikusia dutenak. Arestian aipatu bezala, lege bat tramitatzen ari dira, elikagai hondarrak eta soberakin horiek pertsona pobreekin lan egiten duten entitateei banatzea lotzen duena. Bestalde, banaketaz arduratzen diren entitateen funtzionamendua arautzen duten erregelamenduak daude, bai eta entitate horiek administrazio, garraio edo biltegi gastuetarako jaso beharreko funtsak ere. Hirugarrenik, elikagaien segurtasunarekin eta malnutrizioarekin lotutako araudiak egongo lirateke, ahulenen eskubideak babesteaz ari direnak, eta, azkenik, diru baliabideak (Bizitzeko Gutxieneko Errenta - IMV, esate baterako) edo baliabide materialak eskuratzea arautzen duten gizarte politikei buruzko araudiak.

Araudi horiek guztiak *IV. eranskinean daude*.

EAE MAILAN

EAEk eskumenak ditu pobretze egoeran dauden pertsonen arretari dagokiona aplikatu eta kudeatzeko. Ildo horretatik, Udaleko Gizarte Zerbitzuen laguntzari lotutako lege, araudi eta neurriak daude, eta horien funtsezko araudia 185/2015eko Katalogoaren Dekretuan (Decreto de Cartera), arautzen da. Bertan, Foru Aldundien, Udalen eta/edo eskualdeen eskumenak zehazten dira. Bizirauteko laguntzak, elikagaien banaketak eta ezarri diren elikadura laguntzak banakatuko ditugu. Aurreko mailetan azpimarratu dugun bezala, kudeaketa hirugarren sektoreko zerbitzu erakundeen esku uztea eta zerbitzu horiek erabil ditzaketen pobretze egoeran dauden pertsonen sarbidea arautzea dute helburu beste ezer baino gehiago.

Bestalde, Diru-sarrerak Bermatzeko Errenta (DBE; RGI bezala ezagutzen dena) eskuratzea legoke, Eusko Jaur-laritzak Lanbideren bidez duen eskumen eksklusiboa.

Araudiak IV. eranskinean zehazten dira.

UDALERRIAK ETA ALDUNDIAK:

Katearen azken maila dira, eta, beraz, ez dute ia araudi propiorik; EAEko legeriak eta araudiak markatzen dituzte. Eskumenak Lehen Mailako Arretaren bidez ezartzen dira. Arreta hori Udaleko Gizarte Zerbitzuen menpe dago, eta Bigarren Mailako Arreta, berriz, gizarte bazterketako egoeran dauden eta foru aldundien eskumene-koak diren kolektibo espezifikokoak hartzen ditu. Lehenik eta behin, Gizarte Zerbitzuak nabarmendu nahi ditugu, edozein baliabide materialetarako sarbidea delako. Lehenengo baldintza pobretze egoera mugatzea da, eta

hortik, lehenik eta behin, Lanbidera bideratzea Diru-sarrerak Bermatzeko Errenta eskatzeko (RGI). Eta sartzeko baldintzak betetzen ez badira, gainerako prestazio ekonomikoak edo zerbitzuak jartzen dira martxan, bai Udalak berak kudeatutakoak, bai Gizarte Larrialdietarako Laguntzak, bai “elikagaiak biltzeko” hirugarren sektore-ra bideratzekoak, bai unean-unean ezartzen diren elikagai laguntzetarako Foru Aldundira bideratzekoak.

Araudi horiek VI. eranskinean ere zehazten dira.

Azaldutako guztiagatik, dokumentu honen gaiari eragiten dioten araudien zerrenda luzea da, eta administrazio eta arlo desberdinei dagokie. Alde horretatik, planak egiteko orduan aurkez daitekeen erronketako bat alorren eta administrazioen arteko erlazioa bera da.

Bestalde, Estatuan janari hondakinen aurkako legearen egungo izapidetzea nabarmendu nahi dugu. Lege hori hondakinak murrizteko Europako eskakizunek bultzatzen dute, eta zuzenean lotzen du hondakinen murrizketarekin giza kontsumoarekin, bereziki baliabide gutxien dituzten pertsonen kontsumoarekin. Gaur egun, lege hori zirriborro moduan dago, eta, beraz, ezin dugu eman gauza itxitzat, baina esan dezakegu egungo zirriborroak ez duela elikadura eta nutrizio egokirako eskubidea bere printzipio gidarien barruan sartzeko. Aitzitik, printzipio horiek “elikatze katearen baliabideen eraginkortasuna” edo “elikagaien dohaintza sustatzea” dute helburu.

Hori FEAD Europako funtsa amaitzearekin batera tramitatzen ari dira, eta horrek elikadurarako funtsak aldatzea dakar.

2023. urtea amaitu arte, funts⁴ horiekin, Espainiako Gobernuak lizitazio publikoa egiten zuen Estatu osoan elikagai hotzak hornitzeko. 2024tik aurrera, Espainiako Estatutik zentralizatu beharrean, eskumena Autonomia Erkidegoena izango da, eta horiek zehaztuko dute kudeatzeko modua. Autonomia erkidegoekin adostasunik ez zegoenez, 2024ko urtarrilean, Estatuko Gobernuak Errege Dekretu bat argitaratu zuen, Madrildik kudeaketa beste urtebetez luzatuz eta Gurutze Gorriak kudeatuko duen txanpon-txartelen sistema ezarri, supermerkatuetan erosketak egiteko.

Azterketa hau egin aurretik ikusi dugu hainbat establezimendutan gastatzen ahal diren txartel digitalen bi-dezko produktuen kudeaketarako joera hori; batez ere saltoki handietan erabili ahal direnak, edo Gurutze Gorriak gaitutako guneetan, haiek era berean saltoki handietako janari hondarrekin hornitzen direlarik. Orain arte EAEko hiriburu batzuetan plan pilotu gisa proposatzen ziren ekimen horiek Errege Dekretu honekin ofizialdu egiten dira. Hala, ikusten dugu *de facto* bateratu egiten direla pobrezia egoeran dauden pertsonentzako laguntzak eta banatzaile handiek elikagai hondakinak murrizteko duten beharra.

Arazo kezkagarria da inoiz ez dela hitz egiten elikadura eta nutrizio egokirako eskubideaz, baizik eta soberakinei dagokionez emaitza kuantitatiboak lortzeko aukera ematen duela, horretarako pobrezia egoeran dauden pertsonak hartzaile gisa erabiliz. Horrek esan nahi du pertsonentzako elikagai egokiak bermatu ordez, edukiontzi gisa erabiltzen dituela. Gainera, kudeaketa erakunde pribatuen esku dago eta eremu publikotik urruntzen da.

.....
⁴ Funtsen %85 inguru Europatik (FEAD funtsetik) datoz, eta Estatuak %100era arte osatzen ditu.

METODOLOGIA

Lan hau egiteko metodologia kuantitatiboa eta kualitatiboa erabili dugu, hau da, ikuspegi mistoa. Fenomeno konplexu batekin lan egitean, biak erabiltzea interesatzen zitzaigun ulermenean sakontzeko.

Ikuspegi kuantitatiboari esker, informazioa bildu ahal izan dugu, EAEn pobretutako pertsonen elikatze eskubidearen egoeraren erradiografia bat ezartzeko; adibidez, zerbitzu eta prestazio batzuen erabiltzaileen datuen bidez (horietako partaideek dituzten ezaugarriak), edo lurraldeka zer ezaugarri dituzten, baliabide publiko edo pribatuak, etab.

Ikuspegi kualitatiboak subjektibotasun handiagoko kontuetan sakontzea errazten digu, hala nola, agertoki horretan aktoreak zein motibazio edo azalpenek mugitzen dituzten (bai egoera ahulean dauden pertsonak, bai sistema publikoko profesionalak, langileak, kudeatzai-leak, etab.), zer esanahi eraikitzen dituzten mobilizatzen diren taldearen baitan, zer nolako narratibak ematen dituzten komunikabideek, zergatik azal daitekeen fenomeno hori modu jakin batean, eta ez beste batez, eta abar. Horrez gain, informazioa biltzen laguntzen digu, azterlanaren garapenean analisi lerro berriak edo ondorengo proposamenak ireki ahal izateko.

Gure helburuen arabera, esplorazio ikerketa bat egin da, aipatutako epean eta tokian elikadura eta nutrizio eskubide egokiaren estaldura publiko eta pribatuaren egoera aztertu eta gutxi gorabeherako ikuspegia lortu nahi baitzen (EAE 2023).

Iturri eta teknika motei dagokienez, elkarrizketa erdi-egituratuaren teknikaren bidez lehen mailako iturriak zein bigarren mailako iturriak erabili ditugu, batez

ere dokumentuen berrikuspenaren bidez (bibliografi-koa eta web dokumentazioa).

Elkarriketa erdi-egituratuak egitea erabaki dugu, galdera konplexuei (motibazioak, pentsamenduak, sinesmenak edo jarrerak) erantzun ahal izateko, eta, hartara, ikuspegi zabal eta integrala izateko. Banakako elkarriketa erdi-egituratuetan parte hartu zutenak aukeratu ziren:

- Profilen arabera
 - i.** Gizarte langileak eta profesionalak
 - a) sektore publikokoak
 - b) sektore pribatukoak
 - ii.** Elikadura gabezia dauden pertsonak/pobretuak
 - iii.** Elikagaien bankuetako zuzendari eta ordezkariak
 - iv.** Beste entitate batzuetako zuzendari eta ordezkariak
- Herrialdeka:
 - i.** Araba
 - ii.** Bizkaia
 - iii.** Gipuzkoa

1. taulan profilak eta herrialdeak ikus daitezke, eta gizonetzkoak, emakumezkoak edo beste genero batzuetakoak direla zehaztu.

1 taula. Elkarriketatutako pertsonen profila

HERRIALDEA	SEKTORE PUBLIKOA			HIRUGARREN SEKTOREA			IKERKETAREN ESPARRUA			ELIKADURA ZAURGARRITASUN EGOERAN DAUDEN PERTSONAK		
	H	M	Otr	H	M	Otr	H	M	Ot	H	M	Ot
ARABA												
BIZKAIA												
GIPUZKOA												

Une horretatik aurrera, pertsona bakoitzari buruz bildutako informazioa aipatuko dugu hemen aurkeztutako kodeen bidez. Adibidez: Informatzailea: A1, D2, etab.

Bibliografia eta dokumentu estatistikoak kontsultatzeaz gain, web dokumentuak berrikusteari esker (webgrafia), sare sozialak erabiltzen dituzten pertsonen iritzia eta ikuspegiak eskuratu ahal izan ditugu. Gaur egun, oso narrazio iturri baliotsua da, eta, era berean, gai horri komunikabideetatik eta publizitatetik ematen zaion tratamendua aztertzeke aukera ere eman digu. Horretarako, hainbat webetako argitalpen eta artikulua hautatu dira aztertzeke, kanal hauen bidez:

- Prentsako web artikulua
- Sare sozialetako post edo mezuak: Instagram, X (Twitter)
- Gaiarekin lotutako erakunde blogak

KRONOGRAMA

Lan hau 2023an egin da. Informazio bilketa 2023ko otsailetik uztaileira bitartean egin da, ondoren sistematizazioa eta analisisa egiteko. Jarraian, kronograma partekatuko dugu, faseekin:

2023	URT	OTS	MAR.	API	MAI	EKA	UZT	IRA.	URR.	AZA.	ABE
Ikerketaren plan- teamendua eta hasierako bilerak											
Datu bilketa (Doku- mentuen eta web orrien berrikuspena)											
Datu bilketa (elkarri- zketak)											
Datuak prozesatzea (transkripzioa-elkarri- zketak)											
Informazioaren azterketa											
Txostena idaztea eta taldeekin bilerak egitea											

Ikerketa proiektu oro, argazki finko bat erakutsi nahi badu ere, beti da argazki bizia, prozesuan zehar beti alda daitezkeen egoerak izaten baitira. Kasu honetan, hori nabarmen gertatzen da; izan ere, lehenago aipatu den bezala, lan honen denbora esparrua hiru aldaketak zeharkatu dute, eta eragin handia dute lanaren emaitzetan. Hona hemen aldaketa horiek:

- Elikagaien Galerak eta Hondakinak Prebenitzeko Lege Proiektua. Haren onarpena bertan behera geratu zen azken hauteskunde deialdiaren ondoren, eta berriro ekin diote prozedurari 2023ko azaroan.
- Pertsona Behartsuentzako Laguntzaren Europako Funtza (FEAD) amaitzea.

- Gobernu aldaketa Estatuan.

Aldaketa horiek modua alda badezakete ere, ez dute aldatzen Euskal Autonomia Erkidegoan pobrezia egoeran bizi diren pertsonen elikatzeko beharrari erantzuteko erabiltzen den ikuspegia.

EMAITZAK

Azterketa horren emaitzak hiru multzo handitan aurkeztuko ditugu. Lehenengotik hasita, elikadurarako eskubidea bete beharra duten pertsonen egoera **diagnostiko** gisa islatzen saiatuko gara, bai eta EAEn pertsona horien eskura jartzen den produktuari buruzko zenbait datu ere; bigarren multzoan, **pertsonen ibilbideak elikagaietaraino eta elikagaien ibilbideak pertsonengaino** jarriko dira, eta, hirugarrenean, kontakizunak eta diskurtsoak aztertuko ditugu.

A) EAEKO EGOERAREN ERRADIOGRAFIA

NORETAZ ETA ZENBAT PERTSONAZ ARI GARA?

Atal honetan, janarien beharra beren kabuz asetzen ez duten pertsonak eta premia hori erakunde publiko edo pribatuen bidez betetzen dutenak interesatzen zaizkigu. Nortzuk dira? Zeintzuk dira haien egoerak? Horietako zenbatek erabiltzen dituzte elikagai laguntzarako baliabideak?

Elkarriketak egin eta datu estatistikoak berrikusi ondoren, talde edo profil hauek identifikatu ditugu:

- Bititoki bazterketa egoeran (etxe gabe) edo askatasunik gabe dauden pertsonak: etxebizitzarik gabekoak, presoak.
- Etxebizitza izanik, elikagaien segurtasuna bermatzeko diru sarrera nahikorik ez duten pertsonak (bai lan prekarioagatik, bai DSBE eskuratze-ko aukerarik ez izateagatik, bai gerora sortutako egoeragatik).
- Bititoki bazterketa egoeran ez egon arren, gizartean egoera ahulean dauden pertsonak, hau da, gizarte bazterketako arriskuan jartzen dituzten hainbat bizi egoerari aurre egiten dietenak (mugikortasuna, irisgarritasuna, energia pobrezia).

Profil orokorrigo horien barruan, ondoren, profil zehatzagoen zerrenda dago, elkarrizketatutako pertsonen lekukotzetatik ateratako datuen arabera. Hauek dira gehien errepikatu direnak, eta zapalketa eta pobretze handiena jasaten dutenak.

Zerrenda horretan, bereizi egiten dira kozinatu gabeko produktuak jasotzen dituzten pertsonak eta jantokietara edo janari beroaren banaketetara joaten direnak.⁵

A. Produktu hotzaren zuzeneko banaketan:

- Adin txikikoak dituzten familiak, guraso bakarrekoak gehienak, batez ere enplegu faltaren eta diru sarrera txikien arazoei aurre egiten dietenak. Emakumeen kasuan, zailtasun horiek adingabeen zaintzaz bakarrik arduratu behar izateak eta enplegu duinik lortu ezin izateak eragiten ditu.
- Pertsona migratuak: Aurreko puntuaren zati bat dira; izan ere, Atzerritarren Legearen ondorioz egoera irregularrean dauden eta familia kargak dituzten emakumeak dira, eta ezin dute lana eskuratu lan baimenik ez izateagatik.
- Bakarrik dauden adinekoak: Adineko pertsonena ere elikagai banaketetara jotzen duen talde esanguratsua da. Askotan, pentsioa ez delako nahikoa, edo ez dagoelako pentsiorik. Gainera, zailtasunak izan ditzakete elikagaiak eskuratzeko, mugikortasun edo osasun arazoak direla eta.

.....
⁵ Alde batetik, “Janari beroa” terminoarekin, plater beroan (edo tuperrean) jateko prestatu berria zerbitzatzen den elikagaiaz ari gara. Bestetik, produktu hotza deitzen duguna (galkorra eta ez-galkorra, prozesatua edo prozesatu gabea).

- Soldata eskasak dituzten langileak: Azken urteotan, handitu egin da lanpostu bat izan arren elikadura beharrak asetzen ez dituzten pertsonen kopurua. Funtsezko faktorea etxebizitzaren prezioa da, batez ere alokairuak, baina baita oinarrizko hornidurak, zorrak eta abar ere.

B. Janari beroaren banaketan:

- Gizonak: gizarte bazterketa arazoarekin daudenak. Emakume gutxiago egotearen arrazoietakoa bat da jantokietan ez dagoela baimenduta haurrak sartzea, eta emakumeek adin txikikoak izaten dituzte beren ardurapean. Hala ere, gizon askok, gurasoak izan arren, ez dute zainketa karga hori hartu.
- Pertsona migratuak: Atzerritartasun Legearen ondorioz egoera irregularrean dauden gehienek ezin dute lana eskuratu, lan baimenik ez dutelako.
- Heldu nagusiak: Jantoki sozialek janaria prestatzeko edo behar bezala elikatzeko zailtasunak izan ditzaketen adinekoak erakartzen dituzte, haien osasun egoera, diru sarrera falta edo bakardadea dela eta. Gizon heldu asko ez dira gai sukaldean aritzeko bakarrik geratzen direnean. Hainbat jantokitan prezio murriztua ordainduta sartzeko aukera dago. Adineko pertsona askok elikagai beroa jasotzen dute Etxez Etxeko Laguntza Zerbitzuaren (EELZ) bidez; honek bakarrik dauden edo mugitzeko zailtasunak dituzten adinekoei janaria banatzen die.

Profil horiek erakusten digute, batez ere, janari bero-rako sarbideen maskulinizazioa, zainketa lanetan karga desberdina izatearen ondorioz; izan ere, emakumeak arduratzen dira batez ere adingabeak zaintzeaz, eta debekatuta dute adingabeok eremu horietara sartzea. Emakumeak produktu hotzen banaketan mende dau-de, gero etxean prestatu behar baitituzte. Horretarako, prestatzeko denbora eta energia behar dira.

Elikadura pobrezia-ri buruzko datu zehatzak aurkeztean aurkitu dugun zailtasuna islatu nahi genuke, bi arrazoi-rengatik: gai honi buruzko datuak eskuratzeko zailta-suna, eta hori neurtzeko adierazle egokirik eza. Herrial-de gehienek ez dute etxeetako elikagaien segurtasunik ezari buruzko estatistika ofizialik; kalkuluak zeharkako neurriak erabiliz egiten dira, hala nola pobrezia-aren ata-lasearen batz besteko neurketak. Neurketa falta ze-hatz horrek eragina du haien ikusezintasunean. Baina aipuak dioen bezala, “daturik gabe, ez dago arazorik, eta ez dago ekintzarik” (Ainhua Carcavilla 2022). Izan ere, politika publikoak hobetzeko, adierazleetatik ate-ratako datu argiak beharko genituzke, elikagaien se-gurtasunik eza eragiten duten arazoietan sakontzen lagunduko digutenak. Datu horiek, ekonomiaren es-kuragarritasuna aztertzeaz gain, sarbide fisikoa (ez da gauza bera landa eremua edo metropoli eremua), eli-kaduraren kalitatea, generoa edota lege egoerari erre-paratu beharko liekete.

Horrekin batera, nabarmendu nahi dugu elikadura po-brezi-az hitz egiten dela, baina pobrezia ezin dela zati-tu, gabezia material bati erantzuten baitio, eta gabezia hori ordena honetan gertatzen da (Carvajal 2019): lehe-nik, egunean bizitzea eta oporrak kentzea. Bigarrenik,

etxebizitzaren mantentze gastua ere kentzen da, ordainketak atzeratzen dira, energia aurrezten da, berogailua ez da pizten, etab. Hirugarrenik eta azkenenerako, egoerak etsipena ekartzen duenean, autoa alde batera uzten da eta elikadura murrizten da. Prozesu horretan, elikaduraren murrizketa kuantitatibo bat egin edo laguntza bila dabiltzan lekuetara joan aurretik, elikagai eskasagoak eskuratzen dira kalitatearen eta nutrizio baliorearen kaltetan. Elikadura gastua oso zati malgua da egoera ahulenean dauden familien aurrekontuetan, gosea negoziatzen den zerbait baita, baina gosera iritsi eta estatistiketan agertu aurretik, prekarizazio prozesua oso handia izan da. *Qué comen las que malcomen (2020)* testuan esaten den bezala, *gizarte bazterketako egoerari dauden pertsonen egingo duten lehen gauza izango da ondo jateari uztea (ez da gauza bera jatea edo ondo jatea), eta egoera horretatik ateratzen badira, elikadura ona berreskuratzea izango da egingo duten azkenengo gauza.* (Alvárez, Fidalgo, Herrero, & Shaw, 2020)

Ikertketa datu mailan kokatzen saiatzeko, Espainiako populazioaren zifrak hartzen ditugu: 48.446.594 biztanle 2023ko urriaren 1ean, INEren arabera. Bartzelonako Unibertsitateko eta Daniel & Nina Carasso Fundazioko *“Alimentando un futuro sostenible”* azterlanaren arabera, familien %13,3 (2,5 milioi pertsona) elikagaien zaurgarritasunean bizi dira, hau da, *bizitza aktibo eta osasungarria izateko behar adina elikagai elikagarri eskuratzeko aukerarik gabe.*

Euskal Autonomia Erkidegoan (EAE), 2023ko urtarriaren 1ean, 2.196.745 biztanle zeuden guztira, Eustaten arabera. Lurraldearen araberrako banaketa:

1 taula. EAEko biztanleak lurraldeka (2023ko urtarilaren 1a)

	Guztira
Guztira	2.196.745
Lurralde historikoak	
Araba/Álava	332.851
Bizkaia	1.144.019
Gipuzkoa	719.875

AROE⁶ indizeak erakusten digu EAEko datuak beste autonomia erkidego batzuetakoak baino baxuagoak direla, EAPNk (2023) Autonomia Erkidegoetako Pobreziaren Egoerari buruzko 13. txostenean jasotzen duenaren arabera. Zehazki, 2022an EAEko tasa %15,7koa izan zen, eta Espainiako estatuko batez bestekoa %26koa. Hala ere, EAEko biztanleriaren zati handi batek ez du bere oinarritzko beharrak asetzeko beharrezko baliabiderik; izan ere, 2022an 2.200.000 biztanle ingurutik %12,2 pobrezia arriskuan zegoen.⁷

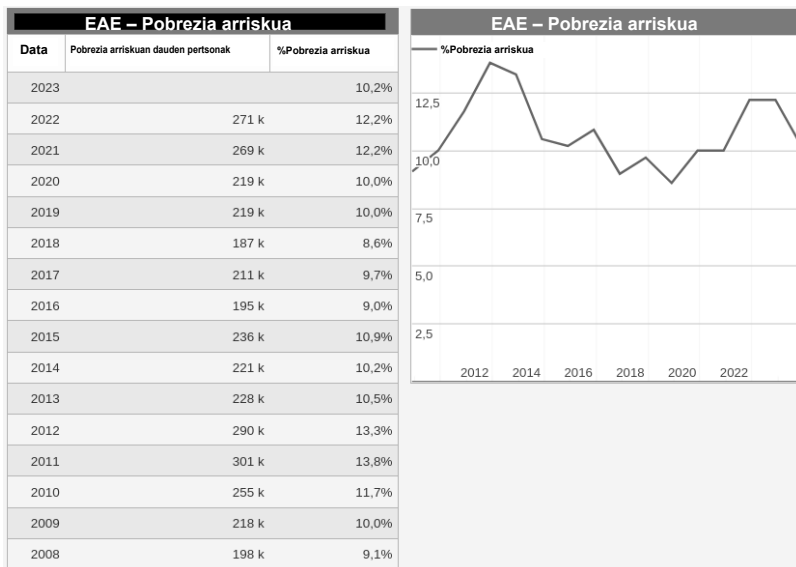
Lupa ireki eta leku zehatzetara begiratzen badugu, azken urteetan pobretutako pertsonen kopuruak gora egin duela ikus dezakegu. Adibidez, Gasteizen, gizarte ongizaterik ez duten familien ehunekoa 2008ko %6,6tik 2020ko %12ra igo da. Oro har, datuek erakusten dute

.....
⁶ AROPE (At Risk Of Poverty and/or Exclusion) adierazle erabilia da Pobreziaren eta Gizarte Bazterketaren aurkako Europako Saretik pobrezia eta gizarte bazterketa neurtzeko. Adierazle horrek hiru osagai edo azpiadierazle biltzen ditu, etxeko pobrezia, gabezia materiala eta lan intentsitate txikia neurtzeko.

⁷ Pobrezia arriskua: Oinarritzko beharrei aurre egiteko beharrezkoa denaren atalasea baino diru sarrera txikiagoak dituzten etxeak pobrezia larrian egoteko arriskuan daude. (Eustat, 2023)

ia eskualde guztietan hazi egin dela, eta Bilbo, Gasteiz eta Debabarrena batez bestekoaren gainetik daudela (%9,5).

2 taula. EAEko pobrezia-arriskua

3 taula. Pobrezia eta prekarietate errealeko egoeren bilakaera eskualdeka.
2008-2020

Familia etxebizitzetako populazioa % Inzidentzia

Eskualdea	Mantenu pobrezia						Metatze pobrezia						Pobrezia erreala						Benetako ongizaterik eza					
	2008	2012	2014	2016	2018	2020	2008	2012	2014	2016	2018	2020	2008	2012	2014	2016	2018	2020	2008	2012	2014	2016	2018	2020
Gasteiz	6,1	7,4	11,3	9,7	8,2	10,2	1,7	1,3	1,3	2,4	1,3	0,7	4,4	6,2	8,9	10,6	6,9	7,7	6,6	10,8	15,9	14,6	13,7	12,0
Aiara	4,3	6,4	5,6	9,8	4,2	7,4	2,1	0,1	2,4	1,8	0,0	0,0	2,3	2,2	4,4	9,1	2,2	5,1	6,2	3,5	11,3	11,9	4,5	6,8
Urtze Kosta eta Hago Urtze	5,3	5,5	5,2	3,5	6,0	6,0	0,2	0,7	0,5	0,8	0,2	0,0	3,0	5,1	3,3	2,4	3,3	3,6	5,7	9,1	7,3	4,8	6,4	5,7
Bilbo	10,1	10,6	11,4	8,8	12,6	12,2	2,3	2,3	3,5	4,0	2,4	0,7	7,6	9,5	8,4	7,7	10,1	8,2	13,8	13,6	15,9	14,2	18,5	13,5
Ezkerrialdia	5,8	8,0	9,2	8,6	10,0	7,7	3,3	2,7	3,5	2,1	1,4	0,3	5,6	5,8	6,5	5,2	7,7	4,6	11,8	12,4	14,1	13,6	15,2	9,5
Bizkaia-Kostaldia	3,2	6,9	6,3	8,0	7,6	3,5	1,3	1,1	0,7	0,3	0,1	0,0	2,0	2,9	5,9	5,6	4,6	2,6	5,2	6,0	11,7	7,8	10,1	5,1
Durangaldea	5,3	3,8	4,9	5,8	6,5	6,2	1,1	0,2	0,6	1,2	1,0	1,0	2,8	2,4	4,3	4,7	4,0	5,6	3,5	10,3	8,4	8,6	8,0	7,0
Donostialdea	4,7	6,9	7,0	5,1	5,7	7,6	0,4	0,8	1,6	0,3	0,1	0,0	3,1	4,1	4,0	4,0	5,0	5,2	6,6	8,7	7,7	8,6	12,6	9,1
Tolosa-Goierni	2,1	6,8	5,1	4,0	4,6	4,6	0,3	2,4	1,8	0,7	0,1	0,3	1,3	4,5	5,0	3,7	2,4	4,2	4,7	6,7	7,5	8,2	7,9	6,5
Debarrena	1,2	2,5	4,8	4,7	4,0	4,2	0,9	0,1	0,2	0,0	0,2	0,0	0,4	2,0	4,1	1,3	3,1	3,5	1,9	8,4	8,5	3,7	5,4	7,8
Deba Behia	3,4	4,9	8,4	7,9	9,3	10,3	0,0	0,2	0,6	0,7	0,2	1,2	1,8	2,2	3,8	8,1	5,9	8,2	4,9	6,9	6,7	11,4	10,3	10,9
Guztira	5,7	7,3	8,2	7,1	8,0	8,0	1,5	1,4	2,0	1,6	0,9	0,3	4,2	5,3	5,9	5,7	6,1	5,6	8,2	10,1	11,5	10,8	12,5	9,5

(Gobierno Vasco, 2021)

EAEko elikagai pobreziaziari dagokionez, Eusko Jaurlarit-
zaren arabera, 2020an 81.268 pertsonak zuten elikadura
segurtasunik eza, eta hor daude elikadura arazo *larriak*
edo oso larriak dituztenak.

4. taula. Diru sarreren/mantenuaren dimentsioko gabezia adierazle espezifiko batzuen bilakaera (pobrezia adierazleak). 1986-2020

4.a taula
Diru sarreren/mantenuaren dimentsioko gabezia adierazle espezifiko batzuen bilakaera (pobrezia adierazleak). 1986-2020
Datu absolutuak
Familia ebekibiztako populazioa

Indicadores	1986	1996	2000	2004	2008	2012	2014	2016	2018	2020	Evolución 2018/2020	Evolución 2008/2020
Necesidad de reducir gastos básicos	612.756	148.234	130.717	190.353	174.145	362.989	275.901	353.212	252.162	284.248	12,7	63,2
No cubre en la actualidad los gastos básicos	0	77.352	142.624	113.541	66.241	124.608	101.776	117.261	121.659	103.499	-14,9	56,2
Problemas de acceso a la alimentación												
Indicadores FSS												
Problemas graves de alimentación			49.782	52.493	75.915	100.980	99.415	77.999	46.149	40.885	-11,4	-46,1
Problemas muy graves de alimentación			22.369	56.373	46.084	67.144	63.396	66.546	39.111	40.383	3,3	-12,4
- En hogares donde se ha sentido hambre			17.289	26.477	21.271	46.122	25.834	36.680	25.674	28.328	10,3	33,2
Total problemas de inseguridad FSS			72.151	108.866	121.999	168.124	162.811	144.545	85.260	81.268	-4,7	-33,4
Indicadores EU-SILC												
No comida proteínica al menos cada dos días				70.687	49.845	78.038	66.503	72.556	50.529	39.321	-22,2	-21,1
Problemas en cobertura de obligaciones y gastos habituales												
Impagados o atrasos en el pago (alquileres, créditos, hipotecas, recibos)	54.803	42.948	48.606	55.769	63.411	127.589	134.673	135.516	141.092	121.832	-13,7	92,1
Cortes de suministro (agua, luz, teléfono)	55.156	17.209	21.953	23.940	35.191	52.413	38.255	42.291	29.774	17.336	-41,8	-50,7
Embargo de bienes	0	3.801	12.680	7.284	7.130	17.270	10.679	17.208	19.966	20.640	3,4	189,5
Venta de propiedades, cambio de vivienda o de colegio	72.906	12.587	13.387	11.072	5.426	16.700	11.946	19.607	14.157	45.764	223,3	743,5
Otros problemas asociados a la subsistencia												
Recurso a prendas de segunda mano	0	108.286	75.644	121.820	79.657	153.965	138.701	142.628	185.358	101.956	-45,0	28,0
Recurso a prendas de segunda mano (individual)										101.638		
Prob. temperatura adecuada meses de invierno	88.668	110.669	113.664	88.611	180.210	237.526	189.805	199.854	150.439		-24,7	69,8

Fuente: ESSDE-1986, EPDS 1996, 2000, 2004, 2008, 2012, 2016 y 2020, y EDS-ENS 2014, 2018

Notas: El indicador de evolución muestra la variación en % en el volumen de personas afectadas en 2020 respecto a la existente, respectivamente, en 2008 y 2018.

Salvo en el caso del indicador relativo a No cubre en la actualidad los gastos básicos y la pregunta relativa al acceso a una comida proteínica cada dos días, en los demás casos los indicadores hacen referencia a la ocurrencia de las circunstancias consideradas en algún momento del año anterior al momento de la encuestación

Iturria: Eusko Jaurlaritza (2021)

II. ZENBAT PRODUKTURI BURUZ ARI GARA HIZKETAN ETA NONDIK DATOR?

Atal honetan, hotzeko produktuen zifrak kontabiliza-
tuko ditugu batez ere. Kanal bakarra ez izan arren, ba-
natzen diren produktu kg-ei buruzko datuak ditu (au-
rrerago, jaki prestatuak non eskura daitezkeen azalduko
dugu).

Lehen esan dugun bezala, produktua sartzeko iturrie-
tako bat aldatzen ari da, Europako Gizarte Funtsaren

ohar berriak direla eta. Hala ere, interesgarria iruditzen zaigu hizpide dugun produktu kantitatea ezagutzea.

2022an, EAEen honako janari kopuruak banatu ziren: 1.533.926 kilo banatu ziren Araban, 4.336.255 kg. Bizkaian eta 2.548.000 kg, Gipuzkoan; 73.791 pertsona/familiari guztira.

Estatuan 151.684.045 kg. elikagai banatu ziren 1.246.106 lagun/familiatan. Iturri hori deskribatutako gainerako datuei (FEGA, 2023) gehituz gero, kalkulatzen da banatutako kantitatea ez dela iristen pertsona batek urtebetean behar dituen 590 kiloak betetzera.

2023an, EAEko FEAD funtsekin erositako elikagai lehorraren banaketa 427.031,20 kg-koa izan da, 707.922,75 €-koa, apirileko lehen fasean. Horretarako baimena duten bi entitateek banatu dituzte: Curutze Gorriak eta Elikagaien Bankuak. *I. eranskinean* fase honetan banatu diren elikagai batzuen adibideak ikus ditzakegu.

5 taula. EAEen egoera ahulenean dauden pertsonen laguntzeko 2023 programa

EAEen egoera ahulenean dauden pertsonen laguntzeko 2023ko programaren datuak							
Autonomia Erkidegoa	Herrialdea	Elikagai kopurua (kg)	Balio ekonomikoa (€)	Lotutako erakundeak	CAD zbkia.	OAR zbkia.	Onuradun kopurua
EAE	ARABA	35.771,28	59.232,84	GURUTZE GORRIA ETA FESBAL	2	17	2.411
	GIPUZKOA	133.637,68	222.508,75	GURUTZE GORRIA ETA FESBAL	2	53	11.956
	BIZKAIA	257.622,24	426.181,16	GURUTZE GORRIA ETA FESBAL	2	61	21.495
GUZTIRA		427.031,20	707.922,75		6	131	35.862

Iturria: FEGA (2023)

Banatutako **produktuen jatorria** askotarikoa da, taula honetan ageri den bezala:

6 taula. Jatorriaren arabera bildutako 6 elikagaiak

JATORRIAREN ARABERA	2021		2022	
	Kg	%	Kg	%
Nekazaritzako elikagaien industriak emandakoak	1.000.404	47,88	831.468	43,17
Elikagaien Bankuek egindako erosketak, dohaintzen eta bonoen funtsetatik	450.380	21,56	557.624	28,95
Beste Elikagai Banku batzuetatik ekarriak	416.480	19,93	294.838	15,31
Fruta eta barazkien programa (Nekazaritza Ministerioa)	125.070	5,99	115.839	6,01
Elkarte, enpresa eta ikastetxeetan egindako kanpainak	48.648	2,33	43.412	2,25
FESBALetik jasotakoak (Elikagai Bankuen Federazioa)	47.161	2,26	24.318	1,26
Bilketa Handian eta dendetako beste kanpaina batzuetan jasotakoak	1.283(*)	0,06	58.351	3,03
	2.089.424	100,00	1.925.850	100,00

(*): Kanpaina honetan dohaintza soilik elikagaiekin trukatzeko Bonoen bitartez eginga izan zen

Iturria: Arabako Elikagaien Bankua (2023)

Nabarmendu da, azken urteotan, nekazaritzako elikagaien industria dela sarrera iturri nagusia, baina, lehen esan dugun bezala, produktuaren sarrera horrek ez duela nutrizio irizpiderik. Izan ere, elikagai horiek alferrik galtzea saihesteko ematen dituzte, ezin direlako saldu edo merkaturatu. Kasu horietan, industria arduratzen da merkaturatu ezin den soberako produktua kudeatzeaz. Kudeaketa modu horrek, dohaintzak, ez dakar inolako kosturik; gainera, dohaintzat hartzean onura fiskalak sortzen ditu.

Produktu motari dagokionez, taula honetan ageri da Bizkaian zenbat kilo banatu diren produktu mota bakoitzeko 2022an. Garrantzitsua da azpimarratzea, banakatura ez egon arren, edari eta zukuen atalean gehienak azukre asko duten produktuak direla.

Ondoko grafikoa Bizkaiko Elikagai Bankuaren 2023ko memorian ageri da, eta bertan banatzen diren elikagaien jatorria ikusten dugu. Elikagai enpresak dira kanal nagusia, %30 baitira.

7 taula. 2022an Bizkaiko Elikagaien Bankuak banatutako produktu kiloak

2022AN BANATUTAKO ELIKAGAIK (KG) / ALIMENTOS REPARTIDOS EN 2022 (KG)	
ELIKAGAI-TALDEA / GRUPO DE ALIMENTOS	GUZTIRA / TOTAL
ESNEKIAK / LACTEOS	822.010
FRUTAK / FRUTAS	454.995
BARAZKIAK / VERDURAS	266.284
PASTA ETA ARROZA / PASTAS Y ARROZ	266.279
KONTSERBAK / CONSERVAS	230.157
OLIOAK / ACEITES	125.226
LEKALEAK / LEGUMBRES	190.730
EDARIAK ETA ZUKUAK / BEBIDAS Y ZUMOS	50.200
GOZOKI ETA GOSARIAK / REPOSTERÍA Y DESAYUNOS	189.123
ARRAIN ETA HARAGI / PESCADO Y CARNE	185.080
SALTSAK ETA AURREZ SUKALDATUTAKO PLATERAK / SALSAS Y PLATOS PRECOCINADOS	50.224
UMEENTZAKO ELIKAGAIK / ALIMENTOS INFANTILES	38.428
HAINBAT PRODUKTU / PRODUCTOS VARIOS	300.100
ARRAUTZAK ETA PATATAK / HUEVOS Y PATATAS	279.980
GUZTIRA / TOTAL	3.448.816

(Bizkaiko Elikagaien Bankua, 2023)

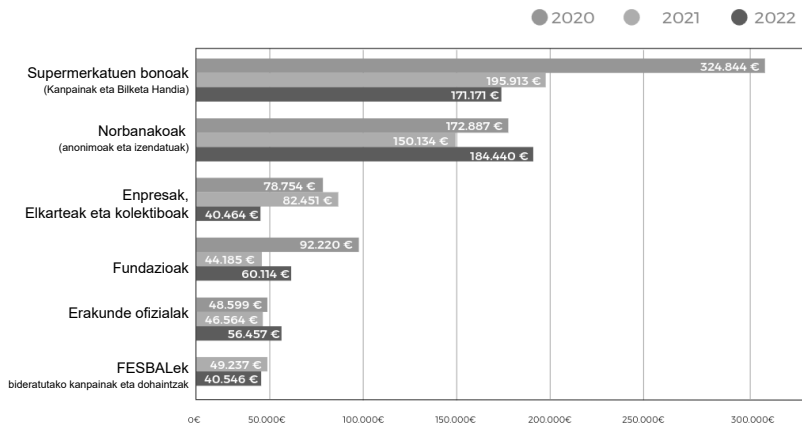
8 taula. Elikagaien jatorria Elikagaien Bankua Bizkaia

ELIKAGAIEN JATORRIA (KG) / ORIGEN DE LOS ALIMENTOS (KG)		
EB / UE	630.598	14,54 %
BILKETAK / COLECTAS	693.709	15,99 %
MERCABILBAO	464.438	10,71 %
NEKAZARIEN KOOPERATIBAK / COOPERATIVAS AGRÍCOLAS	236.841	5,46 %
ELIKAGAIEN ENPRESAK / EMPRESAS ALIMENTARIAS	1.286.350	29,66 %
BANAKETA-ENPRESAK / EMPRESAS DE DISTRIBUCIÓN	239.448	5,52 %
GALKORRAK / PERECEDEROS	664.771	15,33 %
HAINBAT / VARIOS	120.100	2,76 %
GUZTIRA / TOTAL	4.336.255	100,0%

(Bizkaiko Elikagaien Bankua 2023)

Datuen atala amaitzeko, Arabako Elikagaien Bankuak 2022. urteko memoriarako egindako taula bat partekatzen dugu. Taula horretan, elikagai bankuak finantzatzeko moduak zeintzuk izan diren azaltzen da. Azterketa horretan nabarmendu behar da diru sarrera gehienak pertsona eta enpresa pribatuen dohaintzetatik datozela (dirutan nahiz gauzatan), funts publikoetatik egindako ekarpenen gainetik. Horrek esan nahi du elikadura bezalako oinarritzko eskubide baten estaldura gaur egun dohaintza pribatuen mende dagoela.

9 taula. 2020an, 2021ean eta 2022an Arabako Elikagaien Bankuak jasotako diru-ekarpenen iturriak

	2020	2021	2022
GUZTIRA	717.304 €	568.484 €	553.192 €

(1): 2022an jasotako bono kopuru txikiagoaren azalpena izan liteke urte horretako Bilketa Handian elikagaiak ere eman zirela, aurreko bi urteetan ez bezala.

(2): Jundizko poligonoko pabilioien eta Brasil kaleko lokalean alokairua, urtean 50.000 €-koa eta Eusko Jaurlaritzak barkatzen duena ez da zenbatu ekarpenetan

Iturria: Arabako Elikagaien Bankua (2022)

Atal honetan, supermerkatu batzuek egiten dituzten “zentimo solidarioko” kanpainen funtzionamendua aipatu nahi dugu. Hilabete hauetan, kanpaina horien entitate hartzaileekin hitz egin ahal izan dugu, eta adierazi digute funtzionatzeko era hau dela: Supermerkatuak dohaintzen dirua jaso ondoren, entitateari dirutan ordaintzen die. Ondoren, entitate horrek kopuru bera “erosi” du supermerkatuan, elikadura-bonuen bidez, erakunde horretan bertan gastatzeko. Ez dugu daturik esateko supermerkatuek lehen ordainketa dohaintza gisa deklaritzen dutela, baina horrela egingo balute onura fiskalak lortuko lituzkete horregatik, kontuan hartu gabe diru hori ez dela entitateentzat benetan, baizik eta pertsona txirotuek erosketak entitate “emaile” berean egin ditzaaten, eta, beraz, esan dezakegu dohaintzaren zenbatekoa berriro ere supermerkatuan geratzen dela.

III. ZENBAT PRODUKTU JASOTZEN DITUZTE PERTSONEK HOTZEN BANAKETETAN?

Orain arte EAEn modu orokorrean banatutako aurrekontuez eta kopuruez hitz egin dugu, baina uste dugu garrantzitsua dela datu horiek lurreratzea, jakiteko familia bati dakarkiotena. Zer jasotzen dute familiek banaketetan? Zenbat eta nolako produktuez ari gara hitz egiten?

Hotzeko banaketetan, jasotzen diren produktuak ez dira galkorrak izaten normalean, eta produktu fresko pixka batekin osa daitezke, erakundeen ahalmenen arabera. Adibidez, Gipuzkoako EBn, 2022an, 38.428 kg fruta eta barazki banatu ziren 3.829 lagunen artean, hau da, urtean batez beste 10 kg familia bakoitzeko.

8 taula. 2020an, 2021ean eta 2022an Arabako Elikagaien Bankuak jasotako diru-ekarpenen iturriak

Iturria: Altas Rias-eko Elikagaien Bankua

Europako funtsetatik datorren oinarritzko packa argazkian ikus daiteke. Hauek izan ohi dira: babarrun egoziak, arroz zuria, kakao disolbagarria, atun kontserbak, haragi kontserbak, sardina kontserbak, fruta kontserbak, galletak, txitxirio egosia, espageti motako pasta, fideo motako pasta, haurrentzako potetxoak (fruta eta oilaskoa) eta kontserbako tomate frijitua. Produktu horiek hilean behin jasotzen dira, eta kuantifikatu ondoren 48-52 euroko kostua dutela kalkulatu da. Familiako kide kopuruaren arabera alda daiteke, batez ere adingabeak, eta haientzat esnekien kopurua handitu daiteke.

IV. NORK BANATZEN DU PRODUKTU HOTZA?

Orain arte, Espainiako Estatutik zentralizatutako Europako funtsen kasuan, bi erakunde zeuden egiaztatuta produktu horiek Estatuan jaso eta banatu ahal izateko Erakunde Elkartu Banatzaileen bidez (OAD). Erakunde horiek Gurutze Gorria eta Elikagaien Bankuen Federazioa (FESBAL) dira. Haiek jasotzen dute produktua, eta, era berean, tokian tokiko erakunde txikiagoen artean banatzen dute: Errepartorako Erakunde Elkartuak (OAR). Bizkaian 160 erakundek baino gehiagok banatzen dituzte produktuak herritarren artean, Araban 2022an 30 ziren eta Gipuzkoan 164.

V. PRODUKTU BEROEI BURUZKO DATUAK:

Taula honetan, 2022. urteko zifrak dituzten zentroak ikus ditzakegu lurralde historikoka. Kopuru horretan, EAEko jantoki sozialen zentro kopurua ikus dezakegu, etxerik gabekoentzako edo etxea izanda ere sukalderako sarbiderik ez duten pertsonentzako. Ikusi duguenez, pertsona guztiak ezin dira haietara sartu; izan ere, denbora bat eman behar da herrian edo errolda izan behar da pertsona egoiliartzat hartzeko eta horietako batzuetara sartzeko. Herri batzuetan itxaron zerrenda dago.

Produktua eskaintzen den espazio publikoei dagokienez, 2022. urtean 3.150 pertsona inguruk hartu zuten jantoki arloko plaza bat, eta horietatik 900 inguru eguneroko joaten dira jantoki sozialetara. Nabarmendu behar da etxerik gabeko edo sukaldera sarbiderik gabeko

etxedun pertsonentzako zentroetan aritzen diren langile guztien artetik 1/3 inguru boluntarioak zirela 2022an eta gainerakoak, langile kontratatuak.

10 taula. Etxerik gabeko pertsonentzako arreta-zentroen magnitude nagusiak EAEn

	2022	2020	Incremento %
Plazas:			
- Plazas de alojamiento:	4.313	4.260	1,2
- - En albergues y centros de baja exigencia	748	1.098	-31,9
- Plazas de restauración:	2.775	3.158	-12,1
- - En comedores sociales	809	899	-10,0
Personas sin hogar alojadas:	3.410	3.471	-1,8
- En albergues y centros de baja exigencia	638	993	-35,8
Servicios de restauración	4.472	5.581	-19,9
Personal:	2.385	2.752	-13,3
- Asalariado	1.756	1.903	-7,7
- Voluntario	452	642	-29,6
Gastos de funcionamiento (miles euros)	76.072	65.708	15,8
- Financiación pública (%)	90	91	-1,3
Gasto por habitante (euros)	34,8	29,9	16,4

Nota: Las plazas y ocupación se refieren a la media de 15 de junio y 15 de diciembre

Fecha 26 de Septiembre de 2023

Fuente: Eustat. Estadística de recursos para personas sin hogar

Iturria: Eustat (2023)

Taula honetan, zentro motak ikus ditzakegu, prestazio motaren arabera (gosaria, bazkaria edo afaria), 2022ko bi daten arteko konparazio batean, eta horietako bakoitzean emandako zerbitzu kopurua. Adibidez, jantoki sozialetan gehien ematen diren otorduak bazkariak dira, baina kopuru osoari erreparatuz gero, kopuru hori orekatu egiten da; izan ere, eskakizun txikiko zentro batzuek ez dute bazkaririk ematen eta horko pertsonak jantokietara joaten dira.

11 taula. Etxerik gabeko pertsonentzako zentroen ezaugarriak EAE-n, prestazio motaren, zentro motaren eta dataren arabera. 2022

	Total centros		Centros con alojamiento						Centros sin alojamiento					
	Total		Total		Albergues y centros de baja exigencia		Alojamientos colectivos y viviendas		Total		Comedores sociales		Otros centros sin alojamiento	
	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
	15-06-2022	15-12-2022	15-06-2022	15-12-2022	15-06-2022	15-12-2022	15-06-2022	15-12-2022	15-06-2022	15-12-2022	15-06-2022	15-12-2022	15-06-2022	15-12-2022
Restauración														
Número de servicios	4.382	4.562	3.160	3.196	1.138	1.179	2.022	2.017	1.222	1.366	708	869	514	497
-Número de desayunos	1.475	1.511	1.148	1.164	449	470	699	694	327	347	68	111	259	236
-Número de comidas	1.523	1.575	875	864	252	241	623	623	648	711	428	488	220	223
-Número de cenas	1.384	1.476	1.137	1.168	437	468	700	700	247	308	212	270	35	38
Plazas de restauración	2.756	2.794	1.443	1.474	591	613	852	861	1.313	1.320	806	811	507	509

Iturria: Eustat (2023)

Guk identifikatu dugun arazo handienetako bat da baliabide gehienak hiriburuetan kokatzen direla, baliabide publikoak Euskal Autonomia Erkidegoko Gizarte Zerbitzuen Mapan adierazitako biztanleria irizpideen arabera kokatzen baitira. Mapa horretan, lurralde osoan biztanle kopuruaren arabera antolatzeke oinarriak zehazten dira. Horren ondorioz, etxerik gabeko pertsonen hiri handietan biltzeko joera dute. Horren arabera, (Eustat 2023), baliabide gehienak ere EAEko hiru hiriburuetan kokatu ziren. Gasteizen, alojamendu plazen %95,3 eta jantoki plazen eta Arabako eguneko zentroen %100 kokatu ziren. Bilbon alojamendu plazen %75,4, jantoki plazen %76,1 eta Bizkaiko eguneko zentroetako plazen %71,1 bildu ziren. Gipuzkoak, berriz, lurralde eredu deszentralizatua izan zuen, Donostian alojamendu plazen %42,2, jantoki plazen %33,7 eta eguneko zentroetako plazen %44,5 eskaini baitziren.

B) ELIKAGAIEN LAGUNTZARAKO BIDEAK: IBILBIDEAK

Atal honetan, elikagaien laguntzarako bideak deskribatuko ditugu, bai pertsonenak bai elikagaienak. Eremu publikotik kudeatutako baliabideetarako ibilbideei arreta handiagoa jarriko diegu, eta, amaieran, beste sarbide batzuk aipatuko ditugu. Hor aurkituko ditugu, adibidez, erlijio erakundeek kudeatutako espazio pribatuak edo autogestioan eta/edo eraikuntza kolektiboan oinarritutako funtzionamendu moduak dituzten espazioak.

PERTSONEN IBILBIDEAK

Hasteko, EAEko oinarritzko elikadura beharren bermeari buruzko informazioa aurkeztuko dugu, eta, horretarako, dauden laguntzen esparrua zehaztuko dugu.

Jarraian ageri den eskeman islatzen da pertsona edo familia batek zer ibilbide egin beharko lukeen, pobretua izanik, elikadura ziurtatzeko baliabide bat eskatzeko. Ibilbide hau hainbat tokitatik igarotzen da, eta aurrerago ikusiko dugunez, hainbat baldintza eta epe ditu. Batzuetan, elikadurarako berariazko baliabideak dira, eta beste batzuetan, oinarritzko beharretarako laguntzak dira, eta horien artean sartzen da elikadura.

Pertsona presoan kasuan, espetxe erakundearen barruan ematen zaie janaria.

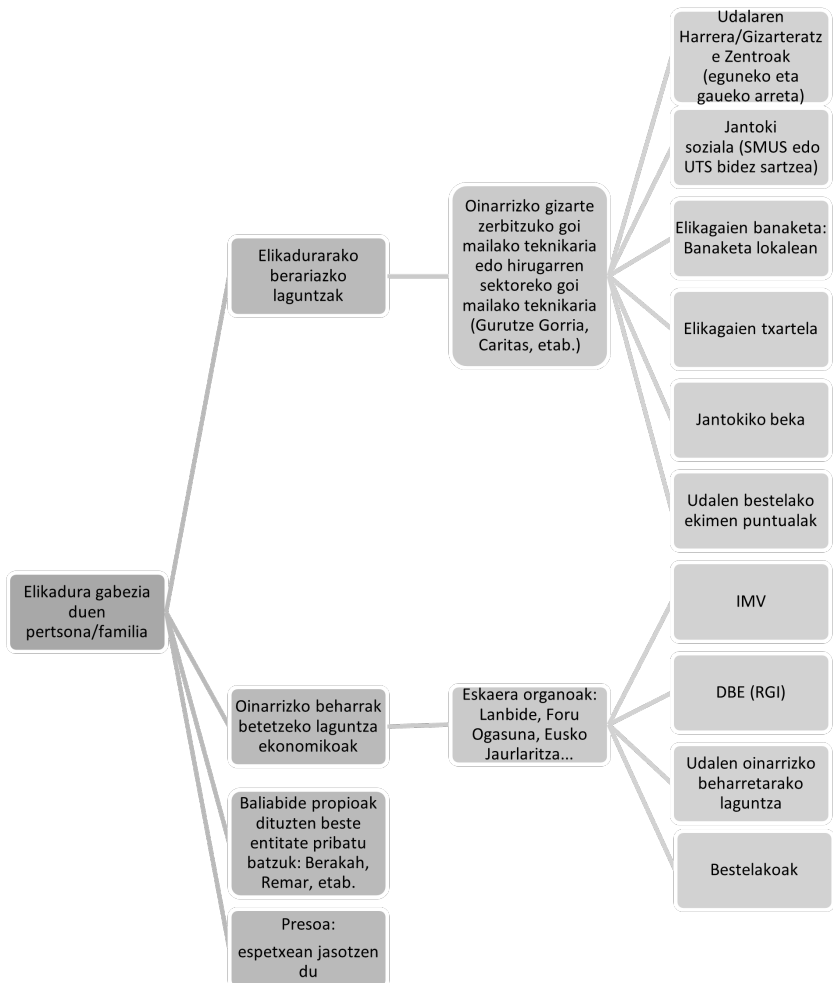
Hurrengo orrialdeetan, baliabide horiek aurkeztuko ditugu modu apur bat garatuagoan, beren berezitasunekin, denak ez baitira pertsona guztientzat eskuragarriak. Bi multzotan banatuko ditugu: batetik, dirulaguntzak, eta, bestetik, janaria zuzenean ematen duten laguntzak, bai janari prestatua bai prestatu gabea.

Esan bezala, baliabide bakoitzak sartzeko baldintza batzuk ditu, baina arazo gisa ikusi da elikagai laguntzaren baterako ez dagoela irizpide argirik ezarrita. Horrek esan nahi du hirugarren sektoreko erakundearen irizpide subjektiboen mende egon daitekeela, neurri handiagoan edo txikiagoan. Katalogoaren Dekretuan⁸ (Decreto de Cartera), gizarte politikak kudeatzen dituzten EAEko erakundearen artean irizpideak bateratzea helburu duen dekretuan, ez da ageri zuzeneko zein zeharkako elikagai laguntzei buruzko irizpide zehatzik edo bateraturik.

.....
⁸185/2015 Dekretua, urriaren 6koa, Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemaren prestazio eta zerbitzuen katalogoari buruzkoa.

ZER JATEN DUTE GAIZKI JATEN DUTENEK EAE-N?

3 irudia. Pertsona/familia batek eremu publikoan elikatze baliabideak erabiltzeko egiten duen ibilbidea.

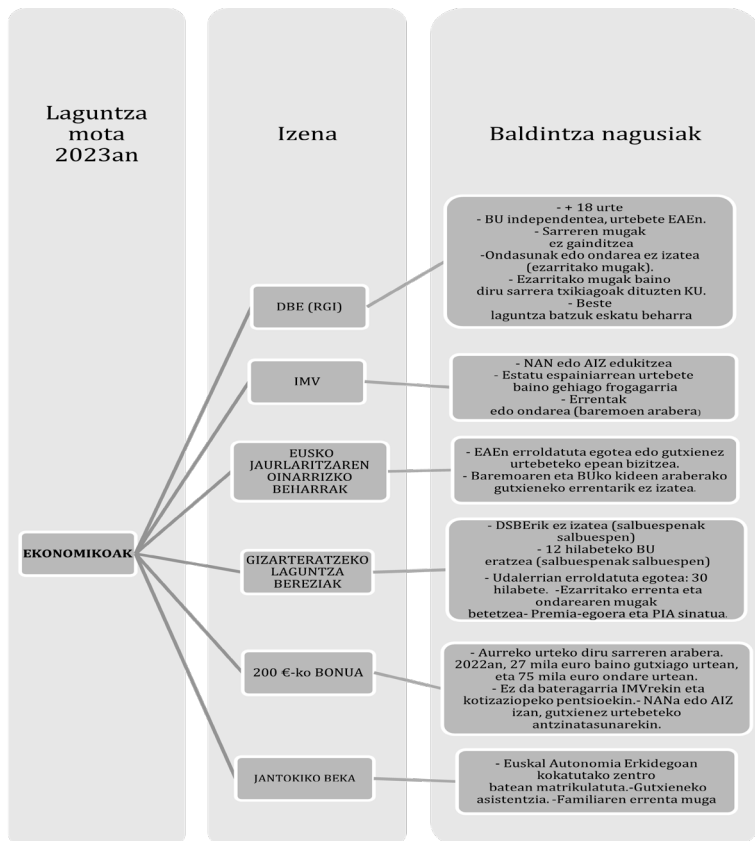

Iturria: Geuk egina

DIRULAGUNTZAK:

Orain, oinarritzko beharrak eta/edo elikadura asetzeko EAEn eska daitezkeen dirulaguntza nagusiak⁹ aztertuko ditugu, baita horien ezaugarriak eta betekizun nagusiak ere.

4 irudia. Laguntza ekonomiko motak

Iturria: Geuk egina

⁹ Badira beste laguntza batzuk ere, hala nola maniobra funtsak, sostengurako laguntzak, etab.

a. DBE edo diru sarrerak bermatzeko errenta (RGI bezala ezagutzen dena):

- Azalpena: Baliabide nahikorik ez duten pertsonen eta familien oinarrizko beharrei erantzuteko hileko prestazio ekonomikoa da, eta lan irteera bat aurkitzen laguntzen die.
- Erregulazioa eta aurrekontua: EAEko DBE EAEko Aurrekontu Orokorren bidez finantzatzen da, foru aldundien ekarpenekin eta Espainiako estatuaren transferentziekin.
- Kudeaketa: Eusko Jaurlaritzako Enplegu Zerbitzua (Lanbide)
- Sarbidea: Lanbide.
- Baldintzak: Lege berria 2023ko apirilean jarri zen indarrean, eta, harekin batera, hainbat aldaketa izan dira, besteak beste, zenbatekoak eta sartze-ko baldintzak.
 - 18 urtetik gorakoa izatea eta BU (bizikidetza unitatea) modu independentean ezarria izatea Euskal Herrian, urtebetez jarraian.
 - Diru sarrerak bermatzeko errenta eskuratze-ko ezarritako diru sarreren mugak ez gairiditzea. Muga horiek bizikidetza unitatea osatzen duten pertsonen kopuruaren arabera aldatzen dira.
 - Ezarritako mugak gairiditzen dituen ondasunik edo ondarkerik ez izatea.
 - Ezarritako mugetatik gorako diru sarrerak dituen bizikidetza unitate bateko kide ez izatea.

- Nahitaez eskatu behar da, Ondasun Higiezi-
nen gaineko Zerga eskatu aurretik.
- Kopuruak: Ikusi hemen:
- Arazoak:
 - Batzuetan sartzeko zailtasuna, EAEko errolda salerosketaren ondorioz, erroldatzerik ez dagoelako. Errolda salerosketaz ari garenean esan nahi dena da egoera larrienean dauden pertsonen, kasu askotan, bizi diren etxeko jabeen aldetik erroldatzea eragozteko estort-sioa jasaten dutela, edo, beste batzuetan, erroldatzea errazteko ordainketak eskatzen zaizkiela.

b. Bizitzeko Gutxieneko Diru sarrera (IMV):

- Azalpena: Bizitzeko Gutxieneko Diru sarrera bakarrik bizi diren edo bizikidetza unitate bategan integratuta dauden eta oinarrizko beharrak betetzeko oinarrizko baliabide ekonomikorik ez duten pertsonen pobrezia arriskua eta gizarte bazterkeria prebenitzera bideratutako prestazioa da.
- Erregulazioa eta aurrekontua: Estatukoa, Eusko Jaurlaritzaren kudeaketarekin. Diru sarrerak bermatzeko errentaren (RGI) osagarri da EAEn, diru sarrerak bermatzeko errentaren baldintzak betetzen badituzu, laguntzen helburua berdina baita.
- Kudeaketa: EAEn Lanbide (euskal enplegu zerbitzua). Estatu mailan Gizarte Segurantzak.
- Sartzeko baldintzak:

- Errentak: errentarik edo ondarerik ez izatea BUko (Bizikidetzaren Unitatea) kide kopuruaren bidez ezartzen diren baremoen arabera
- NAN edo AIZ (NIE) ez duten pertsonak ezin dira IMVra sartu
- Ez eta Estatuan urtebete baino gutxiago daramatenak ere (3 salbuespenekin)
- Sarbidea: EAEn Lanbideren bidez (presentziala). Kanpoan, Gizarte Segurantzaren bidez.
- Kopuruak: *II. eranskinean* ikusi
- Arazoak:
 - Ukapenak
 - Kobratutako zenbatekoak itzultzeko eskaera, handik denborara.
 - Kopuru eskasa: Ez da nahikoa izaten etxe ahulenen oinarritzko beharrak asetzeko.
 - Zenbait talde baztertzea: 18 eta 21 urte bitarteko gazteak; egoera irregularrean dauden pertsona migratzaileak.
 - Izapideak motelegi egitea: Urtebete baino gehiagoko itxaronaldia. Bereziki, DBErako (RGI) baldintzak betetzen ez dituztenei eragiten die, DBEren guztizko zenbatekoa kobratzen ez bada IMV ebatzi arte.
 - Aurreko urteko errentan oinarritua, beraz, ez du oraingo egoera kontuan hartzen.
 - Eskaera konplexua eta burokratikoa. Horrek zaildu egin dezake laguntza benetan behar duten pertsonen sarbidea.

c. Egoera oso ahulean dauden pertsonen eta fami- lien oinarrizko beharretarako laguntzak:

- Azalpena: Laguntza hauek oinarrizko beharri-
nak (elikadura egokia, higie-ne pertsonaleko pro-
duktuak...) lehenbailehen betetzeko dira. Bi bide
osagarriren bidez banatuko dira.
 - supermerkatuetarako txanpon txartelak
 - aplikazio mugikorra, zeinaren bidez hartzai-
leek merkeago eskuratu ahal izango baitituz-
te egunean zehar saltokiek saldu ez dituzten
produktuak.
- Erregulazioa eta aurrekontua: Eusko Jaurlarit-
za. Euskal Autonomia Erkidegoan egoera ahu-
lanean dauden pertsonen laguntzeko 2023 pro-
grama. Aurrekontua: Erakundearen beraren
aurrekontu baliabideak; energia eta finantza
enpresen errekarguaren ondoriozko ezohiko
funtsak; eta RePOWER EU ekimenaren Euro-
pako funtsak, energia neurriak finantzatzeko.
- Kudeaketa: Gurutze Gorria.
- Sarbidea: Norbera joanda (Gurutze Gorria) edo
Oinarrizko Gizarte Zerbitzuaren bidez.
- Baldintzak: Gutxienez urtebetez EAEn erroldatu-
ta egotea eta baremoaren eta BUKo kideen ara-
berako gutxieneko errentarik ez izatea.
- Kopuruak: Entregatutako zenbatekoak 150 €-tik
300 €-ra bitartekoak izango dira, eta urtean ge-
hienez 3 entrega egingo dira.
- Arazoak:

- Funts publikoak izan arren, entitate pribatu batek kudeatzen du laguntza.
- Ez du saltoki txikirik aintzat hartzen, tamaina handiko supermerkatuekin hitzartu da.

d. Gizarteratzeko laguntza bereziak¹⁰:

- Definizioa: Udalerrri handietako udalek gizarteratzeko ematen dituzten laguntzak dira. Kasu batzuetan, diruzkoak ez diren txartelen bidez osagarriak dira, gizarteratzeko eta/edo laneratzeko prozesu baten ondorioz sortutako oinarritzko premiei eta gastuei lotutako gastuak estaltzeko. Subsidiarioa da, eta baliabide eta prestazio ekonomiko batzuen osagarria.
- Erregulazioa eta aurrekontua: Udalak. 12/2008 Legea, abenduaren 5koa, Gizarte Zerbitzuei buruzkoa. 353/2013 Dekretua, maiatzaren 28koa, Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemaren Fitxa Sozialari eta Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemaren Diagnostiko Sozialeko Tresnari buruzkoa. 185/2015 Dekretua, urriaren 6koa, Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemaren Prestazio eta Zerbitzuen Zorroari buruzkoa. 207/2011 Foru Dekretua, abenduaren 13koa, Gizarteratzeko Laguntza Berezia arautzen duen martxoaren 22ko 60/2011 Dekretua aldatzen duena. (BAO, 241. zk., 2011/12/21). Aurrekontuko zuzkiduraren menpe.
- Sarbidea: Udalaren gizarte zerbitzuak
- Baldintzak:

.....
¹⁰ Udalaren arabera, bere izena alda dezake: gizarteratzeko laguntza berezia; oinarritzko beharretarako laguntza, etab.

- Diru sarrerak bermatzeko errenta jasotzeko eskubiderik ez izatea, 18 eta 23 urte bitarteko pertsonak izan ezik.
- Eskabidea aurkeztu baino gutxienez 12 hilabete lehenago bizikidetza unitate bat osatzea. Salbuespena: Adin nagusitasunera iristean haurrak eta nerabeak zaindu eta babesteko dispositiboetan laguntza jasotzeari uzten dioten pertsonak.
- Udalerrian erroldaturik egotea eta bertan bizitzea gutxienez 30 hilabeteko antzinasunarekin.
- Hitzartutako errenta eta ondare mugak betetzea.
- Haren hileko diru sarrerak bizikidetza unitate osoaren (BU) hileko laguntzaren zenbatekoa baino txikiagoak izatea.
- Dagokion Oinarrizko Gizarte Langilearekin banakako arreta/esku-hartze plana sinatua izatea, eta plan hori osorik betetzen aritzea.
- Betebeharrak ez betetzeagatik edo arau haustea egiteagatik DBE edo beste prestazioen bat iraungita edo etenda ez izatea.
- Lanbide – Euskal Enplegu Zerbitzuan inskribatuta egotea.
- Beharrian egoeran egotea
- Kopuruak: Dirua edo diruaz bestelako txartelak izan daitezke supermerkatuetarako. Oinarrizko elikadura eta higiene ondasunak. Kopuru aldakorra familia unitateko kide kopuruaren arabera.

- Arazoak:
 - Tramitazioa motela da, nahiz eta urgentziazkoak diren oinarrizko beharren laguntza izan.
 - Aurrekontuari lotuak.
 - Txartelaren modalitatean, erosten diren edo ez diren produktuak kontrolatzen dira, kalitate handiko produktuak baztertu egiten dira, eta batez ere saltoki handietan erabil daiteke, eta oso gutxitan saltoki txikietan.

e. 200 bonoa:

- Azalpena: Ondorio kaltegarriei aurre egiteko neurria, Ukrainako gatazkaren ondorioz sortutako prezioetan, gizarte izaerako beste prestazio batzuek estaltzen ez dituzten egoera ekonomikoetan.
- Erregulazioa eta aurrekontua: Estatukoa
- Kudeaketa: EAEn Foru Ogasunak
- Sarbidea: Eskaera Foru Ogasunetan, baliabide elektronikoen bidez edo Zuzenean bidez.
- Baldintzak:
 - 2022 errentan urteko 27 mila eurotik beherako diru sarrerak eta urteko 75 mila eurotik beherako ondarea aitortu duten pertsonak/familiak.
 - Gizarte Segurantzako Erregimen Orokorra-
ren berdinak edo antzekoak diren IMV eta kotizaziopeko pentsioak jasotzen dituzten pertsonak/familiak izan ezik.

- Ez dira onuradunak izanen NANik edo Al-Zrik ez dutenak, gutxienez urtebeteko antzinasunarekin.
- Kopuruak: 200 €/ Urtean behin
- Arazoak:
 - Laguntzatik kanpo geratzen dira kotizaziopeko pentsio apalenak, alargun pentsioak izan ohi direnak eta gehienbat emakumeak kobratzen dituztenak.
 - Kanpo geratzen dira IMVa jasotzen duten pertsonak/familiak, nahiz eta diru sarrerek bermatzeko errenta (RGI) jasotzen dutenek kobratu ahal duten. Diru sarrerek bermatzeko errentaren zenbatekoa IMV baino handiagoa da.

f. Haur Hezkuntzako, Lehen Hezkuntzako eta DBHko ikasleentzako jantokiko bekak:

- Azalpena: Kontzeptu horrek ("jantokiak") eragindako gastuetan laguntzeko da, Haur Hezkuntzako (2 urtetik hasita), Lehen Hezkuntzako eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako ikasleen familiei.
- Erregulazioa eta aurrekontua: Eusko Jaurlaritza.
- Sarbidea: Eusko Jaurlaritzaren webgunean aurkez daiteke, Internet bidez edo eskaera betez, eta ikastetxean aurkeztuz.
- Baldintzak:

- Euskal Herriko ikastetxeren batean matrikulatuta egotea.
- Jantokira gutxienez 20 egunez joatea.
- Familiaren errentak ez du gainditu behar Eusko Jaurlaritzak beka horietarako ezarritako 2. atalasea.
- Kopuruak: Gehienez ere 818,80 €. (Hala ere, ikaslea jantokira joaten den egunen arabera). 178 eskola egun, eguneko gehienezko prezioarekin biderkatuta (4,60 €).
- Arazoak:
 - Batzuetan, jantokiaren kostua osagaiaren gehieneko zenbatekoa baino handiagoa izan daiteke, hau da, 818,80 euro. Zenbateko hori kalkulatzeko, jangelako egun kopurua (178 egun gehienez) bider 4,60 euro egiten da eguneko, eta familiak aparteko kostu hori ordaindu egin beharko luke.
 - Kasu batzuetan, familiak zenbatekoa aurreratu behar dute. Gero, beka ematen bada, itzuli egiten da.

EAEko elikagai pobreziaren arazoari erakunde publiko eta pribatuetatik heltzeko moduak desberdinak dira, eta “baldintzak” atalean ikusi dugun bezala, laguntzak eskuratzeko hainbat baldintza daude: lege egoera, diru sarrerak, erroldatze denbora, etab. Lanbideren prestazioaren kasuan, DSBEak, esaterako (RGI), 51.514 titular izan ziren 2023ko martxoan, eta Bizitzeko Gutxieneko Diru sarrerarenak (IMV) 20.184.

12 taula. LANBIDEk eskaintzen dituen inklusio-prestazioen estalduraren laburpena

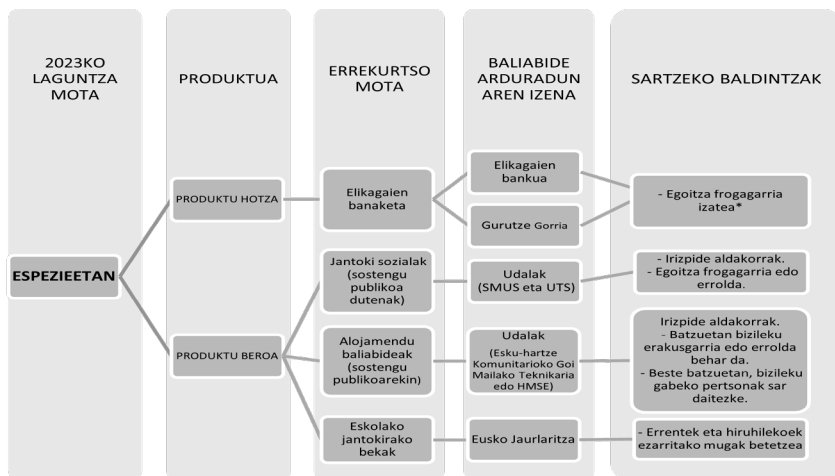
		IMV			API			RGI		PCV	
TOTAL CAE	Titulares	Modalidad	mar-23	feb-23	Modalidad	mar-23	feb-23	mar-23	feb-23	mar-23	feb-23
		Sin RGI	10,059	10,055	Con IMV	7,789	7,888	51,514	50,107	24,573	23,713
		Con RGI	10,125	9,846	Sin IMV	799	701				
		Total titulares	20,184	19,901	Total titulares	8,588	8,589				
	Total Beneficiarios		42,963	42,048				86,470	83,639		

Iturria: Eusko Jaurlaritz. euskadi.eus (2023)

GAUZAZKO LAGUNTZAK

Epigrafe honetan, produktua zuzenean ematen duten baliabideak ditugu, batzuetan sukaldatuta (*“produktu beroa”* deituko diogu) eta besteetan prestatu gabe (*“produktu hotza”*). Ondoren, erantzunak nolakoak diren aztertuko dugu, baita horiek eskuratzeko baldintzak ere.

5 irudia. Gauzazko laguntza motak

Iturria: Geuk egina

PRODUKTU HOTZEKO BALIABIDEAK:

a. Elikagaien banaketa

Baliabide hori da pertsonen bizitzan eta dokumentu honetan zentralitate handiena duenetako bat. Haren funtzionamenduari buruzko informazio gutxi dagoelako erabaki da, hain zuzen ere, atal hau argitzea. Oinarrizko beharrak bermatzera bideratuta dagoenez, arlo publikotik kudeatu beharko litzateke, baina, praktikan,

ikusten dugu ez duela bermatzen pertsonak elikadura eta nutrizio egokia izatea, eta, gainera, erakunde pribatuek kudeatzen dute, dohaintzak egiteko borondatearen eta boluntarioen gaitasunen mende.

Azalpena: Elikagaiak banatzean, gizartean bazterturik dauden edo baliabide ekonomiko urriak dituzten pertsona eta familia unitateei produktuak ematen zaizkie.

Eskumena: Estatukoa 11 (2023ra arte). Kudeaketa pribatua (langileak: boluntarioak, hirugarren sektoreko langileak). Elikagaiak banatzeko baimena duten bi erakunde handi daude: Gurutze Gorria (GG) eta Elikagaien Bankua (EB).

Aurrekontua: Funts publikoak eta pribatuak

Sarbidea: Gizarte Langilea (GL) duen hirugarren sektoreko entitatearen eratorpenez (adibidez: Gurutze Gorria, Caritas, etab.) edo Oinarrizko Gizarte Zerbitzuaren bidez. EBek 3 hilabeteko epea ematen dute janaria banatzeko, GLrekin hitzordua lortu arte.

Lehen deskribatu dugun bezala, kudeaketaren ardura-dunak Banaketarako Erakunde Elkartuetako (OAD) biltegitratze eta banaketa zentroak izan arren (Espainiako estatuan EB eta Gurutze Gorria izan direnak); banaketa egiten dutenak baimendutako Errepartoko Erakunde Elkartuak dira (OAR).

Baldintzak:

- Kasu gehienetan, errolda edo egoitza frogagarria.

.....
¹¹ Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioko FEGaren Laguntza Unitateak jakinarazi digunez, FEAD 2023 programa izango da FEAD 2014-2020 Programa Eragileko azkena, eta hurrengo programazio-aldirako trantsizio gisa balioko du, non pertsona behartsuenentzako laguntza Europako Gizarte Funtsean + 2021-2027.El AFEGA Azpizuzendaritza Nagusian sartuta egongo baita.

- Baldintza ekonomikoak (diru sarrera urriak edo diru sarrerarik ez).

Kantitateak eta elikagai mota: Banaketa entitatearen, bizi den eremuaren eta bizikidetza unitate eskatzaileko pertsona kopuruaren arabera. Baina minimo bat dago. Banatzen diren elikagaiak:

- Galkorrak ez diren elikagaiak banatzen dira nagusiki: arroza, pasta, lekaleak, olioak, arrain eta haragi kontserbak, esne hautsa, zerealak, irina, azukrea, kafea, tea, besteak beste.
- Elikagai freskoak ere banatu ditzake, hala nola frutak, barazkiak eta esnekiak, baina ez da berdintzailea, hau da, pertsona guztiek ezin dituzte jaso; izan ere, gaur egun, haien eskuragarritasunaren eta biltegitratzeko gaitasunaren arabera da.
- Elkarrizketetan esan digutenez, hileko otarra 50 € ingurukoa da.

Arazoak:

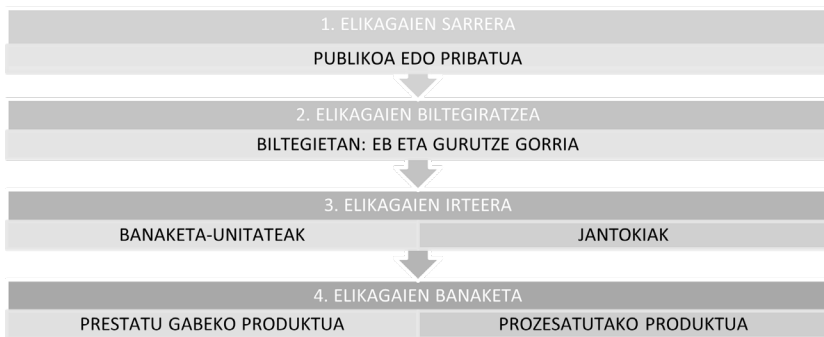
- Banatzen den janari mota. Produktu lehorra, hidratatzaileak, azukreak, trans gantzak, fresko gutxi: ez da nutrizio irizpiderik erabiltzen.
- Janari mota ez da berdina pertsona guztientzat, banaketa unitateen instalazio motaren arabera izaten da. Batzuetan, banaketa unitateen irizpidearen arabera da.
- Ez du eskubide baten berme gisa erantzuten, boluntariotzan oinarritutako sarea baita.

- Askotan beharrezkoa izaten da erroldan sartzea.
- Produktuak hautatzeko aukerarik ez dago.
- Etekin handia banatzaile handientzat.

Funtzionamendua:

Eskema honetan, produktuak biltegieta sartzen denerik atera eta entregatu arte egiten duen ibilbidea laburbiltzen da:

6 irudia. Produktuen sarrera eta irteera zikloa

Iturria: Geuk egina

PRESTATUTAKO PRODUKTUEN BANAKETA BALIABIDEAK:

1) Gizarte jantoki publikoak:

Azalpena: Etxerik gabe, edo etxea izan baina sukaldean aritzeko aukerarik gabe, baztertuta dauden pertsonen oinarrizko elikadura beharrak asetzeko arreta zerbitzua.

Erregulazioa eta aurrekontua:

- Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemaren prestazio eta zerbitzuen zorroari buruzko urriaren 6ko 185/2015 Dekretuak arautzen du.
- Aurrekontua udaletatik atera eta Gizarte Zerbitzuen Maparen arabera antolatzen da.

Kudeaketa: Kudeaketa Udalarena da, zorroaren dekretuaren arabera. Gehienetan azpikontrataturako entitate eta enpresekin funtzionatzen dute. Kasu horietan, Udalak aurrekontu bat ezartzen du, erakunde emakidadunekin egingo dituen kontzertazio/lizitazioen bidez.

Sarbidea: Udaleko gizarte zerbitzuek eta/edo gizarte larrialdietako udal zerbitzuak kontuan hartu behar dute planteaturako eskaera. Gizarte Larrialdietako Udal Zerbitzuaren bidez (GLUZ), edo Gizarte Zerbitzuetako teknikariak GLUZ ez duten hiri eta guneeetan.

Baldintzak:

- Laguntza jasotzeko, laguntza jasotzen duen pertsonaren zaurgarritasun eta/edo premia egoeraren balorazio profesionala egin behar da.
- Kalean edo etxerik gabe dauden pertsonak, udalerrian errotuta edo errolatuta daudela egiaztatzen dutenak.

Arazoak:

- Ezin dira adingabeak sartu.
- Kalitate baxua: Batzuetan catering-eko janaria banatzen da (adibidez: Peñascal Fundazioa, Gu-reak, etab.). Catering horiek eskaintzen dituzten menuen arteko merkeena izan ohi da.
- Plazak mugatuak eta eskasak dira. Adibidez: Gasteizko jantokiak 50 plaza ditu.
- Udalek azpikontrataturako zerbitzuak direnak beheranzko prezioaren arabera lizitatzen dira, ez baita Zorroaren Dekretuan araututako zerbitzua. Jarduketa horien ondorioz, azpikontratazio horiek kalitate txikiko catering zerbitzuak azpikontratatzeko dituzte edo dohaintzak eta boluntariora erabiltzen dute zerbitzua garatzeko.

2) Funtz publikoekin hornitzen diren alojamendu baliabideak, janaria ere ematen dutenak:

Azalpena: Alojamendua emateko baliabideak, ostatu hartzeko, mantenurako eta higienerako oinarritzko beharrak asetzeko; (adibidez: Gizarte Harrerarako Udal Zentroa, tutoretzapeko etxebizitzak, etab).

Erregulazioa eta aurrekontua: Udalekoa. Zorroaren dekretua eta Gizarte Zerbitzuen Maparen arabera.

- Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemaren prestazio eta zerbitzuen zorroari buruzko urriaren 6ko 185/2015 Dekretuak arautzen du.
- Aurrekontua udaletatik atera eta Gizarte Zerbitzuen Maparen arabera antolatzen da.

Sarbidea: Udaleko Gizarte Zerbitzuak edo Esku-hartze Komunitarioko Gizarte Lana.

Baldintzak:

- Adinez nagusia izatea
- Bizilekurik ez izatea edo bizigarritasun baldintzarik ez duen batean egotea.

Kopuruak: Gosaria, bazkaria eta afaria, toki batzuetan afaria eta gosaria, jantoki sozialarekin osatua.

Arazoak:

- Sarbide baldintza aldakorrak, udalerrriaren arabera
- Egonaldi epeak aldatu egiten dira, herriaren eta zentro motaren arabera. Zorroaren Dekretuaren arabera, gehienez ere 5 eguneko egonaldia egin ahal izango da, eta 2 egun gehiago luzatu, dago-kion Gizarte Laneko Unitatearen balorazioaren arabera. Hala ere, gizarteratze zentroetan egonaldia luzatu egin daiteke, gizarteratze ibilbide bat egiteko konpromisoarekin eta sinadurarekin, eta horrek egonaldi laburreko plazak mugatu ohi ditu.
- Edukiera mugatua (neguan handitu egiten da hotz garaiko mekanismoak aktibatzen direnean).
- Alojamendu baliabide batzuetan ez dago sukalderik, ez dira otorduak sartzen, etab. Horregatik, toki batzuetan jantoki sozialera sartzen dira, alojamendu baliabide batean egon arren. Adin txikikoak daudenean, batzuetan tuperra egiten zaie jantokietan, eramateko.

3) Espetxeak:

Azalpena: Kartzelak edo askatasunik gabeko zen-troak; bertan presoek janaria prestatu edo zerbitzatzen dutenean.

Erregulazioa eta aurrekontua: Duela gutxi, espetxeen gaineko eskumena Eusko Jaurlaritzara pasatu da, bai-na oraindik egiteke daude aurrekontuko zuzkidurak eta arauen garapena.

Arazoak:

- Martutenen izan ezik, euskal kartzelek catering ereduari jarraitzen diote, eta presoek iritziaren arabera egiaztatu ahal izan dugu Martuteneko janariari buruz egiten den balorazioa altua dela, catering-eko janaria ematen duten espetxe berrien aldean. Martutenek sukaldea eta sukal-dari kontratatu bat ditu, eta horri gehitu behar zaizkio askatasunik ez duten pertsonak, janaria prestatzen laguntzen dutenak. Kasu honetan, presoek uste dute janaria ugaria eta aberatsa dela.
- Martutenen egiten den produktuaren jatorria ez dakigu hurbilekoa den, baina gutxienez produk-tu freskoa eta askotarikoa da barazkietan, hara-gietan eta arrainetan. Catering janaria ematen duten gainerako espetxeetan, berriz, kalitate eta aniztasun gutxiagokoa da.

4) Diruz lagundutako hiri udalekuak:

Hiri udalekuak deitzen diegu oporraldian sortzen diren hezkuntza guneei. Dirulaguntza jasotzen dutenak pu-blikoak eta/edo administrazio publikoek bultzatutakoak

dira (gehienetan, udalek). Ere mu horietan, eskoletan bezala, parte-hartzaileei janaria ematen zaie. Kolektibo sozial batzuen aldarrikapena da diru sarrera gutxi duten familien haurrei lehentasuna ematea hiriko kolonietan sartzeko, oporraldietan eguneko otorduetako bat bete dezaten.

BESTELAKO BALIABIDE PRIBATUAK:

Deskribatutako baliabideez eta laguntzez gain, beste baliabide pribatu batzuk ere badaude. Baliabide horiek erlijio erakundeek, auzotarrek, elkarte kulturelek, auto-gestionatuek eta abarrek kudeatzen dituzte. Batzuetan, funts publikoak jaso ditzakete zerbitzuaren zati bat finantzatzeko. Horien artean daude jantoki sozialak, alojamendu baliabideak, oinarritzko beharrak betetzeko dirulaguntzak, produktu prestatuak eta produktu hotza.

Atal hau oso dinamikoa da azken urteotan. Covid19ren pandemian, krisi egoeran sartu zen populazioa handitzeak eta eskura zeuden baliabideekin erantzuteko ezintasunak beste espazio batzuk sortzea eragin zuen, sortzen ari ziren beharrak asetzeko.

Gasteizko Judimendi eta Bilboko Atxuri auzoetan elikadura eskuratzeko erantzunak antolatu ziren eta horietako asko oinarri komunitario batetik egin ziren. Ekimen horien artean, Komunitateak Sostengatutako Elikadura ekimenak ditugu. Ekimen horietan, baserritarrak eta baserritarrak ez diren pertsonak antolatzen dira taldeko pertsona guztiek elikadura osasungarria eskuratzeko aukera izan dezaten. Auzoetako sukalde komunitarioak eratu dira, esate baterako, elkarte gastronomikoetako

sukaldeak aprobetxatuz, modu kolektiboan janaria prestatu eta tokiko produktua eta produktu agroekologikoa eskuratzeko. Ekimen horietako batzuk zehatzago deskribatuko ditugu txosten honen hurrengo atalean.

Produktuen ibilbidea

Aurreko orrialdeetan, elikadurari buruzko berariazko laguntzak jasotzeko pertsonak egiten dituzten ibilbideak berrikusi ditugu. Atal honetan, produktuen ibilbideak deskribatuko ditugu, hau da, produktuak behar dituztenengana iristeko banaketa bideak.

Lehenago ere aipatu ditugu produktuak hainbat erakundetara iristeko bide batzuk. Ondoren, xeheago deskribatuko ditugu:

1. Produktuen sarrera:

13 taula. Produktuak eta dirua biltegitratze eta banaketa zentroetara sartzeko jatorria

UE-FEAD DIRULAGU NTZA DUTEN PRODUKT UAK. 2023, AZKEN URTEA	BESTELAKO ERAKUNDEENTZAKO DIRULAGUNTZAK		PRODUKZIO - DOHAINTZ AK (iraungitze data hurbil, estandarrak betetzen ez dituen produktua, etab.)	SUPERMER KATUKO DOHAINTZ AK	PARTIKULARREN DIRU DOHAINTZAK		“BILKETA HANDIA” KANPAINA	
	FEGA NEKAZARITZA MINISTERIO A (PRODUKTU FRESKOEN LEVANTEKO SOBERAKINA)	BESTE ERAKUNDE BATZUK (UDALAK, ALDUNDIAK,...) (Ingurumena, lokalak, etab.)			ZUZENAK (bazkideak, dohaintza puntualak, etab.)	SUPER MERKA TUETAKO KUTXAN ("zentimo solidarioak")	PRODUK TUA	DIRUA KUTXAN
	Banaketarako Erakunde Elkartuak							
	Errepartoko Erakunde Elkartuak (OAR) eta Kontsumo Erakundeak							

Iturria: Geuk egina

1.1 Produktu publikoak hornitzeko iturriak:

FEAD-Behartsuei Laguntzeko Europako Funtsa:

Estatu mailako programa bat da, Europako Laguntza Funtsak (% 85) eta Estatuko Administrazio Orokorrak (% 15) elkarrekin finantzatua. Programak barnean hartzen ditu merkatuan erositako elikagaiak erostea eta horiek biltegitratze eta banaketa zentroetara (Banaketarako Erakunde Elkartuak) eramatea. Europako Batasuneko funts ekonomikoekin eskuratutako elikagaiak hainbat fasetan banatzen ditu programa honek. 2023ko urrian, Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioak, FEGA-ren bidez, "Pertsona behartsuenei elikagaiak laguntzeko 2023 Programa"-ren bigarren eta azken fasea hasi zuen. Programa horretan 36 milioi kilo elikagai inguru banatzea programatu zen. Kopuru hori 2023 programan banatu beharreko kopuru osoaren % 71 da, beste % 29 apirilean entregatu baitzen.

OPFH programa: Produktu freskoa da (frutak eta barazkiak), eta Fruta eta Barazkien Ekoizleen Erakundeari erosten zaio merkatutik kentzeko, prezioak egonkortzeko, eta Elikagaien Bankuei ematen zaie. Produktu hau freskoa denez, azkar banatu behar da. FEGAk kudeatzen du (Nekazaritza, Arrantza eta Elikadura Ministerioa), Eusko Jaurlaritzaren bidez.

1.2 Produktu pribatuen hornidura iturriak:

Bilketa handia: Produktu iraunkorrak jasotzeko kanpaina da, egun jakin batzuetan egiten dena, supermerkatuetan. Urtero egiten da azaroa eta abendua bitartean. Kanpaina honetan, elikagai bankuetako boluntarioek produktuak erostera eta kutxetan edo Interneten bidez dirua ematera animatzen dituzte bezeroak.

Supermerkatuetan biltzea: Supermerkatu batzuetan (Eroski, Carrefour...) produktu ez-galkorren bilketa egi-ten da “Bilketa Handia” ez den egunetan.

Produktuak ikastetxeetan, enpresetan, elkarteetan eta abarretan biltzeko kanpaina.: Produktu iraunkorren bilketak edo bilketa kanpaina txikiak dira, goian aipatu-
tako espazioetan antolatuak, eta entitate horiek be-
raiek antolatzen dute bilketa eta produktua elikagaien
bankuetara helarazten dute.

Soberakinak berreskuratzea: Nekazaritzako elikagaien
enpresek, supermerkatuetako soberakinek eta partiku-
larrek emandakoa. Elikagai hauek ez dira ematen nu-
trizio irizpideen arabera; enpresek eta supermerkatuek
soberakinik ez botatzea edo kudeatzea dute helburu.
“Mermak” izeneko produktuak dira; edo kontsumitzeko
azken data gertu dute, edo ontzia hondatu egin da, bai-
na kontsumitzeko egoera onean daudela jotzen da. Pro-
dutu emate mota horri “azken minutukoa” esaten zaio,
eta elikagai bankuetako boluntarioak joaten dira super-
merkatu eta dendetara produktua jasotzera, eta haiek
garbitzen eta hautatzen dute. Hona hemen bildutako
produktuak:

- Produkzio soberakinak (betiere kontsumo al-
dian badaude).
- Sasoiko produktuak (denboralditik kanpo, baina
iraungi gabe).
- Amaitutako merkataritza kanpainetako sobe-
rako produktuak.
- Etiketa edo bilgarri akastuna duten produktuak.
- Amaitutako sustapen edo eskaintza berezietakoak.

- Irizpide estetikoak betetzen ez dituen produktua (adibidez: moldeko ogia, ohikoa ez den xigortze tonuarekin).
- Bezeroek itzulitako partidak.
- Soberakina ez den produktua.
- Berehala kontsumitu beharreko catering soberakinak.
- Eskabideen soberakinak, zerbitzatu gabeak.

Entitateek erosia: Produktoreei erositako produktu freskoa (arrautzak, olio, oilaskoa, etab.) edo supermerkatuei erosia, produktua eman ordez dirua emateko aukera duten bilketa kanpainetatik datorren diruarekin. Hauek dira prezioen igoeraren ondorioz gehien murrizten ari diren elikagaiak.

2. Elikagaiak biltegitratzea:

Goian azaldutako iturrietatik Banaketarako Erakunde Elkartuen ontzietara iritsi diren produktuak elikagaia ateratzeko beharraren eta helmugaren arabera biltegitratzen dira. Biltegi horiek, batzuetan, pabilioi publikoak izaten dira, errenta txikikoak edo diruz lagundutako alokairukoak (adibidez, Gasteizen, bat Foru Aldundiak lagatakoa da eta bestea errenta baxukoa). Hauek dira biltegitratzeko moduak, produktuaren iraungitze dataren eta irteera beharraren arabera:

- Irteera azkarra (produktu freskoa bada edo aurrez prestatuta badago: “azken minutua”)
- Ertaina (iraungitze data hurbil duten elikagai galkorrak)

- Iraunkorrek edo biltegitratuta denbora gehiago iraun dezaketenak.

3. Elikagaiak biltegietatik atera eta banaketa unitateetara banatzea:

Produktu motaren arabera, irteera bat edo beste ematen zaio. Banaketa Erakunde Elkartuetatik (gaztelaniaz OAD) Errepartorako Erakunde Elkartuetara (gaztelaniaz OAR) egiten da. Azken horiek, esan bezala, boluntarioek osatzen dituzte, eta elkarte erlijiosoak, kulturalak, sozialak, udalak eta abar dira. Hiru irteera mota daude:

- Irteera azkarra (produktu freskoa edo aurrez prestatua bada: “azken minutua”. Normalean, egun berean banatzen dira gizarte jantoki gisa baimendutako entitateetara.
- Ertaina (iraungitze data hurbil duten elikagai galkorrak).
- Iraunkorrek edo luzaroago biltegitratu daitezkeenak: Hainbat produktuz osatutako sortetan antolatzen dira, “oinarrizko saski” deritzenetan, eta OARei bialdu edo ematen zaizkie.

4. Elikagaiak ematea:

Azken fasean, produktua banaketa edo kontsumo erakunde bidez eskatzen duen pertsonari iristen zaio.

- Kontsumo entitateak: Kontsumo erakundeak dira OADek emandako elikagaiak manipulatzen eta eraldatzen dituztenak, janari prestatua emateko. Biltegietatik 24 ordu baino gutxiagoan irten behar duten produktu fresko edo prozesatuak ematen dira (adibidez: eskoletako jangeletako soberakinak); jantokia duten eta

irteera azkarra emango dioten entitateei banatzen zaizkie.

- Banaketa entitateak: Produktua jasotzen dute eta zuzenean banatzen dute pertsonen eta familien artean. Gizarte Zerbitzuetatik edo gizarte laneko unitatetik bideratu ondoren, bere auzoan hurbilen dagoen banaketa gunera jakinarazten da. Banaketa erakundeek berek deitzen dituzte pertsonak/familiak “oinarrizko saski” horiek jasotzeko. Hilean behin izaten da, baina banaketa erakunde bakoitzaren baliabideen arabera. Normalean, zerbitzu hori ez da iristen udalerrri txikietara, eta pertsonak hirigune handienetara joan behar izaten dute.

Ibilbideetan laster gertatuko diren aldaketa batzuk

1. FEADaren amaiera eta haren jarduera FSE+ berrian sartzea

Aurreikusita zegoen Gizarte Eskubideen eta Agenda 2030en Ministerioak 2024tik aurrera Europar Batasunak finantzatutako produktuak erosteko laguntza sistema aldatzea eta haren kudeaketa autonomia erkidegoen eskumena izatea. Azken formula oraindik negoziatzen ari dira, baina, oraingoz, orain arte bidaltzen zituzten produktuen ordeztu, Europako laguntza txanpon txartelen bidez administratuko da, eta txartel horiek zuzenean erabili ahal izango dira supermerkatuetan. Programaren urteko aurrekontua 565 milioi eurokoa izango da: % 10 autonomia erkidegoek finantzatua eta %90

Europako Batasunak. Dirudienez, gutxienez adingabe bat ardurapean duten familiek bakarrik jaso ahal izango dute laguntza hau. Janariak eta oinarritzko higieneko gaiak erosi ahalko dira. Laguntzaren erreferentzia baliola 100 eurokoa izanen da hilean. Zenbateko horri %30 gehituko zaio kide bakoitzeko: 130 euro hilean guraso bakarreko familientzat, eta 220 euro hilean, gehienez, bost kide edo gehiagoko familientzat.

FEAD-en zailtasunak eta gabeziak:

- Seme-alabak dituzten familientzako da bakarrik. Horrek egun laguntza jasotzen duten pertsona asko baztertu egingo ditu.
- Orain arte, FEGAk janariak esleitzen zituenean, supermerkatuetan erosten dena baino merkeagoa zen erosketa prezioa. Orain, txartelen onuradun diren familiek gehiago ordainduko dute produktuengatik, eta supermerkatuek izango dituzte irabaziak.
- Supermerkatuek etekina aterako dute, saltoki txikien aldean.
- Programa berriz ere kanpora aterako da, eta autonomia erkidegoek erabaki beharko dute ea Gurutze Gorria eta Elikagaien Bankuekin hitzartuko duten ala ez. Oraingoz, badirudi Gurutze Gorria izango dela arduraduna, eta EBk lankidetzat hitzarmen bat sinatuko duela.

2. Ekonomato eredua: Lagun Gunea (Bilbo)

Gizartean bazterkeria egoeran dauden edo bazterturik geratzeko arriskuan dauden pertsonen elikagaiak emateko banaketa zentroa da. 2018an sortu zen Bilbon,

BBK, Bizkaiko Gurutze Gorria eta Elikagai Bankuaren finantziario eta bultzadarekin. Gurutze Gorriak banaketa tradizionalaren eredu aldatzeko ideiarekin hasi zuen. Ohiko banaketa eredu hori auzoetan izaten da, lehen aipatutako erakunde eta elkarten bidez; aldiz, Lagun Gunea produktuen supermerkatu/banaketa gune izateko sortu zuten, eta, horrez gain, pertsonei arreta zerbitzuak ere eskaintzeko asmoz, besteak beste, lan-aholkularitza, aholkularitza ekonomikoa, laguntza eta abar.

Lehena Santutxu auzoan kokatu zen eta 2023an hasi ziren bertatik hiriaren erdia artatzen, Udalarekin batera, Europar Batasuneko gizarte funts berriak bideratzeko asmoz. Bigarrena Basurtun irekiko da, Bilbo osoa estaltzeko.

Auzo entitateetako banaketa ereduarekin alderatuta, hobekuntza bat dakar ekonomato ereduak, zenbait produkturen artean hautatzeko aukera ematen baitu. Prestakuntza eta orientazio zerbitzu gehigarria ere ematen du, eta kontuan hartzen du jendeak produktu mota bererako sarbide nahikoa izatea, hori instalazioen ezaugarrien mende egon beharrean, banaketa eredu klasikoan gertatzen zen bezala.

Desabantaila gisa, pertsonek joan-etorri handiak egin behar dituzte, guneak ez baitaude auzoetan banatuta. Gainera, funts publikoak entitate pribatuak erabiltzen ditu oraindik ere, eta, azkenik, pertsonaren hautatzeko gaitasuna mugatuta dago oraindik.

3. Aplikazio mugikorrak:

Adibidez, Gurutze Gorriak “Encantado de comerte” aplikazioa jarri du martxan Araban. Euskadiko Gurutze

Gorria da, 2023ko urtarrilaren 1az geroztik, Eusko Jaurlaritzaren Hitzartu laguntzak koordinatzeko ardura jaso duena. Programa hori berezko aurrekontu baliabideekin, energia eta finantza enpresei egindako errekar-guen diruetatik eta RePOWER EU ekimenaren Europako funtsekin finantzatzen da.

Aplikazio mugikor bat da, eta, haren bidez, egunean zehar saltzea lortu ez duten saltokietako elikagaiak erosi ahal izango dituzte pertsonak. Merkealdia jatorrizko prezioaren %70ekoa izan daiteke.

Baliabide digitala denez, jende guztiak ezin du hura eskuratu (adinekoak, Interneteko konexio finkorik ez duten pertsonak, smartphone-ik ez dutenak...). Eta, gainera, berriro ere ikusten dena da pertsona pobreei “soberakinak” emateko ideia nabarmentzen dela.

Bestalde, hala ere, azpimarratzekoa da aplikazio mugikor horiek etorkizunean izan dezaketen potentziala, bereziki, saltoki txikien bidezko kontsumoa indartzeko, aukeratzeko aukera izateko, malgutasuna, prezio murriztuetarako sarbidea...

C) NARRAZIOAK ETA EZTABAIDAK

Eztabaidako elementu nagusiak

Atal honetan, ikerketan parte hartu duten eragileekin izandako elkarrizketa erdi-egituratuetan azaleratu diren elementu edo gai nagusiak jaso ditugu.

Eztabaidagaiak deituko diegu elkarrizketetan errepikatu diren eztabaidei. Alderdi horiek ez dira eztabaida itxiak, eta hainbat esparrutatik ekarritako iritzi, argudio eta, azken batean, narrazioen aniztasuna ikusarazteko balio dute.

<u>#IKUSPEGI</u> <u>OROKORRA</u>	<u>#DUINTASUNA/</u> <u>#ESTIGMA</u>	<u>#KARITATEA</u>	<u>#SEGURTASUN</u> <u>EZA</u> <u>ESKUBIDEAREN</u> <u>BERMEAN</u>
<u>#ELIKAGAIEN</u> <u>INDUSTRIAREN</u> <u>ONURAK</u>	<u>#XAHUTZEA</u>	<u>#PREZIOAK</u>	<u>#ERABAKITZEKO</u> <u>ESKUBIDEA</u>
	<u>#GIZARTE</u> <u>ZERBITZUEN</u> <u>PRIBATIZAZIOA</u>	<u>#NUTRIZIOA</u>	

#1. GAIA: ELIKADURA BERMEAREN ESTALDURAREN IKUSPEGI OROKORRA:

Elkarriketetan egiaztatu dugunez, elikadura eta nutrizio eskubide egokia interpretatzeko modua funtsezkoa da hori nola bideratu ulertzeko:

“Elikadurari erantzutea ez da ogitartekoa ematea” (C3).¹²

Aipu honetan ulertzen da ez dela gauza bera urdailak betetzea eta elikadura eta nutrizio beharrak betetzea. Horrek lotura estua du laguntza hori ematen duen pertsona edo erakundearekin; ea ikuspegi kritikoa eta solidarioa edo asistentzialista duen, karitatezkoa den, etab. Bere ikuspegiaren arabera, baliabidea bideratzeko eta pertsonak ikusi eta tratatzeko modu desberdinak izango ditu.

“Elikadurari erantzutea oso zaila da. Ustea da ez dagoela ideologiarik erakundeetan, baina egon, badaude” (C3).

Badira pobrezia ez zatitzearen garrantzia nabarmentzen duten ahotsak:

“Pobrezia benetan pobrezia da, osotasun bat; baina zatitu egin da pobrezia, eta jateko iristen ez bazaizu, zerbaitegatik da eta modu globalen heldu behar zaio horri, beste gauza batzuk huts egiten ari direlako” (D1).

.....
¹² Ikerketa taldeak informazio hori ematen duen pertsona informatzaileari esleitutako kodea. Hemendik aurrera, kode hauek gehituko ditugu elkarriketen zatiak aipatzeko.

Elkarrizketatutako pertsona batzuek uste dute elikadura laguntzaren antolaketa eredua ez-nahikoa dela; moralitatea aipatzen dute, gaitasun logistikoa edo, are gehiago, politika publikoek bere gain hartu beharko lituzketen zereginen ordezeko gisa (Yter, 2023) ari direla. Pobrezia ez zatitzeko ideiarri jarraituz, begirada eta erantzun integralen beharra azpimarratzen da, larrialdi zehatzak ebaztetik haratago. Helburua, pertsona guztien bizi kalitate duina izan beharko litzatekeela eta ez eguneroko partxeak konpontzen aritzea.

“Askotan, pobreei begira jartzen gara hor, baina arazo nagusia diru sarrerak eta etxebizitza izaten dira. Familia batzuek ezin dute jan, etxebizitzak beren enpleguko diru sarreren %70 jaten duelako” (C3).

Oro har, ahots horiek uste dute, elikagai laguntzarik izanez gero, larrialdi baliabide bat izan beharko lukeela, ezustean gainera etorritako egoerei erantzuteko, eta ez denboran luzatutako zerbaite.

Beste ahots batzuek, ereduaren urritasunarekin ados egon arren, sistemak huts egiten duela eta beste erakunde batzuetatik jardun behar dela azpimarratzen dute. Pobrezia egoeran dauden pertsonak azkar erantzun behar diete beren behar ugariei. Larrialdietako erantzunak epe ertainekoak eta integralagoak diren prozesuekin orekatzeko modua da erronka.

“Pertsonaiei galdetzen badiezu, askok nahiago dute banaketa berehalakotasunagatik, txar telek kudeaketa eta burokrazia eskatzen dute eta horrek denbora esan nahi du. Gosea duzunean, ez dago denborarik” (F4).

“Pobreziak eragina du familia nukleoen beste eremu askotan, eta, normalean, ez dute arazo ekonomiko bat bakarrik; beraz, egoera aldatu ahal izateko beste gauza batzuk landu behar dira, eta elikagaiak ematea lagungarri izan daiteke prozesu horretan, baina horrek ez du inolako zentzurik beste prozesu batzuetan laguntzen ez badiegu” (C2).

Huts egindako sistemen aurrean, batzuek beste eredu batzuk zeintzuk izan litezkeen aztertzen dute, inor ez baitago gaur egungoarekin pozik:

“Paradigma aldatzen aitzindari izango den eredu baterantz goaz; biltegiak, ilarak, eta alde aurretik ezarritako produktuak alde batera utzi eta jendeak hilaren amaierara iristeko laguntza eskatu behar izanda ere, laguntza hori elikagaien gaia baino pixka bat haratago joango den eredua” (C2).

“Funtzionamenduaz hitz egiten denean, inor ez dago oso pozik egiten denarekin; hau da, ez da elikagaia hornitzeko modu duina, baina batzuetan ez dago beste erremediorik”. (D1).

Etorkizunari begira, elkarrizketatutako pertsona batzuek uste dute pobrezia murrizteko irtenbide bat administrazio publikoari oinarritzko errenta bat eskatzea eta banaketa sistema amaitzea izango litzatekeela.

#2. GAIA: DUINTASUNA/ESTIGMA

Elkarrizketa guztietan agertzen den gaietako bat *estigma/duintasuna* binomioa da. Bereziki, elikagaiak banatzeko baliabideei dagokienez: Jaten dena erabakitze-ko eskubidea, banaketaren ilarak, ilaren ikusgarritasuna eta pertsonak seinalatzeko leku batean jartzea.

Esaldirik errepikatuena *“ilarak ez dira duinak” izan da, eta* ahots askok adierazi dute, beren ikuspuntutik; estigma okerragoa izan daitekeela zure herriko edo auzoko jendeak leku batera janari bila joaten ikusten zai-tuenean, pertsona baten elikadura eta munduan duen lekua lotzen direlako. Alde batetik, banaketa unitateek hitzorduak emateko joera dute *“gurdi-ilara”* horiek arintzeko, baina, hori era berean, batzuetan errealitatea ez ikusteko estrategia izan daitekeela ere esaten dute.

“Ilarak ezkutatzen baditugu, ez dugu arazoa ikusten, ezkutatu egiten dugu” (D1).

Batzuek laguntza eredu berrien alde egiten dute, hala nola txartelak edo ekonomato ereduak, non pertsonak *“aukeratu”* baitezake zer produktu eraman. Supermerkatuan erosteko txartela da, eta diskrezioa ziurtatzen du.

“Aurreko elikagai banaketako ereduak utzi eta eredu hori aldatzeak hobekuntza nabarmena dakar familientzat, eta duinagoa da” (C2).

Azkenik, batzuek diote duinena pertsonak bere dirua izatea dela, eta horrekin nahi duena erostea, gainerako herritarrek egiten duten bezala. Aukera hori DBEk (RGI) ematen du, adibidez.

Deigarria egin zaigu ezen, administrazioko eragileekin egindako elkarrizketetan estigmatizazioari buruzko ikuspegi horiek agertzen diren arren, esan baitute pobrezia egoeran dauden pertsonen iritziari buruz galdetzen zaienean, inoiz ez dietela galdetu eta ez dituztela beren iritziak jaso zerbitzua hobetzeko. Horrekin lotuta, ikusten dugu administrazio batzuek ez dietela agentziarik ematen pobrezia egoeran dauden pertsoneri; aitzitik, prestakuntzarik gabeko izaki gisa ikusten dituzte, eta azpimarratzen dute prestakuntzak ebatziko duela haien egoera, egiturazko desberdintasunak kontuan hartu gabe.

“Emakume batek hiru pertsona desberdinen seme-alabak izatea, eta hiru pertsona horietako bat ere ez arduratzea eta onartzea edo laguntzea... prestakuntza kontua da. Kasu honetan, emakumeak bere duintasunaz jabetu behar du, eta ez du onartu behar inork adarra jotzerik; noski, pobrezia hori endemikoa dela. Emakume horiek ez dute ez familiaren ez gizartearen babesik, eta horregatik ezin dira prestatu, ezin dute... ikasi, eta lan prekarioetan beti... Gero, seme-alabak eskola porrotera behartuta daude, gurpil izugarri baten antzera. Prestakuntza jarri ezean, arazo hori ez da inoiz konponduko” (B2).

#3. GAIA: KARITATEA

“Karitate” hitza errepikatu egin da ikerketan zehar, eta egiaztatu dugu profesionalek eta erakundeek horri

buruz duten ikuspegia aldatu egiten dela alde batetik bestera, eta erabakiak eta esku hartzeko edo esku-hartzea ulertzeko modua markatzen dituela berriro.

Batzuek, batez ere boluntarioen menpe daudenek, parte hartzen duten pertsonen karitatea laguntzak funtzionatzeko motorra dela diote.

“Hori guztia herritarren elkartasunari esker doa aurrera” (B1).

Beste batzuk, ordea, logika horretatik urruntzen saiatzen dira, lanean ari diren pertsonentzat kaltegarria dela uste baitute, mendekotasuna sor baitezake, eta, askotan, karitatea berehalako laguntza ematera bideratzen da, eta ez arazoen egiturazko arrazoiei aurre egitera.

“Badira pertsonen autonomiaren aurka eraso dezaketen ekintza soziokaritatiboak, mendekotasuna sortzen dutenak, elikagaiak edo janaria ematea bezalakoak” (C1).

Karitatean oinarritutako dinamikek ez dute eskubideen esparrurik, baizik eta eskubide gisa onartuta dagoen oinarritzko behar bat asetzea, horretarako gainerakoen solidaritatera joz. Ikuspegi hori dela eta, Eguberrietan kanpainak ugaritu egiten dira, eta emozioak mugitzen dituzten egunak bilatzen dira, produktu gehiago bildu ahal izateko. Gainera, kanpaina horiek baltsamo gisa jokatzeko dute dohaintza ematen dutenentzat, solidarioak izateagatik gogobetetzen dituzte eta, funtsean, eskubideak erabat falta diren dinamika iraunarazi egiten dituzte.

“Supermerkatuetan zentimo solidarioak uztea iradokitzen digute. Zergatik egiten dugu?”

Dohaintza emailak gogobetetze maila handia duelako dohaintza hori ematean. Gabonetan, adibidez, handitu egiten da erakundee-tara elikagaiak banatzen laguntzeko deitzen duten pertsonen kopurua” (C3).

#4. GAIA: SEGURTASUNA ESKUBIDEAREN BERMEAN

Elikadura eta nutrizio egokirako eskubidea aitortuta dago Espainiako Estatuak berretsitako zenbait itunetan. Hala ere, ez dago Konstituzioaren aitortpenik, eta barne-zuzenbidean horren edukirik ez da garatu, Estatuan (Observatorio del Derecho de Alimentación en España 2018) adierazten duen bezala. Halaber, ez dago behar adinako estatistika neurketarik, ez eta analisi se-guru, fidagarri eta kalitatezkorik ere, elikagai eta nutrizio eskubidearen ikuspegitik, elikagaien eskuragarritasunari buruzko informazioa emango duenik.

“Ongizate estatu batean, hau da, diru sarre-ra handiko herrialde baten barruan, elikadura osasungarria eta egokia bermatuta egon behar harko luke. Behar hori ez dago estalita eta hutsune bat dago. “Soberan dagoena” emateak ez du bermatzen pertsonen beharrak beteko direnik” (D1).

Elikagaien laguntza sistema bi zutabetan oinarritu da urteetan, hain zuzen ere, elikagai laguntza erabiltzen duten pertsona pobreen segurtasun-eza agerian uzten duten bi oinarritan. Alde batetik, *“soberan dagoena ematea”*: soberan dagoena nekazaritza industriaren

interesagatik ematen da, eta, batez ere, soberakinetatik libratzeko, elikadura irizpiderik aplikatu gabe. Eta bestetik, boluntarioen lana.

“Hemen ia guztiok boluntarioak gara, gehienak erretiratuak. Ea, hemen ordaindu beharko balitz, ezinezkoa izango litzateke, ze orain ere oso justu gabilta” (B1).

Adibidez, pandemiaren hiletan, are nabarmenago geratu zen sistemaren segurtasunik eza, boluntarioen batez besteko adina altua baita eta arrisku handiko populazioa beraz; horregatik, leku askotan ez zen entregarik egin. Hau da, krisi egoeran, familia ahulenak laguntzarik gabe geratu ziren. Gainera, boluntario batzuek esan ziguten bezala, bilketak mugatu egin ziren, ezin ziren bildu enpresetako elikagaiak, ez azalera handietakoak, ezta bilketa handiak egin ere. Banatzen den produktu motak ez du egonkortasunik, zoriaren mende dago, *“banaketa entitatearen lokala nolakoa den eta bere instalazioetan izoztuak, fruta edo barazkiak bana ote ditzakeen”*. (B3)

Banatzen duten pertsonak ere ez dute prestakuntzarik, produktuak batetik bestera mugitzen dituzte, lagundu nahian.

“Boluntarioek ere ez dute zertan nutrizioaren ikuspegitik pentsatu; izan ere, jende superballagarri batek gauza asko egiten ditu bere borondate onenarekin, eta ez du prestakuntzarik izan beharrik, baina, noski, ez dugu nutrizio azterketarik egin zer eman behar dugun jakiteko, eta freskagarriak, poltsako patatak eta abar ematen ari dira” (D1).

“OARek ezin dute elikatzeko eskubidea bermatu” (D2)

“Orain arte, Elikagaien Bankuaren janariak ematen ari ziren erakunde batzuek ez zituzten betetzen ez antolakuntzako gutxieneko baldintzak, ez produktuaren kalitatea kontrolatzeko gutxieneko baldintzak, etab.” (C2)

Boluntarioekiko mendekotasunak eta elikadurarekin zerikusia duten gaiei buruzko prestakuntzarik ezak eragindako mugez gain, baliabideak pertsonen/familien benetako beharretara egokitze mugak eta ezinak ere aipatzen dira, eta horrek areagotu egiten ditu jada pairatzen dituzten desberdintasun batzuk.

“Artatutako familien laurdena guraso bakarrekoak dira, eta ez dago ibilbiderik familientzako gizarte zerbitzuetan; jantoki soziala adibide bat da, familiak ezin dira sartu. Gizarte bazterketa jasaten duten gizonen ibilbidea errazagoa da gizarte zerbitzuetarako” (C3).

#5. GAIA: ELIKAGAIEN INDUSTRIARENTZAKO ONURAK

Gai hau beste batzuk bezainbeste agertu ez den arren, gai eztabaidagarria dela ikusi dugu, interes asko baitaude tartean, eta horregatik... *“elikaduraren munduan eragile asko daude tartean, erakunde publikoak, azalera handiak, beste erakunde batzuk” (C1).*

Elikagaiak ematen dituzten enpresek, solidariotzat jotzen diren arren, hainbat onura lortzen dituzte hainbat arlotan: Dohaintzen zerga hobariak, inbentarioaren eta “elikagai-xahuketaren” murrizketa, erantzukizun sozial korporatiboaren irudia eta aitortza, eta marketina. Azken finean, etekinak lortzen dituzte diru mailan eta baita irudi sozialaren mailan ere, enpresak salbatzaile gisa ikusten baitira eta ez arazoaren parte gisa.

“Elikagaien industria horren atzean dago, eta etekina ateratzen ari da. Batzuek irabazi egiten dute, eta beste batzuek janaria duintasunik gabe jasotzen dute; hori da dinamika” (D1).

Dohaintza horietan, produktu asko ez dira aprobetxa daitezkeen produktuak, dohaintzak produktu galkorak gainetik kentzeko bide gisa ikusten dira, pertsonen osasunaren eta duintasunaren aurretik interes ekonomikoak jarritz. Gainera, produktu horiek dohaintza gisa ere kontabilizatzen dira.

“Batzuetan, supermerkatuek eman ezin diren gauza asko ematen dituzte. Hainbat gauza bota egin behar dira, baina ezin duzu esan ez dituzula hartzen” (B1).

“Supermerkatuekin dugun borroka da batzuetan Elikagaien Bankuak zabortegia direla” (B2).

Hurrengo atalean ikusiko dugunez, komunikabideen edo sare sozialen publizitatean erabiltzen da dohaintza. Komunikabideen estaldura mota horrek markaren irudia eta ospea handitzen ditu.

“Oso galdera garrantzitsu bati erantzun behar zaio: zergatik ez daude parekatuta elikadura segurtasuna eta karitatezko elikadura baliabi-deak eraikitzeke ahalmena? hau da, Europako iparraldeko herrialdeak elikagai bankuen sisteman sartu dira, hemen garapen maila askoz handiagoan gaudela suposatzen den arren; horrek esan nahi du interesak daudela atzean, eta, agian, itzalean eraikitzen ari den sistema batean, non, agian, pobrezia erantzuna ematea baino komenigarriagoa zaien era horretako asistentzia eraikitzea” (D1).

#6. GAIA: XAHUTZEA

Elikagaiak alferrik galtzea Mendebaldeko gizarteetan gertaera eta arazoa da. Janaria alferrik galtzeari buruzko 2022ko txostenaren arabera (Dirección General de la Industria Alimentaria, 2023), 1.201,92 milioi kg. edo litro elikagai bota ziren zaborretara etxe barruan eta kanpoan. Aldi berean, ikusi dugun bezala, pertsona eta familia asko bizi dira elikadura segurtasun gabezia egoeran. Bi gertaera horiek kritika sozial gisa batzen dira batzuetan, eta besteetan, berriz, batarekin besteari irtenbidea eman nahi zaio, kontakizun batzuetan ikusi dugun bezala, eta 7/22 Elikagai Hondakinen Legeak eta izapidetzen ari den Elikagai Hondakinen Lege berriak adierazten duten bezala.

Alde horretatik, ingurumen arazoari eta hondakinak mugatzeari erantzuteko Elikagai Bankuak erabiltzea komeni dela dioten diskurtso bat dagoela ikusten dugu:

“Jendea edukiontzietan janaria bilatzen ari zela eta aldi berean saltoki handietatik janaria botatzen zirela ikusi zutenean sortu ziren Elikagai bankuak” (B4).

“Elikagai bankuak xahuketaren aurka joatetik datoz, borroketako bat hori da; hortik gatoz. Lan garrantzitsua egiten da supermerkatuekin; izan ere, hori guztia egingo ez balitz, bota egingo litzateke janaria. Izan ere, Ingurumen Sailak arrazoi horrengatik ematen digu dirulaguntza” (B2).

Baina, aldi berean, paradoxikoak iruditu zaizkigu bi gauza. Lehenik eta behin, Elikagaien Bankuek euren burua xahutzearen aurkako motor gisa aldarrikatzen duten arren, aldi berean, haien izatearen sostenguarien zati handi bat erosketetan eta saltoki handietan egiten den kontsumo estimuluan oinarritzen dute. Hau da, hondakinak sortzen dituen motorra bera erabili nahi da arazoa konpontzeko.

Bestalde, baliabide horien burokrazia edo barne prozedura ez oso malguak direla eta, erabiltzaileen beharrei erantzuteko erabil zitekeen elikagaiak bota egiten dira.

“Aterpetxe askotan janaria sobratzen da beti, janari piloa botatzen da, baina zuk gauaren zain egon behar duzu zenbaketan sartzeko; eguerdian iristen bazara, ez dizute bolanterik ematen” (E5).

#7. GAIA: PREZIOAK

Diotenez, “ezegonkortasunak eta atzeraldi ekonomi-koak eragin zuzena eta sakona dute elikatzeko eskubidean, txirotasunaren eta elikadura segurtasunik ezaren arteko sorgin gurpil bat sortzen baita” (Observatorio del Derecho de Alimentación en España 2018).

Elikagaien prezioen igoerak hainbat modutan eragiten dio egungo elikadura laguntzako sistemari. Batetik, produktu hotza banatzen duten erakundeei dohaintza gutxiago iristen zaie, eta, bestetik, erosi behar dituzten produktuek kostu handiagoa dute.

“Inflazioaren ondorioei dagokienez, 2022an %20 elikagai gutxiago erosi ditugu, %8 garestiago” (B2).

Gainera, supermerkatuak txanpon-txartel batean laguntza duten pertsonak ere merkatuko gorabeheretarako prest daude, eta errealitate horrekin egiten dute topo.

“Nahiago dut elikagaien otarra, supermerkatu-ra joatea baino hobeto ateratzen zait” (E1).

Jasotzen diren loteak 50 euro ingurukoak izan arren, segurtasun handiagoa ematen dietela uste dute, produktu ukigarriak baitira, eta aldiz, txartelen zenbatekoa ez da aldatzen, merkatuan prezioek gorabeherak izan arren.

“Txartelak publikoarentzako salmenta prezioan erosten dira, eta horrek %30 janari gutxiago dakar” (B2).

#8. GAIA: ERABAKITZEKO ESKUBIDEA:

Gaur egun, banaketa antolatuta dagoen moduan, pertsonak egin dezaketen hautaketa oso mugatua da, edo ez dago. Horrela, ezin dituzte beren elikatzeko moduarekin bat datozen elikagaiak aukeratu, hala kultura, nola erlijio, osasun arazo eta abarreatatik.

“Jantokira sartzen zarenean, mahaietan esertzen joan behar duzu, sarrera ordenaren arabera. Mahaiak osatu behar dituzu lana errazteko, baina ez dizute esertzen uzten zu atseginago egon zaitezkeenarekin. Batzuetan, ondo ez dagoen norbaitekin eseri behar baduzu, medikatua edo alkoholizatua dagoelako, nahiko desatsegina izan daiteke” (E8).

Horregatik, batzuetan positiboki baloratzen dira txartelak emateko edo supermerkatu moduan elikagaiak jasotzeko ereduak, norberak aukeratu ahal izateko.

“Garrantzitsua da jendeak zer erosten duen erabakitzea. Garrantzitsua da, halaber, informazioa ematea eta laguntzea” (C1).

Baina elikagaiak aukeratzeaz gain, oinarrizko beharrei aurre egiteko eta nola egin erabaki ahal izateko baliabide nahikoak izango lituzke aukeratzeko ahalmenak. Berritiro ere, erantzun integrala behar dela azpimarratzen da, berehalako beharrei erantzuteaz gain.

“Pobreziaren arazoa ez da inoiz konponduko zure gastuei aurre egiteko gaitasunik ez dagoen artean. Baina nik zuri eman behar badizut, askatasuna kentzen ari naiz. Laguntzetatik

*bizi bazara, ez zara librea, ezin duzu aukeratu”
(B2).*

Diskurtso batzuetan mesfidantza eta beldurra sumatu ditugu janarian gastatuko ez diren baliabideak ematea aipatzen denean. Diskurtso horietan argi geratzen da, berriro ere, pertsona pobretuak irizpiderik gabeko pertsonak edo “xahutzaileak” direla. Hori da, hain zuzen ere, banaketa tokietatik hurbil janaria botata aurkitzen dutela adierazten duten diskurtsoen kasua; emandakoa ez dela baloratzen adierazten dute. Diskurtso horiek loteak jasotzen dituzten pertsonekin alderatzean, produktuak batzuetan botatzen direla egia dela esaten dute, baina kontsumitzeko moduan ez daudelako, asko iraungita daude, eta banatzean ikusten badute ere, ez diete aukerarik ematen produktu horiek eraman ala ez aukeratzeko.

#9. GAIA: GIZARTE ZERBITZUEN PRIBATIZAZIOA

Gizarte Zerbitzuen pribatizazioari buruzko diskurtso hori loturik dago orrialde hauetan ikusgai jarri den politikarekin: hirugarren sektorearen esku uztea gizarte babeseko erantzukizun publikoa. Gizarte babesaren arlo guztietan ikusten dugu joera hori handitzen ari dela. Hori guztia elkarrizketetan ageri da, eta argi uzten da sistema ahula dela, boluntarioen eta gizarte erakundeen baitan sostengatzen baita. Inza-Bartolomé & Rozas (2016) aipatuz, oinarritzko beharrak daude (elikadura, etxebizitzari, arropari eta oinetakoei dagozkien gastuak...) ongizate eredutik estalita ez daudenak. Beraz, pertsona horiek behartuta daude

familiara edo gizarte erakunde pribatuetara laguntza bila joatera.

Joera hori handitzen ari dela ere ikusi ahal izan dugu; izan ere, Gizarte Zerbitzuak saturatuta daude eta langile gehiago kontratatu beharrean, pribatutik kudeatzea da joera.

“Gizarte zerbitzuak gainkargatuta daude, eta elikadura deribazioak gainezka daude. Onena hirugarren sektoreak kudeatzea da, ez kolapsatzeko” (C2).

“Ikusi behar da, egia esan, hirugarren sektorea dinamikoagoa izan dela erantzuna emateko orduan; agian, erakundeak baino gehiago daudelako kolean, arazoak detektatzeko eta erantzuna emateko gai dira” (D1).

Diskurtso horien barruan, eredua eta joerak zalantzan jartzen dituzten ahots kritikoak aurkitu ditugu.

“Nola jokatu behar den erabakitzeke, nire us-tez, administrazio publikoa presionatzea izan beharko litzateke lehenengo bidea. Gainera, erakundeek dirua emateko aukera badute, eman dirua, eta horrela autonomia sortuko dugu, sortzen den bizitza eta normaltasunagatik” (C3)

#10. GAIA: NUTRIZIOA:

Elikadurarekin harreman estua izan arren, elikadura ez da izan elkarrizketetan gehien aipatu den gaia. Agertu denean, bi aldaera izan ditu. Alde batetik, ahots batzuk oso kritiko agertu dira elikagai laguntza erabiltzen duten pertsonak jasotzen eta kontsumitzen dituzten elikagaien nutrizio kalitatearekin.

“Opilak emanez, elikadura txarraren arazoa sortzen duzu” (C1).

“Enpresei soberan geratzen zaizkien produktuak ez dira elikadura irizpideen arabera ematen” (D1).

“Gurutze Gorriko eta Elikagaien Bankuko saskiak gutxi gorabehera 50 eurokoak dira hilean. Lekaleak oso elikagarriak diren arren, horrekin ez dira elikadura beharrak asetzen”. (D2).

Jantokiei dagokienez, iritzi desberdinak daude, baina, oro har, ondoen baloratutakoak sukaldaritza propioa dutenak dira.

“Janaria txarra eta urria da. Ezin da errepikatu, eta horregatik joaten naiz gero mojen janaria hartzera. Catering bazkaria txarra da, eta Gu-reak-en eta Auzolan-en bazkaria oso kalitate txarrekoa da. Egokiena aterpean bertan kozinatzea izango litzateke, eta gutxirekin, seguru asko, janaria askoz hobea izango litzateke” (E4).

Interesgarria iruditzen zaigu pertsonen osasunari eragiten dion hausnarketa batekin amaitzea; izan ere, eskubideak mugatzeaz gain, zerbitzuan kalitaterik ez

izatearen faktura jasotzen dutenen gorputzek ordainduko dute.

“... gaixotasuna sortzen ari gara. Ez dago barazkirik ezta frutarik ere. Pasta, galletak, gurina... Pertsona horien osasun fakturan eragina izango du” (C3).

ATERA EZ DENA

Elkarriketetan azaleratu diren gai nagusiak deskribatu dira, baina txosten honetan, dauden errealitateak ikusarazteaz gain, diskurtso horietan ikusten ditugun gabeziak ere nabarmendu nahi ditugu. Alde horretatik, oro har, nekazaritza industriaren interesak eta banaketa handiarenak ezagutu edo hautematen diren arren, aipagarria da beste eragile posiblerik ez agertzea diskurtsoan.

Lehen sektorea / agroekologia

Gaur egungo esparruak eta hasieran deskribatu diren nekazaritzako elikagaien sistemen errealitateak urrundu egin dituzte jaten duten pertsonak, haiei jaten eman diezaieketenengandik; hau da, inguruko baserritarrengandik, eta horiek ez dira kontuan hartu ere egiten eragile gisa. Era berean, oso urruti ikusten dira tokiko ekoizpenetara zuzenean erositako produktu freskoa, osasungarria eta kalitatezkoa edukitzeko aukerak. Bi norabideetan gertatzen da hori. Baserritarrekin izandako elkarriketetan, administrazioekin edo hirugarren

sektoreko erakundeekin batera jarduteko eta lan egiteko aukerei buruz, erantzunak bi norabidetan eman dira nagusiki: alde batetik, ezjakintasuna, edo aukera hori inoiz kontuan hartu ez izana produkzioarako irteera gisa, dela kanal itxi gisa hautemateagatik, dela baloratu ez dutelako. Bigarrena kontakturen bat izan den kasuetan gertatu da, baina nagusiki dohaintzan eman da eta diskurtsoak asistentzialismoaren ildotik joan dira, ikuspegi kritikorik gabe.

Horrekin guztiarekin, ikusten dugu, paradoxikoki, pobrezia egoeran dauden pertsonen elikaduraz hitz egiten denean, elikagai ekoizle hurbilenak bezain eragile garrantzitsuak agertu ere ez direla egiten. Era berean, baserritarrek beraiek, salbuespenak salbuespen, ez dituzte espazio horiek beren ekoizpenak trukatzeko toki gisa ikusten. Hori guztia deigarria da; izan ere, aurreko lanetan, “Qué comen las que malcomen” liburuan, esaterako, (Alvárez, Fidalgo, Herrero, & Shaw, 2020) ikusi genuen lehen sektoreko pertsonak, batez ere nekazaritzako eredu ekologikoetan daudenak, pertsona baztertutzat jotzen direla beren egunerokoan pairatzen duten prekarietateagatik, sektorearen eta kontsumoaren arteko urruntasunagatik, bai hiriko errealitatearen eta landa ingurunearen arteko distantziagatik, bai bakoitzaren egoeraren larritasunagatik. Horrek kolektiboen artean loturarik ez dagoela erakusten digu.

Landa inguruneeko egoerak

Eragileekin egindako elkarrizketetan ez dira agerian geratu landa ingurunean gerta daitezkeen elikadura bazterketa eta pobrezia egoerak, ez eta horiei erantzuteko

baliabide eta zerbitzurik eza ere. Baliabideak hirietan kontzentratzen dira, baita pobrezia egoeran dagoen biztanleria ere, baina ezin da alde batera utzi landa ingurunean ase gabeko beharrak dituzten pertsonak ere badaudela, eta paradoxa bat gertatzen da: elikagaiak ekoizten dituztenengandik hurbilen bizi diren pertsonak dira.

Nahiz eta historikoki herrietan harreman eredua komunitarioagoa izan eta oinarrizko behar batzuk auzotartasunetik konpondu ahal izan, gaur egun indibidualismoak eragina du landa ingurunean ere, eta komunitate harreman hori ez da hain indartsua, batez ere iritsi berriak diren pertsonekin. Komunitateetako sareak haustek, landa ingurunean bertan enplegurik ez izateak, biztanleria zahartzeak eta gizarte estaldura publikorako eta oinarrizko gizarte zerbitzurako sarbide eskasa izateak (edo GKEen edo laguntza erakunde erlijiosoen estaldura eza) landa inguruneako pertsona eta familien exodoa eragiten dute; azkenean, bakardadera eta gizarte isolamendura kondenatuta egotearen aurrean, alde egiten dute.

Eraikuntza komunitarioaren ikuspegia:

Bildu ditugun narratibak banakotasun bakartu gisako pertsonen begiradatik abiatzen dira, eta, horren ondorioz, planteatzen diren erantzunak ere paradigma horretatik eraikitzen dira, kolektibitatean eta komunitate baten parte gisa bizi garela alde batera utzita. Elikadura beharrei erantzuten dieten erakunde eta pertsona taldeei buruz hitz egin arren, kanal desberdinak modu bertikaletan eraikitzen dira, non kaltetuenek gutxitan

izaten baitute ahotsik eta erabakitzeke gaitasunik. Egia da, kasu askotan, pobrezia egoeran dauden pertsonen mugak dituztela, batez ere denborari dagokionez, komunitatean parte hartzeko. Hala ere, ikusten dugu erakunde edo administrazioek ere ez dutela hori sustatzen, ez baitute onartzen pertsonen beren inguruneetan subjektu aktiboak direnik, eta ez dute kanalik irekitzen baliabideen diseinuan eta/edo kudeaketan parte hartzeko.

Administrazioari begira problematizatzen da, eta ez da aldatzen begirada erantzunetan pentsatzean. Nahiz eta administrazioaren ardura izan pertsonen oinarritzko eskubideak bermatzea, bere gabeziak eta deskribatutako larrialdiak hautematen dituen neurrian, posible izango litzateke, eta oso interesgarria, beste espazio inklusibo eta duin batzuk ere eraikitzea pertsona guztientzat.

Generoa eta ikuspegi interseksionala:

Elkarriketetan ia ez dira aipatu ere egin generoa edo arraza dela-eta pertsonen pairatzen dituzten desberdintasunak. Pertsona migratzaileen egoera soilik aipatzen da, esparru horretan kolektibo garrantzitsua delako, baina horien artean ez da bereizten generoaren gaia edo hainbat faktorek zeharkatutakoak izan daitezkeen egoerak, pertsona migratua izatea bera baino pisutsuagoak batzuetan.

Baliabide bat edo bestea erabiltzen dutenen profilak azaltzen direnean izendatzen dira emakumeak; izan ere, ikusten da emakume gutxi daudela jantokietan, azaldu dugun bezala, adin txikikoekin sartu ezin direlako,

kasu gehienetan emakumeek umeak beren ardura-pean dituzten arren. Hala ere, ez dira kontuan hartzen pobreziak zeharkatzen dituen ama bakarreko familien berariazko zailtasunak: lanpostuak eskuratzeko orduan, jasaten dituzten eta jasan ahal izan dituzten indarke-riak, eta, are gehiago, gizarte laguntzaren baitan eskat-zen zaizkien prozedura burokratikoak egiteko denbora falta.

Ikusi dugunez, boluntarioekiko mendekotasuna de-la-eta, arreta ematen duten erakundeetako pertsonak ez dute elikagaiei buruzko prestakuntzarik, ezta es-kubideei, generoari edo arrazismoaren kontra jarduteari buruzko prestakuntzarik ere. Hori dela-eta, arretan eta hitzaldietan matxismoz eta arrazismoz estalitako adie-razpenak eta begiradak agertzen dira. Adierazpen ho-riek pertsona boluntarioen aldetik agertu dira, baina baita administrazioen parte diren pertsonen aldetik ere.

Horrek beste tanta bat gehitzen dio eskubide ikuspegi-rik ezari eta erantzun integralik ezari. Erantzun hori era-ginkorra izateko, pobrezia egoeran dauden pertsonak zeharkatzen dituzten desberdintasun ardatzak hartu beharko dira kontuan.

EZTABAIDA IREKIAK

Profil ezberdinetako pertsonak elkarriketatu ondoren eta lan honetan parte hartu duten pertsona eta taldee-kin harremanetan egon ondoren, ikusten dugu oro har ez dagoela erantzun argirik EAEn dauden arazoei buruz eta, oro har, ez dagoela adostasunik eredu ideala zein izan litekeen jakiteko, lurralde bakoitzak arazo, egoera,

demografia, dinamika eta baliabide desberdinak baititu. Gainera, esan bezala, ez dago parte hartzen duten alderdi guztiak biltzen dituen konponbiderik, ezta eredu hori bilatzeko elkarrizketarik ere.

Azpimarratu behar da hurrengo taula honek, nahiz eta zenbait jarrera laburbildu nahi dituen, konplexutasun handia dakarrela; izan ere, alderdi batzuetan entzundako diskurtsoak aurrez aurre daude, baita erakunde beraren barruan ere, lehen azaldutakoagatik: alde batetik, elkarrizketarik eza eta, bestetik, eskubide hori betetzeko eskatzen duten pertsonekin ez kontatzea; baita ere, nola ez, egoeren konplexutasuna eta aniztasuna. Horregatik, garrantzitsua da kontuan hartzea konponbi-deak bilatzeko orduan ez dagoela eredu bat, baizik eta asko egon daitezkeela.

Nolanahi ere, eztabaidan dauden eta horiei ekiteko eta eztabaidatzeko berariazko guneak beharko lituzketen elementuak azalduko ditugu jarraian.

14 taula. Iritzi-aniztasuna

GAIAK	1. IRITZIA	2. IRITZIA
Banaketa	Ilarak ikustea Banaketa egotea OAREk egitea Puntuala izatea Nekazariei egindako erosketa publikoarekin bateratu daiteke 3. sektorearen, sektore publikoaren eta pribatuaren arteko lankidetzatza.	Ilararik ez egotea Banaketarik ez egotea OAREk ezin dute bermatu Mugagabea izatea. Arazo desberdinak dira Publikoa
Txanpon-txartelak	Pertsona duindu egiten dute Zer erosi aukera dezakezu Saltoki txikietan erabiltzeko konfiguratu daitezke (gaur egun, ez)	Arazoa ezkutatzen dute Agian gaizki aukeratzen dute Azalera handientzako onurak Elikadura baino ez du konpontzen, pobrezia hor jarraitzen du dirutan
Soberakinak	Denek irabazten dute Ziklo bat ixten da (ez bota, ez gosea) Soberakinak erabilgarriak dira	Jendea ezin da soberakinaren mende egon Ez da duina gosea duenari soberakina ematea Soberakinak ez dira osasungarriak
Elikagaien jatorria	Xahutzea saihesteko eta katea ixteko soberakinak	Ez litzateke soberakinekin bete behar, elikatzea eskubidea da
Erabakitze eskubidea	Elikagaiak ematea	Dirua ematea

Iturria: Geuk egina

Elementuak hedabideetan eta diskurtso publikoan

Aurreko atalean aztertu ditugun elkarrizketetatik sortzen diren begiradak eta argudioak ez datoz soilik banakako pentsamendutik. Ingurunearekin elkarreraginean gauden heinean, pertsona guztiok gara haren eraginpean eta baldintzapean.

Horregatik da hain garrantzitsua azterketa honetan diskurtso eta narratiba hegemonikoenak eta komunikabideetan ikusten direnak bildu eta aztertzeko atal bat sartzea. Estatu osoan zabaldutako diskurtsoak izan arren, EAEn aurkitutako adibideekin lurreratzen saiatu gara.

Horretarako, prentsa digitaletik, publizitatetik eta sare sozialetatik ateratako hainbat dokumentu erabili ditugu gaiari buruzko diskurtso nagusiak identifikatzen saiatzeko.

Azterketa horretan, funtsezko galdera bat errepikatzen dugu: *zer eginkizun dute komunikabideek?* Ikusi dugunez, askotan prentsa progresistan ere, elikagaien pobrezia aztertzean, ez dira giza eskubideak aipatzen, ez estatuiek eskubide hori betetzeko duten betebeharra, ezta laguntza hori jasotzen duten pertsonak eskubideen titularrak direnik ere.

Ikus dezagun zer elementu tematiko edo diskurtso aurkitu ditugun, eta zer markotan sar ditzakegun.

taula. 15 Gaikako ardatzak. Komunikabideetatik, publizitatetik eta sare sozialetatik ateratako zatiak aztertzea.

KARITATEAREN DISKURTSOAK	PROPAGANDA SOLIDARIOA	XAHUTZEAREN AURKAKO DISKURTSOAK	HITZALDI KRITIKOAK	DISKURTSO ARRISKUTSUAK
Dohaintzak egiteko deia	Karitate korporatiboa	Win-Win	Asistentziari kritika	"Hobe hori ezer ez baino"
Boluntarioak: ematen dudana baino gehiago jasotzen dut	Pertsona ospetsu solidarioak	Ingurumenaren alde	Eliza eta entitateak	Gosearen ilarak

Iturria: Geuk egina

#KARITATEAREN DISKURTSOA:

Sare sozialetan aurkitutako narrazioak berrikusiz, elikadura pobrezia lotutako kontzeptuetako bat *Karitatea* da. Hortik abiatuta, ondoren sistematizatzen saiatuko garen alderdi eta ikuspuntu ezberdinak jasotzen dira:

-Karitate/elkartasunerako deia, elikagai beharra asetzeko eragile:

Publizitateari dagokionez, diskurtso hori askotan agertzen da gosearen aurkako estrategia gisa. Ikusi da nola animatzen den “dirua edo elikagaiak ematera”; izan ere, ulertzen da gizabanakoek zeregin garrantzitsua dutela pobrezia eta gosearen aurkako borrokan; hau da, eskubide horren estalduraren ardura pertsonen jardun egokian kokatzen du.

Ildo horretatik, hirugarren sektoreko erakunde batzuk eta biztanleriaren zati handi bat aurkituko ditugu, adibidez, Bilketa Handirako deialdietan.

7 irudia. Dohaintza egiteko deia

Iturria: blog.novadiet.es

8 irudia. Dohaintza egiteko deia

24 y 25 de noviembre, Gran Recogida 2023

Los próximos 24 y 25 de noviembre con las fechas en las que el Banco de Alimentos hará la Gran Recogida del año 2023. Venimos a estar presencialmente con nuestros voluntarios en unos 95 centros y establecimientos de toda Gipuzkoa. Se hará recogida física de alimentos y también recogida en banco.

Además, en casi todas las familias de alimentación de Gipuzkoa, aunque los voluntarios no estemos presentes, se va a poder aportar con Banco de Alimentos, también en la semana siguiente.

La Gran Recogida anual es el punto fundamental de entrada de recursos a nuestro Banco de Alimentos para ayudar a las personas más desfavorecidas de nuestra sociedad.

Iturria: Gipuzkoako Elikagaien Bankua. <https://bancoalimentosgipuzkoa.org/>

Diskurtso horiek, ahalik eta produktu kantitate handiena lortzeko bilketen publizitatea egin nahi duten erakundeetatik ez ezik, politika publikoen arduradunen aldetik ere ematen dira, 11. irudian Euskal Autonomia Erkidegoko Berdintasun, Justizia eta Gizarte Politiketako sailburuarekin ikusten dugun moduan:

9 irudia. Dohaintzarako deia. Euskadiko Berdintasun, Justizia eta Gizarte Politiketako sailburua

Irekia - Nerea Melgosa anima a la ciudadanía vasca a “participar en los Bancos de Alimentos en un momento de especial necesidad para muchas familias”

Iturria: Euskadi.eus

Deigarria da, argitalpen beraren arabera, dohaintzarik eta boluntariotzarik gabe ezin izango liratekeela familien beharrei erantzun, hori normalizatuz eta “borondate onak” eskubide bat baldintzatu behar ez lukeela baztertuz. Pertsonen elkertasunean jartzen da arreta, eta hori zerbait positibotzat hartzen da; praktikan, pertsonak, bereziki erretiratuek, kudeatzen eta zaintzen dituzte baliabideak.

10 irudia. Odola emateko deia

RECOGIDA 25 Y 26 NOVIEMBRE

Vuelven los voluntarios en la Gran Recogida de Alimentos

Este viernes arranca en toda Euskadi la gran recogida de alimentos, este año de nuevo con voluntarios en los establecimientos adheridos a la campaña en los tres territorios. Y es que los voluntarios animan la donación imprescindible para atender las necesidades de alrededor de 50.000 familias en toda Euskadi. El objetivo es mantener la ayuda básica a estas familias o bien a través de la donación en metálico a través de bonos o a través directamente de productos.

Onda Cero Bilbao
Bilbao | 21.11.2022 13:32

Iturria: Ondacero.es

11 irudia. Dohaintza egiteko deia

Luis Crovetto, nuevo presidente del Banco de Alimentos de Bizkaia

“La sociedad vasca destaca por su solidaridad”

Maria Arana

NACIDO en Oviedo hace 73 años, Luis Crovetto Castañón lleva doce años trabajando en el Banco de Alimentos de Bizkaia (BAB) aunque desde hace muy poco también es su presidente. Casado con hijos y nietos, y docente ya jubilado, cruza los dedos para que la campaña de primavera sea respaldada por los vecinos. Por el momento, y solo en el primer trimestre de 2022, el BAB ha repartido 671.608 kilos de alimentos.

—¿Qué objetivos se plantea el Banco de Alimentos de Bizkaia para este año?

—En estos momentos nuestra prioridad es conseguir que la campaña de primavera sea un éxito porque empezamos a tener problemas para atender a las más de 25.000 personas que necesitan ayuda para hacer frente a sus necesidades de alimentación. La crisis económica, la guerra de Ucrania y la inflación están afectando muy negativamente a nuestra capacidad de compra de alimentos, por lo que, lógicamente, con los bonos y el efectivo que tenemos han disminuido los kilos de alimentos que

desta, de hecho, es una constante estos últimos años que Euskadi y Navarra son las zonas de Europa donde es más elevada la proporción de kilos donados por habitante.

—¿Cuántas familias vascas se han beneficiado de su actuación?

—En estos momentos hemos recibido peticiones de 43 unidades familiares, que son un total de 127 personas, y otras veinticinco más de Bermeo.

—¿Cómo ha cambiado el perfil del solicitante de ayuda?

Muchas de las personas que acuden al Banco de Alimentos tienen unos trabajos precarios que no les permiten cubrir sus necesidades básicas y recurren a nosotros para poder llegar a fin de mes. Este hecho es una novedad que en los últimos años se produce de una forma cada vez más frecuente. También ha aumentado el número de vizcaínos que jamás pensaron que tendrían que pedir ayuda pero que debido a la crisis económica, en gran parte derivada del COVID, se encuentran en condiciones muy precarias.

—El BAB cuenta con un proyecto de colaboración con centros de

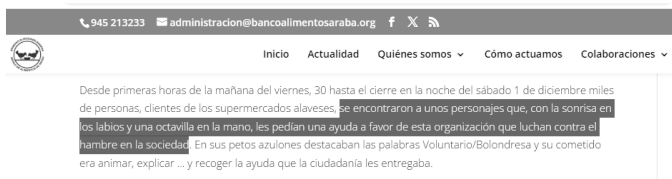
Iturria: www.bilbao.eus

-Boluntarioak: “Ematen dudana baino gehiago jasotzen dut”:

Testuinguru horretan, eta aurrekoarekin lotuta, boluntarioen iruditeriari edo “ematen dudana baino gehiago jasotzen dut” ideari buruzko diskurtsoa aurkitu dugu. Azpimarratu behar da kontua ez dela boluntarioen lana ez *baloratzea*, are gutxiago elkarri laguntzeko estrategiak, baizik eta narratiba zehatz hori kokatzea, estrategia gisa duen zeregina aztertzeko eta baloratzeko, gizarteko arazoei eta pertsona guztien elikadura eta nutrizio eskubide egokiari erantzuteko orduan.

Adierazgarria da prentsan boluntarioak sentitzen duen gogobetetasun pertsonalak zenbait egoera nola erromantizatzen dituen; gizarte arazo konplexuak eklipsatu eta sinplifikatzen ditu eta banan-banako kasuetara murrizten ditu. Horrek, azkenean, arazo horiek sortzen dituzten egiturazko kausak ikusezin bihurtzen ditu. Kasu horietan, kritika sozialik edo salaketarik eza atzeman dugu, eta, beraz, mekanismo politikoak ez aktibatzea. Hona hemen zenbait zati, adibide gisa:

12 irudia. Boluntarioen narratiba.

Iturria: bancoalimentosaraba.org

Interesgarria da ikustea nola diskurtso horrek garrantzi handiagoa hartzen duen eta maizago agertzen den data berezietan, hala nola gabonetan; etxerik gabeko pertsoneri edo baliabide gutxiko pertsoneri janaria edo

opariak banatzeko albisteak ugarituz, baina hori ez da gertatzen pertsonen beste premia eremu batzuekin (adibidez, etxebizitza izateko eskubidearekin).

13 irudia. Boluntarioen narratiba.

No somos **conscientes** hasta que no nos encontramos en la situación. Hay gente que estas Navidades no podrá compartir mesa con sus familiares, acostarse en una cama o dejar regalos bajo el árbol. Hay miles de personas que acuden a comedores sociales y está en nuestras manos que pueda alimentarse mucha más gente. Ahora es el momento de ser más solidarios, donar la ropa que no usamos y un poco de la comida que podemos permitirnos, para que otros cubran sus necesidades básicas y su Navidad no sea tan difícil. Que la Navidad nos haga mucho más solidarios, mucho más humanos, mucho más valientes.— **Mireia Ballester**. Gavà (Barcelona).

Iturria: elpais.com

Azkenik, diskurtso horren muin arriskutsua aipatu behar da. Prentsak, askotan, boluntarioen irudia botere lekuan jartzen du; izan ere, boluntariotzak egiten dituztenek baliabide eta informazio gehiago izaten dute, ustez laguntzen dieten pertsonen baino. Hori dela-eta, askotan, euren buruei erabakitzeke ahalmena ematen diote beste batzuen ordeiz; horrela indartu egiten da “karitatezko laguntzaren” ideia, eta ez parte-hartze aktibo edo eskubidezkoa.

14 irudia. Boluntarioen narratiba

compañeros. «Mi única obligación es ir a por mi nieto a las 7 de la mañana. Pero, ¿qué hago a las 9? Además, **a mí esto me llena en lo personal**. ¿Tú sabes lo que significa para una mujer con una pensión de 400 euros y un hijo, que no tiene ayudas, recibir un lote de comida? ¿Lo gratificante que es? A menudo es la diferencia entre irse a la cama de vacío o con algo caliente en el estómago», relata sereno, con la mirada de quien ha sido testigo de muchos naufragios. «En serio, siempre digo que yo recibo mucho más de lo que doy». Antonio es de la misma opinión.

Iturria: elcorreo.com/bizkaia/

#XAHUTZEAREN AURKAKO DISKURTSOA:

Ikuspegi horren arabera, elikagaiak ematea da klima aldaketaren konponbidearen erdigunea, eta, gainera, kontsumorako egokiak ez diren elikagaiak edo iraungitze datatik hurbil daudenak, elikagai pobreziaaren arazoaren konponbidetzat ere hartzen dira. Diskurtso horiek argi uzten dute, alde batetik, nekazaritzako elikagaien sistema globalizatuak berak hondakinak alferrik galtzea sustatzen duela, ingurumenari kalte eginez, eta, bestetik, elikagaiak elikadura irizpiderik gabe ematen direla.

- “Ingurumenaren alde”:

Alferrik galtzearen aurkako eta “ingurumenaren aldeko” diskurtsoan bi ideia elkartzen dira: bata, elikagaiak alferrik galtzearen ingurumen ondorioak; bestea, hori gertatzen den bitartean, milioika pertsonak gosea jasaten dutela.

Elikagaiak alferrik galtzeak ingurumena hondatzen laguntzen duela azpimarratzen da.

15 irudia. Xahuketaren aurkako narrazioa

[Auzoak](#) [GIPUZKOA](#) [Societas](#)

La Diputación colaborará con el Banco de Alimentos de Gipuzkoa para combatir el despilfarro alimentario

Por Redactor - 20 marzo, 2019

Iturria: Bizkaiko Elikagaien Bankua. www.bancali-biz.org

Aztertutako hurrengo zatietan ikusten dugunez, narra-
tiba hori administrazioen eta erakundeen arteko hitzar-
menei buruzko albisteetan irudikatzen da maiz, eta hit-
zarmen horietan arreta elikagaien xahubidean jartzen
da.

16 irudia. Xahuketaren aurkako narrazioa

Nos encontramos en plena Semana contra el Desperdicio Alimentario (del 25 de septiembre al 1 de octubre).

El primer Banco de Alimentos surgió en el año 1967 en EE.UU, en Phoenix (Arizona). Tantos años después, los Bancos de Alimentos seguimos reaprovechando alimentos en beneficio de las personas más vulnerables y con la vocación de generar un alto impacto social y medioambiental, que es, a su vez, un aporte relevante en la lucha contra el desperdicio alimentario.

En esta Semana contra el Desperdicio Alimentario, nos unimos a esta **campaña** como uno de los principales motores de la lucha contra el desperdicio.

Porque los Bancos de Alimentos somos un **equipo de voluntarios profesional y responsable** en la lucha contra la pobreza que, ante la llegada de nuevas necesidades y un nuevo contexto regulatorio, mantenemos nuestro compromiso y "Levantamos la mano contra el desperdicio".

Iturria: gipuzkoagaur.com

- "Win-Win":

Ildo horretan daude "Win-Win" diskurtsoak: alde guz-
tiek irabazten dute. Jende pobrearentzako soberakinak.
Bi aldeek irabazten dutenaren ideian oinarritzen da hori.
(gosea duten pertsonak eta janaria botatzen dutenek)

En lo que respecta a la distribución, los supermercados y plataformas logísticas tienen excedentes. Acumulan productos cercanos a la fecha de caducidad, reciben alimentos en mal estado o simplemente descartan todo aquello que no cumpla con sus requisitos de producto de “calidad”.

No obstante, desde hace unos cuantos años en Euskadi muchos de estos excedentes ya no acaban en los contenedores sino en bocas de personas muy necesitadas, a través de los Bancos de Alimentos, Caritas, etc.

Iturria: Eldiario.es

Los Bancos de Alimentos como respuesta al despilfarro de comida

A causa de la crisis los Bancos de Alimentos se conocen por su labor de reparto a los más necesitados, pero su primer propósito era evitar el despilfarro de comida.

En algunos países existen empresas que cobran por recoger los alimentos que los supermercados van a tirar, pero aquí “ni se lo plantean”.

PUBLICIDAD

Iturria: Eldiario.es

Hemen ez dira kontuan hartzen aintzat ez pertsonen nutrizio beharrak, ez balio kulturalak, ezta osasuna edo gaixotasunak ere.

Administrazio publikoetatik ikusten dugu ideia horrek hainbat hitzarmen sustatzen dituela, bai eta elikagai soberakinak emateko praktika egokietarako gidak egitea ere. Hala, Eusko Jaurlaritzak materiala argitaratu zuen 2023an, dohaintzetarako jarraibideak emanez eta janari hondakinak murrizteko duten garrantzia azpimarratuz.

Eusko Jaurlaritzaz gain, beste erakunde batzuek ere, hala nola OREKAK, bat egin dute narratiba horrekin, eta gako-hitzak ere gehitu dituzte, hala nola trazabilitatea eta berrikuntza, pobrezia egoeran dauden pertsonen artean jatetxeetako soberakinak banatzea bezalako praktika sinple bati maila handiagoa emateko.

19 irudia. Xahuketaren aurkako narrazioa.

El **desperdicio de alimentos** es inaceptable en un mundo donde una de cada diez personas se duerme con hambre todos los días, además de una carga para el medio ambiente y el clima. Reducir la pérdida y el desperdicio de alimentos requiere un cambio sistémico en todos nuestros sistemas alimentarios.

La ONU, dentro de sus Objetivos de Desarrollo Sostenible (Objetivo 12.3), se ha propuesto "reducir a la mitad el desperdicio de alimentos por habitante correspondiente a los niveles de la venta al por menor y el consumidor y reducir la pérdida de alimentos a lo largo de las cadenas de producción y suministro" para el año 2030. También la Unión Europea está tomando medidas en el marco de nuestra Estrategia de la granja a la mesa para un sistema alimentario justo, saludable y respetuoso con el medio ambiente.

El Gobierno Vasco se ha sumado al Objetivo ya a través de la Viceconsejería de Agricultura, Pesca y Política Alimentaria y coordinado por ELIKA Fundazioa, ha puesto en marcha un Plan de actuaciones contra el Despilfarro de Alimentos, con el fin de dar respuesta al doble reto de reducir a la mitad el desperdicio de alimentos por habitante en los niveles de venta al por menor y personas consumidoras y reducir la pérdida de alimentos a lo largo de toda la cadena de producción y distribución, alineándose de esta manera con los ODS.

El Grupo de Trabajo para la Donación de Alimentos, en el que han colaborado el Departamento de Salud del Gobierno Vasco, los Servicios de Salud de las tres capitales vascas, y empresas del sector alimentario como Ausolan, Oreka y Amatemann SL, han elaborado una «Guía orientativa para la donación de excedentes alimentarios en Euskadi».

En este ámbito, en Euskadi se han identificado varias casuísticas en la donación de excedentes alimentarios que han sido estudiadas y valoradas por el GT. La Guía pretende ser una herramienta de orientación para que los excedentes alimentarios que no han podido ser evitados y que siguen siendo perfectamente consumibles puedan llegar, principalmente a través de las entidades sociales, a las personas beneficiarias.

Iturria: uik.eus

20 irudia. Xahuketaren aurkako narrazioa.

Jose Maria Escudero, de la Subdirección de Salud Pública y Adicciones de Bizkaia-Gobierno Vasco, en su intervención sobre "Requisitos higiénico-sanitarios en la donación de excedentes alimentarios. Guía para la donación" destaca, entre otras cosas, el origen de excedentes en Euskadi. Para ello nos muestra los datos extraídos de la FAO: Hogares 51%, Restauración 17%, Producción 13%, Transformación 12% y Distribución 5%. En este sentido, dice que "son imprescindibles estrategias dirigidas a la persona consumidora". Respecto a la guía, descargable en www.zerodespilfarro.eus, menciona que fue publicada en diciembre de 2020, con la coordinación/edición de Erika, y que se realizó desde la óptica de la higiene y de la seguridad alimentaria.

Denis Ugalde, Fundador y CEO de OREKA, nos habla sobre la "Redistribución de excedentes alimentarios desde las cocinas centrales y comedores colectivos". Nos traslada el mensaje de que en OREKA han desarrollado una solución de extremo a extremo, es decir, están aunando esa falta de alimentos en casas y el desperdicio alimentario de una manera simple, segura y rentable. Para hacer posible todo ello, ofrecen tecnología, es decir, monitorizan el proceso. Incide en el aspecto de la seguridad, en palabras de Denis "es el eje vertebral" y se materializa en segmentos tales como: transporte adaptado, auditorías en destino, trazabilidad en tiempo real, test aleatorios y responsabilidad limitada. Cierra su intervención destacando la labor que desempeñan: "dar una solución sencilla a un problema complicado" y haciendo mención al Proyecto de Ley de Prevención de las Pérdidas y el Desperdicio Alimentario que entrará en vigor, lo más seguro, el 1 de enero de 2022. Dicha ley implicará a toda la cadena alimentaria y obligará a las colectividades.

Elena Cereda, del Proyecto Buruxka, versa sobre la "Recuperación del espigamiento como valor social y ambiental". El proyecto nace con el objetivo de reducir el impacto social y ambiental derivado de las pérdidas de alimentos en el ámbito agrario y generar un movimiento social en torno al desperdicio alimentario. Explica que se trata de un proyecto de colaboración a varios niveles, situado en el Valle de Yerri, y que su duración expira en diciembre de 2021. Respecto a los espigamientos, nos dice que consisten en la recogida de los alimentos que quedan en el campo tras la cosecha y que no se destinan a la venta. Finalmente, nos habla sobre el futuro de Buruxka, incidiendo en la idea de la creación de una entidad de economía social y solidaria para dar continuidad y forma a todo lo creado entre junio de 2020 y diciembre de 2021 y frenar la despoblación creciente.

Iturria: www.donostiasustainabilityforum.eus

#PROPAGANDA SOLIDARIOA:

Marketin solidarioa diskurtsoaren eraikuntzaren parte bat da. Alde horretatik, hainbat eragile ditugu. Batetik, diskurtso solidarioarekin bat egiten duten eta Erantzukizun Sozial Korporatiboaren laukitxoak betetzen dituzten enpresak eta korporazio handiak daude, eta, bestetik, ikusgarritasun publikoa duten pertsonak (pertsona ospetsuak), kanpaina edo erakunde jakin batzuek babesten dituztenak, asistentzialismoaren diskurtso kritikorik gabe, eta, hartara, hura indartzen laguntzen dutenak.

Aurreko puntuetan bezala, kontua ez da kanpaina edo ekimen horietan parte hartzen duten pertsonen borondateak zalantzan jartzea, baina adierazi behar da, ekintza zehatzaz gain, ikuspegi kritikoa partekatzeko (ez

dakigu halakorik duten) euren ikusgarritasuna erabiltzen ez duten neurrian, arazoaren zati bihurtzen direla.

Hala, horrelako kanpainetan, Mercadonan, esaterako, salaketa ugari daude gehiegizko lan jardunengatik edo genero bereizkeriagatik, eta nekazaritzako elikagaien sistemaren parte dira, eta horrek ekoizpen txikia eta kanal laburrak suntsitu egiten ditu; edo energia merkaturatzen/hornitzen duten enpresa ezagun batzuk, ziur asko, elikagai bankuei dohaintzak egiten dizkieten bitartean, jakinarazpenak bidaltzen ari dira energia pobrezian dauden pertsoneri, haien energia hornidura eteteko.

21 irudia. Mercadonaren gaineko artikulua zen zatia, El Salto-n

A pesar de que “las malas prácticas laborales forman parte del ADN de la empresa”, según comentan desde CGT Bizkaia, y los casos de acoso sexual (en Valencia durante el año 2015), la represión sindical (en 2013, Francisco Enríquez, empleado en Málaga, fue despedido de la empresa por formar parte de la CGT), o abuso laboral (tres casos en Fraga durante el año 2013) son una constante en los últimos años, pocos son los que acaban teniendo un recorrido mediático que llega a la sociedad. Este silenciamiento se debe al miedo a las posibles represalias que la empresa pueda tener con trabajadores y extrabajadores y, además, con la cláusula de confiabilidad que la

Iturria: El Salto. elsaltodiario.com/explotacion-laboral/mercadona-somete-trabajadores-silencio-sumision-sectarismo

-Karitate korporatiboa:

Diskurtso askotan ikusten da supermerkatuek kudeatu beharko lituzketen soberakinak elikagaiak banatzeko entitateei ematen zaizkiela. Ekintza horiek, gainera, ingurumen irtenbide gisa saltzen dira batzuetan. Hona hemen Mercadonaren edo Nortegasen adibideak.

22 irudia. Propaganda solidarioaren narrazioa

Europa Press País Vasco

Publicado: viernes, 18 agosto 2023 11:07
@epeuskadi

La compañía entregó las donaciones a los Bancos de Alimentos de Álava, Bizkaia y Gipuzkoa

BILBAO, 18 Ago. (EUROPA PRESS) - Mercadona ha donado en el primer semestre del año más de 300 toneladas de productos de primera necesidad en Euskadi a los Bancos de Alimentos de Álava, Bizkaia y Gipuzkoa, que son las entidades con las que colabora en esta comunidad autónoma.

En un comunicado, la cadena de distribución alimentaria ha explicado que, además de estas donaciones, Mercadona apoya otras iniciativas organizadas por los Bancos de Alimentos de España y Portugal, como la "Gran Recogida" o las "Operaciones Kilo" en las que colabora mediante donación monetaria en la caja.

Iturria: Europa Press. Europapress.es

23 irudia. Propaganda solidarioaren narrazioa

- La compañía donará la cantidad total ahorrada de los gastos de viaje no realizados desde la activación del estado de alarma, que se repartirá entre los bancos de alimentos ubicados en las zonas geográficas en las que tiene presencia.
- Esta donación permitirá adquirir un total de 52.500 kg de alimentos que los bancos de alimentos de cada provincia distribuirán entre familias en situación de vulnerabilidad.
- Con esta iniciativa Nortegas demuestra su compromiso con la sociedad en las áreas geográficas en las que desarrolla sus actividades

Iturria: Arabako Elikagaien Bankua. www.bancoalimentosaraba.org

-Ospetsu solidarioak:

Esan bezala, pertsona famatu asko dira, baita itxuraz kritikoa den profilekoak ere, dirua ematen dutenak edo beren irudia dohaintza kanpainetan jartzen dutenak, elikagai pobreziari erantzuteko. Diskurtso mota horien arabera, pertsonaia eredugarri gisa aurkezten da, lan eskuzabal eta altruistaren bidez: “behartsuari dirua ematea”.

Elikagaien bankuaren alde dohaintzak eta kanpainak egin dituzten pertsona famatuen artean, Fito (Fito eta Fitipaldis), Jordi Évole, Amancio Ortega, Rafa Nadal, David Bisbal, Sergio Ramos, José Andrés edo Alejandro Sanz daude.

24 irudia. Propaganda solidarioaren narrazioa

15/04/2013 09:26:15

Jordi Évole consigue 1.000 euros en donaciones

Jordi Évole consigue 1.000 euros en donaciones para el Banco de Alimentos

A Jordi Évole le ha bastado un solo post para conseguir 1.000 euros en donativos. El presentador del programa Salvados ha publicado en su página de facebook un video de 33 segundos en el que se explica qué es Shopciable, el centro comercial online solidario. Un gran número de fans reprodujeron el video y consiguieron donar 1.000 euros para el Banco de Alimentos y, mejor aún, sin la necesidad de llevarse las manos a los bolsillos.

Iturria: EES konpromisoa. www.conpromisorse.com

Proiektzio publiko handia duten pertsonak dira, eta, mezu bakar batekin, baliabide asko mobilizatzeko gaitasuna dute. Zalantzarik gabe, kasu deigarria eta

eztabaidagarria da, esate baterako, Amancio Ortegarrena. Amancio Ortegak milioika euro ematen ditu elikagai laguntzarako, agian INDITEX taldeko enpresek beren jatorrizko herrialdeetan esplotatu dituzten emakume migratzaileei emateko.

25 Irudia. Propaganda solidarioaren narrazioa

Amancio Ortega destina 40 millones a Cáritas, Cruz Roja y Bancos de Alimentos

La fundación del empresario pone en marcha tres iniciativas dirigidas a mejorar la calidad de vida de las familias atendidas por estas entidades

Iturria: Posta. Elcorreo.com

26 irudia. Propaganda solidarioaren narrazioa

Deia

Fito celebrará el concierto en San Mamés el 11 de junio. / B. GUERRERO

El rockero Fito Cabrales y sus Fitipaldis han anunciado que **realizarán una donación de 100.000 euros al Banco de Alimentos de Bizkaia**, tal y como ya hicieron en el pasado, extraídos de la recaudación de la venta de entradas del concierto que ofrecerá en el estadio de San Mamés el 11 de junio de 2022. Las entradas para este recital salen a la venta este viernes.

Iturria: Deia. Deia.eus

#HITZALDI ARRISKUTSUAK

Batzuetan, arriskutsutzat jotzen ditugun diskurtsoak ere agertzen dira, pobreziaren konplexutasuna sinplifikatzen eta minimizatzen baitute, eta pobrezia sortzen duten egiturazko faktore guztiak (ekonomikoak, politikoak eta sozialak) ez dituzteko kontuan hartzen. Diskurtso horiek ez ditugu aurkitu aztertutako prentsa zatietan, baina bai sare sozialetan hautatutako batzuetan. Iruditerian eta egunerokotasunean kokatzen dira, post askotan entzuten dira sareetan eta online iruzkinetan, sozializazio espazioetan gertatzen den bezala, hala nola tabernetan edo dendetan eta, are arriskutsuago, gizarte langileen bulego batzuetan edo gure sistemetako funtzionario batzuen hitzetan.

“Diskurtso arriskutsuen” bidez, gizarte eskubideen eta gizarte justiziaren ikuspegiarekin gatazkan dauden esanahi esparru hauek aipatzen ditugu. Hona hemen:

“Meritokrazia”: Narratiba horren arabera, gogor lan egiten duten eta talentua duten pertsonak ekonomikoki sarituko dira. Beraz, behar adina lan egin ez izanaren errudun egiten dira premia duten pertsonak.

Nagusitasun morala eta aurreiritzia: Erruduntasunean, gorroto aurreiritzietan eta sinesmen faltsuetan oinarritutako diskurtsoak daude, hala nola pobrezia egokian dauden pertsonak “arduragabeak, alperrak edo ez oso adimendunak” direla.

“Pobreziaren kultura”: Aurrekoaren oso antzekoa da. Diskurtso horien arabera, pobrezia pertsona txirotuengan sustraitutako jarrera, portaera eta balio espezifikoek eragiten dute, ziklo horretatik ateratzen uzten ez diena eta, hartara, belaunaldien arteko ziklo baten erantzule

egiten dituen. Pobrezia bultzatzen duen sistemaren arrakalak ez dituzte kontuan hartzen eta sufritzen dutenei botatzen diete errua.

Indibidualista: Batzuek, logika indibidualisten barruan, ezin dute haratago ikusi, eta uste dute dena bakoitzaren hautaketen ondorio dela. Horregatik, baliabiderik eza edo pobrezia norbere erabakien ondorioa da, eta erantzukizuna jartzen dute gizabanako pobretuarengan, ez aberastuarengan edo egiturazko faktoreetan, eta gizarte mugikortasuna zailtzen duten oztopoetan.

-Gezurrezko baieztapenak:

Logika horiek elikadura baliabiderik ezarekin nahasten direnean, honelako baieztapenak aurkitzen ditugu:

- *“Pobreentzat edozer gauza da egokia”.* Askotan iraungitako produktuak banatzen dira.
- *Zaurgarritasuna hondakinak bideratzearekin lotzea.*
- *Jendeak ez du hezkuntzarik eta horregatik da pobrea.*
- *Entitate pribatuak arduratzea banaketaz.*
- *“Hobe hori ezer ez baino”*

Hurrengo adibidean, pobrezia egoeran dauden pertsonen banatzen zaizkien produktuek osasunarentzat dakartzkien kalteei buruz sareetan egindako galderaren baten erantzunak ikusten ditugu. Ikus daitekeenez, erantzun nagusia “ezer ez baino hobe” zen, eta % 14,4k bakarrik erantzuten du “gaizki iruditzen zait”. Sare

sozialetan egiten diren galdera horiek *klik* azkarrean egiten dira, eta ez zaio testuingururik eranstean galderari. Beraz, gehiengoaren jarreraren daudenak horretan berresteko balio dute soilik.

27 irudia. Narrazio arriskutsuak

Gemma del Caño
@farmagemma

...

¡Menudo debate se ha abierto hoy!

Un súper dona productos insanos (azúcar, pasta de cacao, galletas) al banco de alimentos:

3.570 votos · Resultados finales

Iturria: Twitter (X)

-“Gosearen ilarak”:

Kontzeptu hori sare sozialetan, prentsan eta/edo kalean erabiltzen da jendeak elikagaiak banatzeko erakundeen eta jantoki sozialen ateetan egiten dituen ilarek eragiten duten efektuaz hitz egiteko.

Aurreko puntuetan partekatu ditugu horri buruzko eztabaidak, baina gosearen ilarak adieraztean, fenomenoetako bat da eztabaida horren gunea “ilarak bai” edo “ilarak ez” binomiora eramaten dela, eta ildo horietan dauden pertsonen eta pertsona horiek bertara iristea eragiten duten egoerei buruzko beste edozein ikuspegi galtzen duela.

Gai hori batez ere pandemian atera zen, ilara ugari eta oso ikusgarriak izan baiziren garai hartan, bereziki hiri handietan.

Kasu horretan, zenbait faktore batu ziren: batetik, osasun larrialdiko egoera, oso ahulak ziren pertsonen egoerak larriagotu zituena, lanik ez zutenenak eta eusteko gutxieneko baliabiderik ez zutenenak; eta, bestetik, 2008ko krisialditik jada gertatzen ari ziren pobrezia kasuak azalerarazi egin ziren. Ohikoa zen, askotan, adingabeak zituzten familien profilak izatea, orain arte aitona-amonek sostengatu zituztenak, batez ere elikadurari dagokionez. Konfinamendu egoera bat gertatu zenean, aukera hori oso mugatuta geratu zen; izan ere, mugikortasuna murrizteari adin handieneko pertsonen birusarekin duten arrisku handia gehitzen zitzaion. Hala, bada, une horretara arte elikadura laguntzara joan behar izan ez zuten pertsona askok une horretan joan behar izan zuten. Gainera, krisi egoeretan, baliabideak mugatuta dituzten familiek argi edo gas hornidura batzuk ordaintzeari uzten diote, baina, kasu horretan, konfinamenduaren ondorioz, ezinbesteko baliabideak ziren, eta ez ziren negoziatzera arriskatu.

Gizarte zerbitzuek gainez egin zuten —oraindik ere gehiago—, baina fokua ez zen kokatu egoera konplexu horien sustraiak ulertzean (dozenaka aldiz isildutako desberdintasunen emaitza), baizik eta ilaretako irudiekin eta horietara laguntzera joaten zirenen elkartasunarekin zutabeak eta albistegiak bete ziren.

Ez da ahaztu behar, azterketa horretan, azken urteotan etxebizitzaren prezioak direla-eta, gero eta familia gehiagok erabiltzen dituztela beren diru sarrerak alokairua edo hipoteka ordaintzeko, eta, hala, handitu egiten

dela lana duten pertsona pobretuen kopurua —duela urte batzuk arte beren baliabideei aurre egin ahal zietenak—. Kasu batzuetan, pertsonen egoerak sartzen dira albisteetan, datu anekdotiko gisa, baina «ilara» horien narratiba da oraindik kontakizunaren puntu nagusia.

28 irudia. “Gosearen isatsa” narrazio arriskutsuak.

Iturria: Herrialdea. elpais.es

29 irudia. “Gosearen ilarak” narrazio arriskutsuak.

Conocemos a **Abel**, otro vecino de Bilbao, que lleva muy poco necesitado estos servicios, un mes. Cobra un ERTE desde el pasado noviembre, pero no le es suficiente para los gastos de un alquiler: **“Es muy difícil encontrar un piso en Bilbao y pagarme la comida con los ingresos que tengo”**.

Unas colas con cifras que aumentan sin freno desde que se inició la pandemia. Cada semana son más las personas que acuden a estos servicios de primera necesidad por primera vez. Hablamos de una situación que para muchos es invisible, y para otros una pesadilla. Una realidad que se ha agudizado por la pandemia.

Iturria: Ser katea. cadenaser.com

#HITZALDI KRITIKOAK

Gehiago kostatzen den arren, sare sozialetan, blogetan eta aldizkarietan ere aurkitzen ditugu elikagaiak banatzeko sistema edo, elikadura estaldura bera orokorrean zalantzan jartzen duten ahots batzuk. Ahots kritikoak multzo hauetan laburbiltzen saiatuko gara:

-Elikagai ultraprozesatuen banaketaren aurka:

Zenbait ahotsek adierazten dute kezkatuta daudela banatzen diren elikagaietako askok osasunerako eta ongizaterako duten arriskuaz; izan ere, elikagai horietako asko, bereziki supermerkatu eta elikagai enpresetako hondakinen ondoriozkoak, gehigarri artifizialez, trans gantzez eta azukre finduaz beteta daude, eta horiek hainbat gaixotasun areagotu egiten dituzte. Ahots horietako askok ez dute hainbeste kritikatzeko laguntza ereduia, banaketetan elikagai freskoak eta elikagarriak sartzea eskatzen baitute.

30 irudia. Narrazio kritikoak

A veces nos equivocamos
al donar a los bancos de
alimentos

Una campaña muy bienintencionada ha
desatado la crispación: solicitar galletas,
mermeladas o chocolate no parece la opción
más saludable

Cesta de donación. (iStock)

Por Aitor Sánchez

09/05/2018 - 05:00 Actualizado: 10/05/2018 - 20:28

Se trata de #ConCorazón o #DesayunosYmeriendasConCorazón, iniciativa impulsada por diferentes entidades que pretende **recoger alimentos para las familias con menos recursos**. Está especialmente centrada en las ingestas del desayuno y la merienda, y entre las propuestas a llevar de sus materiales gráficos encontramos casi una totalidad de **productos malsanos y ultraprocesados**.

Fuente: Blog Alimento. blogs.alimento.elconfidencial.com

31 irudia. Narrazio kritikoak

BANCOS DE ALIMENTOS: ¡Pide y lleva opciones saludables!

PRODUCTOS QUE SEAN:

- Fáciles de almacenar y no perecederos
- Ricos en nutrientes (no sólo en energía)
- De consumo directo sin preparación

La población de niveles socioeconómicos más bajos es la que tiene mayores tasas de obesidad y DM2, por eso las donaciones deberían cumplir un mínimo de criterios de salud pública.

"Las personas con pocos recursos ya consumen muchos alimentos supérfluos. Priorizamos alimentos que cumplan todos estos criterios, pero además sean saludables."

LO QUE SE SUELE PEDIR:

Galletas Azúcar Cereales azúcares Cremas de chocolate Bollería

PROPUESTAS DE MEJORA:

OPCIONES PROTEICAS SALUDABLES:
En lugar de paté o embutidos: sándwich de atún al natural o de sardinas, conservas de melocotón, huevo pasteurizado o en polvo, frutos secos o cacahuets al natural.

- Biscottes integrales, copos de patata (puré de patata), caldo de brick y pan integral aunque sea de molde.
- **Acelga:** que sea de oliva.
- **Si no se aceptan frutas y verduras frescas:** tomate en conserva al natural, conservas de alcornoque, de cardo, de guisantes, de setas, de pimientos, de espárragos, de pimiento de molé, de alcachofa... compotas de manzana sin azúcar, fruta desecada (pasas, higos, orejones, ciruelas).

COSAS QUE SE SUELEN PEDIR Y QUE SON ACEPTABLES:

- Leche (sustituta) condensada o en polvo, cereales en porción (arroz, avena, trigo pastilla).

SI SE ACEPTAN FRESCOS, QUE SEAN DE LARGA DURACIÓN:

- Frutas y hortalizas: patatas, bonitos, calabacín, naranjas, mandarinas, tomates de cogido, cebollas.

Lurdo Martínez www.midietacojea.com Alisa Sánchez www.midietacojea.com

Iturria: midietacojea.com

Elikagai osasungarriak eskuratzeko desberdintasunak:

Aurrekoaren harira, hitzaldi horrek elikagai osasungarriak eskuratzeko desberdintasunak salatzen ditu. Pertsona pobreek ez dute zertan gaizki jan. Ildo horren arabera, ahultasuna elikadura txarrari lotutako gaixotasunen prebalentzia handiagoarekin lotuta dago; beraz, ez da onargarria gure osasuna zaintzen duten elikagaiak eskuratzeko desberdintasun hori.

Ahots batzuek elikagaiak eskuratzeko ekitatea sustatzen duten politiken alde egiten dute, elikagai osasun-garriak eta guztientzat irisgarriak dituzten denda eta merkatu gehiago sortuz.

Aukeratzeko gaitasuna:

Laguntzek nahi dutena jatea aipatzen duena da aurkitutako diskurtso kritikoetako bat. Diskurtso horiek pentsarazten dute pertsona bakoitzaren elikadura arloko erabakiak hartzeko eskubidea babestu eta defendatu egin behar dela, haien lehentasun pertsonaletan, behar dietetikoetan edo kultura edo erlijio arrazoietan oinarrituta. Ahots horiek diote garrantzitsua dela pertsonen autonomia eta duintasuna errespetatzea, eta haientzat egokiak diren elikagaiak aukeratzeko uztea.

Sistemak ez du bermatzen elikatzeko eskubidea, baizik eta nekazaritzako industriarentzat onuragarria izango dena:

Zenbait ahotsek uste dute elikagai bankuek *lan zikina* egiten dietela supermerkatuei, adibidez, egoera txarrean iristen zaizkien era guztietako produktuak (ustelak, hautsiak, etab.) kudeatzeaz eta banatzeaz arduratzen direnean. Haien ustez, modu horretan supermerkatuetako hondakinen kudeaketa falta estaltzen dute, eta ez pertsonen elikadura eta nutrizio beharra. Gainera, narratiba horrek dio elikagaien banaketa neurri aringarria besterik ez dela, eta ez dituela konpontzen elikadurari dagokionez gizartean dauden desberdintasun eta pobrezia arazo estrukturalak.

32 irudia. Narrazio kritikoak

El Banco de Alimentos no combate la raíz de la pobreza alimentaria

El gran éxito del Banco de Alimentos es que ha sabido movilizar a muchos voluntarios alrededor de un problema real y serio como es el de la pobreza alimentaria. Sin embargo, lo cierto es que los grandes beneficiarios del Banco de Alimentos no son precisamente los sectores sociales afectados estructuralmente o coyunturalmente por este tipo de pobreza, sino los artífices del sector agroindustrial, que es precisamente el corresponsable de la problemática de la pobreza alimentaria.

En ocasión de la presentación del libro ***Banco de Alimentos ¿Combatir el hambre con las sobras?*** Publicado por Icaria Editorial en su colección AsaCo (2016), la redacción de terra.org ha podido entrevistar a uno de sus autores, Jordi Gascón.

Iturria: Terra.org

Ilustración 34. Narrativas críticas

Pero además del gesto ciudadano y solidario entre iguales que quieren con su modesta aportación evitar que un vecino pase hambre... **¿Quién esta detrás del Banco de Alimentos? ¿Qué intereses puede haber en esta labor caritativa?** ¿Qué lleva a bancos, grandes centros de distribución de alimentos, compañías de seguros, transnacionales y medios de comunicación a unirse en el apoyo de esta urgente iniciativa?

Fuente: Filantropófagos. www.filantropofagos.com

ONDORIOAK

Puntu honetan, azaldutako guztiaren ondoren, ikerketa lan honetatik atera ahal izan ditugun ondorio nagusiak laburtzen hasteko unea da.

Eskubideen ikuspegirik eza: Elikaduraz hitz egiten dugunean, ez gara ari luxuaz edo zerbait eksklusiboaz, elikadurarako eta nutrizio egokirako giza eskubidean aitortutako oinarritzko beharra aipatzen ari gara. Hori dela-eta, giza eskubidetzat hartzeak kontuan hartu beharreko unibertsaltasuna edo interkonexioa bezalako ezaugarriak ematen dizkio. Gainera, zuzenbide ikuspegiak bere bermearen erantzukizuna ematen die gobernuetara. Hori guztia ez dago dokumentu honetan erakutsi diren erantzunetan. Eskubidea eskuratzea zenbait gairen mende dago, eta horrek *de facto* ukatu egiten du unibertsaltasuna. Elikadura ez da kontuan hartzen, horren ordez lehentasuna *urdailek betetzea* ematen zaio. Gobernuak elikagaiak eskuratzea bermatu beharrean, gaia boluntarioen borondate onaren eta herritarren elkartasunaren mende dago; gainera, ordezkaritza hori normalizatu da eta diskurtso publikoetan indartu egiten da. Eskubideen arteko erlazioa ez dago erabat lotuta, osasuna edo bereizkeriarik eza eskubidetzat har baitaitezke, baina, ikus dezakegunez, ez dira kontuan hartzen.

Ikuspegi asistentzialista: Aurreko puntuari lotuta dago, eta esan nahi du bertaratzen direnen eta laguntzen dietenen arteko harremanetan botere posizioen

desberdintasuna gertatzen dela. Ikuspegi horretan, pobrezia egoeran dauden pertsonak prestakuntzarik gabeko izaki gisa ikusten dira, agentziarik gabeko pertsona gisa, objektu gisa, eta ez aldaketa subjektu gisa. Horrek esan nahi du haiei exijitzeko, ikasgaiak emateko eta haien egoerak epaitzeko zilegitasuna dutela sentitzen dutela laguntzaileek. Ikuspegi horiek eremu guztietan ematen dira, gizarte langileen bulegoetatik hasi eta boluntarioetaraino. Gainera, horren ondorioz, ez da kon-tuan hartzen baliabideak erabiltzen dituzten pertsonen parte-hartzea erantzunen kudeaketari eta diseinuari buruzko erabakiak hartzeko orduan, eta ez dira behar-rrizanak aintzat hartzen, ez baliabideak egokitzen haiek zeharkatzen dituzten askotariko desberdintasunetara.

Nekazaritzako industriaren interesak: Dokumentu honen lehen orrialdeetan hasi ginen, nekazaritzako elikagaien sistema globalaren mekanismoak aipatzen. Pertsona guztientzako egokia den elikadura eta nutrizio eskubidea sustatu beharrean, sistema desorekatua sustatu du, eta gosea konpondu beharrean, gosea edo malnutrizioa jasaten duten pertsona gehiago sortzen ditu. Sistema hori, besteak beste, produktu asko eta ahalik eta homogeneoenak ekoiztean oinarritu da, merkatu globala hornitzeko. Merkatu global horren tresna banaketa handia da, produktuaren eskaintza handian (kopuruz handia, ez aniztasunean) oinarritzen baitu bere boterea. Estrategiaren zati bat apalategiak ahalik eta gehien betetzea da, produktuaren ugaritasuna eta hornidura etengabearen sentsazioa ikusarazteko. Produktu horietako asko dekoratu hutsak dira, baina, osasun arrazoiengatik, ezingo dute apaletan luza-roan jarraitu. Eredu horrek xahutzea eragiten du. Gaur egun, xahuketa hori murrizteko eskakizunak iristen

dira Europar Batasunetik, baina ereduak birpentsatzera bideratu ordez, kontsumitzaileengan jartzen da arreta, eta pobrezia egoeran dauden pertsonak erabiltzen dira apaletako dekoratuzko produktu horien hartzaile gisa. Hori guztia, elikagaiak diren produktuak eta jateko produktu hutsak baino ez direnak bereizi gabe egiten da; nutrizio baliorik gabekoak edo, areago, gantza eta azukre asko dutelako kaltegarriak direnak ere nahasita banatzen dira.

Landa eremuaren eta hirien arteko deskonexioa: Nekazaritzako elikagaien sistema globalaren eraikuntza gure gizarteen urbanizazioaren eskutik etorri da. Gaur egun, pertsona gehienak hiri ingurunean bizi dira, eta ez hori bakarrik, landa ingurunea aisialdirako edo hiriaren apendizetara gisa ikusten dute, ez gure elikadurarako behar dugun ingurune gisa. Gizarte iruditeria hegemonikoak “indibidualtasunaren fantasia” gehitu du (Hernando, 2018), non gizakien arteko elkarrekiko mendeotasuna eta eko-mendeotasuna ez baitira aintzat hartzen. Hori dela-eta, bizirauteko ezinbestekoak diren interdependentziak alde batera uzten dira. Deskonexio horren ondorio bat da landa ingurunean “ez dela ezer gertatzen” pentsatzea eta hiri ingurunean zerbitzuei eta jarduerari lehentasuna ematea, landa ingurunean pobrezia egoeran dauden pertsonen kasuak ere gertatzen direla nabaria denean. Baina, gainera, horrek beste ondorio bat ere badu: hiri ingurunean pertsonen eta lehen sektoreko pertsonen arteko urruntasuna, hau da, elikagaiak ekoizten dituztenekikoa. Hainbestera, ezen elikaduraz hitz egitean ez baitira izendatzen eta narratibetan nekazaritzako elikagaien industria agente bakar gisa agertzen baita. Deskonexio hori bi norabideetan gertatzen da; izan ere, aldi berean, lehen sektoreko

pertsonak ez dituzte ezagutzen gertatzen diren elikadura pobrezia-errealitateak, eta ez dute balioesten, salbuespenak salbuespen, haiekin konektatzea, guztiei eragiten dien egoera bati elkarrekin aurre egin ahal izateko; izan ere, biak daude nekazaritzako elikagaien sistema hegemonikotik kanpo, eta desberdintasun ugari zeharkatzen dituzte denak.

Kudeaketa pribatizatzeko joera: Faktore hori bat dator ikuspuntu neoliberaletatik egiten diren planteamen-
duekin, kudeaketa erdigunean jartzen baitute, eskubi-
deak alde batera utzita. Ikerketa hau, elikagaien lagunt-
zari buruzko politikak aldatzen ari diren une batean
egin da. Aldaketa hori elikagai hondakinen araudiekin
lotu da, eta argi ikusten dugu hori guztia baliagarria
dela pribatizaziorako bidean aurrera egiteko, bai elika-
gai laguntzaren kudeaketan, bai pobrezia egoeran dau-
den pertsonentzako gizarte laguntzan. Ikusten denez,
kudeaketa Gurutze Gorria moduko erakundeek esku
uzten da, eta erakunde horiek jaso eta erabakiko dute
zein pertsonak behar dituzten zer nolako baliabideak.
Gainera, egiaztatu dugu hori guztia gardentasunik gabe
egiten ari dela; izan ere, askotan kostatu egin zaigu zen-
bait baliabideren kudeaketari buruzko informazioa aur-
kitzea. Baliabide horiek diru publikoarekin mantentzen
dira, baina esku pribatuek kudeatzen dituzte.

Hala, bada, azken gogoetarekin amaitu nahi genuke:
premiazkoa da erakunde guztiei eskatzea elikadura eta
nutrizio eskubide egokiaren inguruan paradigma era-
bat aldatzeko, eta, era berean, bide berriak sortu behar
ditugu komunitatetik, gure harreman eta antolakuntza
eremuetan.

Eskura dauden baliabideak eta pobrezia egoeran dauden pertsonen elikadura beharrei erantzuteko indarrean dagoen sistema, pertsonen emantzipazioa eta duintasuna lortzeko mekanismo eraldatzaile izatetik urrun, desberdintasunean oinarritzen (eta berau birproduzitzen) duen eredu baten konplize gertatu da.

PROPOSAMENAK

Ez genuen txosten hau amaitu nahi egoeraren diagnostiko huts batekin; gure ustez, hain gure lurraldeen errealtatea ezagutzea bezain garrantzitsua delako, beste mundu posible batzuk agerian jartzea eta horien eraikuntzan aurrera egitea.

Hori dela-eta, zenbait proposamen gehitu nahi genituzke, pertsona guztien eskubide eraginkor gisa elikadura eta nutrizio eskubide egokia garatzen hasteko beharrezkotzat jotzen ditugunak. Ondoren, gure lurraldeetako ikuspegi emantzipatzaileetatik funtzionatzen ari diren eta lan egiten duten ekimenen eta jardunbideen bilduma bat azalduko dugu, adibide inspiratzaileak emango dizkigutenak.

Elikadura burujabetzaren eta giza eskubideen ikuspegia: Tresna politiko hori funtsezkoa iruditzen zaigu behar dugun aldaketarako eta agroekologiaren eskutik joan behar du. Ezinbestekoa da gure elikadurari buruzko erabakiak beste modu batean kokatzea, pertsonak eta planeta zaintzen dituzten eredueta joatea eta elikadura eta nutrizio egokia giza eskubide gisa ulertzea. Pertsona guztiek izan behar dute eskubide hori, baldintzarik gabe. Halakorik gertatu ezean, deskribatutako egoeren antzekoak ditugu; izan ere, egoera horietan, eskubide bat bermatu beharrean, “mesede bat egiten” ari dela ulertzen da, eta indartu egiten da pobrezia egoeran dauden pertsonen ez dutela elikadura osasungarria eta kalitatezkoa izateko eskubiderik, eta,

eskubide hori eskuratzen dutenean, zaintzapean egon daitezkeela edo zorretan daudela gizarteko gainerakoe-kin. Gainera, lehentasuna ematen zaie nekazaritzako in-
dustriaren interesei pertsonen eskubideen aurretik, eta ez da biderik ezartzen erabakiak hartzerakoan eragile guztiek parte hartzeko.

Nekazariak prozesuetan sartzeari: Elikadura burujabet-
zaz eta elikadura eta nutrizio eskubide egokiaz ari ba-
gara, nekazariak zeregin garrantzitsua izan behar dute
ekimenetan. Elikadura eta nutrizio egokirako eskubidea
bermatzeko, ezinbestekoa da tokiko produkzioa eta ne-
kazaritza ekoizpen ekologikoa kontsumitzaileekin lot-
zea, pobrezia egoeran daudenekin barne. Horretarako,
ekoizpen eredu agroekologikoak garatu behar dira,
nekazariak eta gainerako herritarrak modu duinean
mantentzeko.

Ikuspegi komunitarioa: Eraikuntza modu kolektiboan
egiten da, eta aliantza publiko-komunitarioak ere izan
daitezke, non administrazioa ere kolektibo horren parte
den. Gakoa da eragileek parte hartzeko espazioak izan
behar dituztela, modu horizontalean, egon daitezkeen
desberdintasunak zehaztuz eta horiei aurre egiteko for-
mulak diseinatuz.

Urte batzuetan *Zer jaten duten gaizki jaten dutenek* li-
buruan Baladre Koordinaziotik egiten ari garen proze-
suan, baliabide horiek erabiltzen dituzten pertsonekin
identifikatu ditugu beste elikadura eredu baterako hitz
gakoak. Hitz horietan feminismoa, kolektiboa, eragina,
trantsizioa, agroekologia edo autogestioa sartzen dira.
Pertsonak parte-hartzea eskatzen dute, erabakitze-
ahalmena eta, batez ere, sistema bidezkoak eta osasun-
garriak lortzeko ikuspegiak sartzeari.

34 irudia. Ekintza ardatzak / Hitz gakoak

Iturria: Geuk egina

Bidea markatzen diguten adibide batzuk

Jorratze kritikoa eta deskribatutako balioekin egitea ez da soilik etorkizunerako aukera bat; dagoeneko hainbat ekimen daude haietan lanean, begirada kolektiboagoa eta pertsona guztien eskubideetan oinarritua sustatuz. Hona hemen ekimen horietako batzuk.

SUKALDE KOMUNITARIOAK:

Sukalde komunitarioak, batez ere, auzo eremuetan sortzen dira. Auzo elkarte batzuk auzoko sukalde bat kudeatzeko antolatzen dira, inguruko pertsonei edo, kasu batzuetan, inguruko beste auzo batzuei ere janari prestatuak emateko.

Horrelako ekimenek Latinoamerikako lapiko herrikoiak imitatzen dituzte. Estatu espainiarrean modu indartsuagoan sortu ziren pandemia garaian, eta, batzuk desagertu diren arren, beste batzuk eboluzionatu egin dute eta ekonomia sozial eta solidarioko espazioak bihurtzen ari dira; era berean auzoetan autogestionatutako espazioak ere sortzen ari dira, elikadura pobrezian eta/edo energia pobrezian dauden pertsonei laguntzeko. Azken puntu hori garrantzitsua da; izan ere, batzuetan, pertsona edo familia batzuek elikagai osasungarria eta kalitatezkoa eskura dezakete, baina ez dute energia horniduraren fakturei aurre egiteko gaitasunik, eta, beraz, zaila egiten zaie janaria prestatzea.

EAEn, gaur egun, ekimen bat garatzen ari da Gipuzkoan, *Basajaun Elkarte*a. Ekimen horren bidez, sukalde komunitarioen sare bat sortu nahi da, elkarte gastronomikoetako sukaldeak aprobetxatuz bertako baserritarrei zuzenean erositako lehengaiekin elikagaiak prestatzeko.

Oraingoz, hiru sukalde jarri dituzte martxan, eta menu desberdinak eskaintzen zaizkie hilean kuota bat ordaintzen duten bazkideei. Zerbitzua ordaindu dezaketen pertsonei irekita daude, baina baliabide gutxi dituzten pertsonei helarazteko formulak bilatzen ari dira. Ekimen horiek erreferentetzat hartzen ditugu, elikagai osasungarriak eta kalitatezkoak sustatzen baitituzte, pertsona guztiei sarbidea ematen baitiete eta ikuspegi komunitario batetik egiten baitute.

KOMUNITATEAK SOSTENGATUTAKO ELIKADURA:

Komunitateak sostengatzen edo eusten dituen elikadura taldeak kontsumo taldeen aldaera bat dira. Alde nagusia da kontsumo taldeek nekazariak eta nekazari ez direnak lotzen dituztela produktuak erosteko, baina ez dute inolako konpromisorik, edo konpromiso oso mugatua dute.

Komunitateak Sostengatutako Elikaduraren kasuan, harreman egonkorra eta alde guztien arteko konpromisoa ezartzen da, elkarri sostengua emateko. Horren ondorioz, produktu batzuentatik ordaindu beharrean, nekazariei hileko kuota bat ordaintzen zaie, eta horren truke, nekazaritzako elikagai ekologikoak jasotzen dira, astean behin edo adostutako maiztasunarekin.

Talde mota horien barruan, azken urteotan dinamikak sortu dira, eta, horietan, kuota desberdinak ezarri dira bazkideen baliabideen arabera, bakoitzak duen erosteko ahalmena ez dadin oztopo izan elikadura osasungarria eta kalitatezkoa lortzeko.

Kuota desberdinez gain, kasu batzuetan, lanaren bidez edo talde bakoitzaren testuingurura egokitutako beste formula batzuen bidez trukatzeko da produktua, baina beti izan behar dute talde osoa sostengatuko duten formulak, pertsona ekoizleen eta ez ekoizleen aldekoak, horietako bakar bat ere baztertu gabe.

Dinamika horien adibideak Frantziako estatuan AMA-Pen¹³ (ASC-ren taldeak) ezarri dira hainbat ekimenetan

.....
¹³ “Agiren amap pour un accès de toutes et tous à une alimentation durable et choisie” gida (<https://hub.urgenci.net/resource/guide-agir-en-amap-pour-un-acces-de-toutes-et-tous-a-une-alimentation-durable-et-choisie/>)

eta AMAPetan irisgarritasunerako gida bat¹⁴ ere argitaratu dute. Inguru hurbilenean horrelako ekimenak identifikatu ditugu Aiaraldea eskualdean eta Gipuzkoan. Ekimen horien bidez, elikadura ondasun komun gisa ikusten da, eskubideen ikuspegitik, eta elikadura agroekologikorako sarbidea modu ekitatiboan sustatzen da.

PARIS 365:

Paris 365¹⁵ autogestiotik sortutako Gizakia Herritar Fundazioaren izen herrikoia da. Iruñean kokatuta dago, eta 2019an hasi zenetik, laguntza bila datozen pertsonen oinarritzko elikadura eta jantzi beharrak asetzea du helburu, ikuspegi kritikotik eta pertsona horien parte-hartze aktibotik. Horretarako, despentsa solidarioa, jantoki soziala, zopa beroa, eta bigarren eskuko produktuen denda dauzkate. Espazioak, elikadura bezalako behar fisikoak ebatzteaz gain, bertara joaten diren pertsonekin zaintza harremanak sortzen ditu. Jantokiak egunean 3 otordu eskaintzen ditu urteko 365 egunetan, euro bateko prezio sinbolikoan. Ekimen horrek, itxuraz, ohiko jantoki soziala dirudien arren, beste batzuen aldean, harremanak eta eraikuntza komunitarioa sustatzen ditu, bai eta bertara joaten diren pertsonak zaintzea ere.

Ekimen horiek guztiak autogestioan oinarritzen dira, eta administrazioek gutxi parte hartzen dute.

.....
¹⁴ “Agir en amap pour un accès de toutes et tous à une alimentation durable et choisie” gida (<https://hub.urgenci.net/resource/guide-agir-en-amap-pour-un-acces-de-toutes-et-tous-a-une-alimentation-durable-et-choisie/>)

¹⁵ <https://www.paris365.org/es>

Administrazioak parte hartzen duen ekimen gutxi dago deskribatutako printzipioekin bat datorrenik.

Beste leku batzuetan, berriz, administrazioak parte hartu duen zenbait ekimen daude. Adibidez, Katalunian badira zenbait ekimen, hala nola Mimosa Granollersen. Ekimen horietan, udalerriak, gizarte zerbitzuen bidez, aurrekontua bideratzen du elikagai pobrezian bizi diren familien saskiei eusteko, kontsumo taldeen barruan edo komunitateak sostengatutako elikadura taldeen barruan. Kasu horietan, gizarte zerbitzuek "hautaketa" bat egiten dute, saskia hobeto aprobeztatzeko moduan zein familia dauden ikusteko, eta horiek zuzenean kontsumo taldean sartzen dira.

Nolanahi ere, ekimenak administrazioerik gabe sostengatu badaitezke, are eta pertsona gehiagorengana irits litezke, baldin eta administrazioak sostengu hori lortzen lagunduko balu, kudeaketa publikoko gune komunitarioak sortuz, diru funtsak ohiko eredueta bideratu beharrean; eredu horiek, ikusi dugun bezala, sistema desorekatua eta osasungabea indartzen laguntzen dute, bai pertsonentzat, bai planetarentzat, eta oraindik ere elikatu ahal gaituen lehen sektoreko sarea suntsitzen ari da.

Beste eredu batzuk behar ditugu, eta dokumentu honen bidez, giza eskubideen eta elikadura burujabetza-ren ikuspegian oinarritutako sistema bidezkoago baterako bidean aurrera egiteko gakoak eman nahi ditugu.

ERANTZUNAK HEGOALDE GLOBALTIK

Elikadura eskubidearen erronkari nekazariak emandako erantzunak: pista batzuk Brasildik eta Argentinatik

Bizilurrek Baladre-ko lankideei proposatu zien Hegoaldeko begirada global bat eranstea ikerketa honi, kontuan hartuta hogeitetik gorako eskarmentua, nekazarien mugimenduekin nazioartean lan eginez, batez ere Abya Yalan.

COVID-19ren pandemian, konfinamendu garaian egindako bideo deietan, nekazari erakunde aliatuek eta La Vía Campesinaren zati batek¹⁶ hainbat herrialdetan garatutako ekimenen zeharkako lekuko izan ginen. Nekazaritza eta industria sistemaren lotsa eta arrakala guztiak agerian geratzen ziren garai historiko batean, nekazariak barazki eta saski banaketekin eta elikagai banaketa masiboekin errebindikatzeko zuten herria elikatzeke zeukaten gizarte rola, eta, aldi berean, ekintza horien bidez, politikoki salatzen zuten elikadura sistema globalizatuaren zentzugabekeria, elikagai eskasiaren arazoari konponbide lokalak eskainiz.

.....
¹⁶ La Vía Campesina “nazioarteko mugimendu bat da, milioika nekazari, lurrik gabeko langileak, indigenak, artzainak, arrantzaleak, nekazaritzako langile migratzaileak, nekazari txiki eta ertainak, landa-emakumeak eta mundu osoko nekazari gazteak biltzen dituen”. (La Vía Campesina. , s.f.)

Elkarri laguntzeko sareak, une horretan sortu ziren zaintza komunitariokoak, mantendu egin dira, eta gaur egun proiektu kolektiboak dira, elikaduraren oinarritik garapen eta antolaketa komunitarioa sortzen dutenak, bereziki hiri handietako langile auzoetan.

Sare horietan, antolatutako nekazarien eginkizuna funtsezkoa izan da –eta da– komunitateak elikadura alternatibean garapenean aktibatzeko. Hiriko gizarte mugimenduekin bat eginda, masa kritiko bat eta gizartea eraldatzeko eta politizatze gune bat sortzea lortu dute, eta, horri esker, hazi egin da nekazarien mugimendua, haren parte gisa integratuz hiri inguruko komunitateak eta tokiko gizarte erakundeak, eta subjektu politiko eraldatzaile eta solaskide saihestezin bihurtu dira beren herrialdeetan elikadura politikak planifikatzeko.

Argi dago nekazaritza eta elikadura sistema globalizatuaren eraginak oso antzera adierazten direla planeta osoan, eta gizarte eta elikadura politika publikoak munduan gosea eta malnutrizioa eragiten duten eragileen bidez karitate eta kaloria estandar berberekin diseinatuta daudela. Hala ere, zenbait faktore erabakigarri direla-eta, EAEkoen antzeko testuinguruen aurrean, emaitza eta helburu gehiago lortzen dira Hegoaldeko herrialde batzuetako erantzun herrikoiarekin, elikadura burujabetzaren ikuspegitik elikadurarako eskubidearen agertokira hurbilduko gaituztenak.

Argentinako [ARG] eta Brasilgo [BR] lurraldeetan identifikatutako ekimenak edo “jardunbide egokiak” bildu nahi izan ditugu, eta EAEko egoerarekin erlazionatu:

- **Potencial Trabajo deritzon errenta laguntza [ARC]:**

Euskadiko DBEarekin (RCI) edo Estatuko IMV-arekin parekatzeko modukoa da, baina komunitatearen aldeko orduen baldintza du. Horrelako neurriak unibertsalak eta baldintzarik gabekoak izatearen alde egiten badugu ere, uste dugu Potencial Trabajo horren zenbait printzipio kontuan har daitezkeela enpleguarekin eta elikadurarekin lotutako beste gizarte politika publiko batzuk diseinatzeko.

- Lanorduak gizarte eta nekazari mugimenduak garatzen dituzten gizarte eta/edo komunitate proiektuetan egin daitezke, erakunde bakoitzari esleitutako orduen barruan. Horrela, erakundeak indartu eta konpromiso soziala saritzen da.
- Ordu horietan lortutako esperientzia eta prestakuntza arautu batzuekin homologa daitezke, eta, beraz, pertsonak lana bilatzeko eta lan proiektu pertsonalak garatzeko gaitasunak indartzen dituzte.

- **Gizarte zentro komunitarioak [ARC]:** ia herri eta auzo gehienek beren gizarte jardueraren ardatz nagusia elikadura duen gizarte zentroa dute (jantoki eta eltzeko komunitarioak, adin txikikoentzako gosari/askari programak), baina adin txikikoak zaintzeko guneak ere izaten dituzte (haurtzaindegia), helduen prestakuntzarako edo lanak egiteko espazioak (herri ekonomiako kooperatibak: okindegia, merkataritza, ehungintza, eraikuntza, etab). Ere horiek, oro har, eskualde edo nazio mailako gizarte eta nekazari mugimenduei lotutako tokiko gizarte erakundeek kudeatzen dituzte.

Parte-hartze horren eta sare zabalago eta anitzagoe-tako kide izatearen bidez, prestakuntza eta parte-hartze

politiko handiagoak lortzen dira, eta, aldi berean, komunitatea kohesionatzen da. Hori segurtasun elementu gehigarria da auzoetan bertan.

Era berean, Gizarte Lanaren ikuspegitik, adin guztietako pertsonak parte hartzen dute gune komun horietan, hainbat programa eta espazioren bidez, eta aukera paregabea eskaintzen dute ahultasun eta arrisku egoerak hautemateko, hala nola malnutrizioa, familia barruko eta genero indarkeria, substantzia abusuak, eskola absentismoa eta abar.

Elikagaien hornidura gure kanalen parekoak diren ohiko kanaletatik datorren arren, zentro hauetan partaidetza duten nekazarien ekarpenarekin eta auzoko bizilagunen euren ekarpenarekin ere osatzen da.

- **[ARG] Hornidurarako ekimen herrikoia:** kontsumo kooperatiben edo aspalditik finkatuta dauden eta gure lurraldean ere sortzen ari diren dena kolektiboen baliokide dira. “Gureak” ez bezala, Argentinan nekazarien mugimenduaren gune eta proiektuak dira. Nahiz eta onartzen duten ez direla iristen eskala handiko hornidura herrikoia egitera, ekoizleen arteko antolaketari eta lan kolektibo eta kooperatiboari esker, lortu dute nekazaritzako industriak agintzen duen merkatu orokorra baldintzatzea, prezioen, presentziaren eta banaketaren arabera, masa kontsumoko 3-4 produktutan. Produktu horietan lortutako erreferentzialtasunak kontsumorako joera positiboa sortzen du prezio ez *hain herrikoia* duten nekazarien beste produktu batzuetarako. Erreferentziako nekazaritza produktu horiei esker, landa komunitateetan enplegua, ekonomia eta industria lagungarrien garapena

bultzatzen ari dira, eta, aldi berean, hiriguneetan presentzia eraginkorra lortzen da, eta nekazarien mugimendua bera, eta elikagaien inguruko eztabaida publikoan eragiteko bere gaitasuna eta askotariko mugimenduekin itunak egiteko gaitasuna indartzen dira.

- **Nekazarien ekintza zuzena [ARG] [BR]: *barazkien eta saskien banaketa (verdurazo, cestazo)*:**

salaketa politikoko ekintza bat da, eta nekazarien produktuen salmenta edo dohaintza antolatua egiten da bertan. Ekintza horien bidez, nekazarien egoera eta hirietako elikadura eta gizarte politikak salatzen dira. Horrela, nekazariak, aliatuak diren gizarte mugimenduekin lankidetzan, salaketa, eragin politiko eta sentsibilizazioko ekintzak egiten dituzte, herria elikatzeke eginkizunetik abiatuta. Merkatu sozialen bidez egiten da, eta zaurgarritasun egoeran eta/edo gizarte bazterketako egoeran dauden pertsonen elikagaien poltsak/otarrak banatzen zaizkie. Hauetako ekintza bakoitzean, ekintza politikoa eta komunikatiboa ere egiten dira.

- **Herritarren hornikuntzarako nekazarien ekimenak [BR].** *Josué de Castro misioa*: “Bost milioi brasildar elikatzea”.

Brasilgo hainbat gizarte eta nekazaritza erakundek *parte hartzen dute* zeregin horretan, eta helburua da herritarren hornidurarako eta elikagaiak eskuratzeko sare bat eraikitzea, nekazarien ekoizpenetik 5 milioi pertsona elikatzeke gai izango dena. Horretarako, taldean lan egiten dute ekoizpenarako, eraldaketarako eta integrazio logistikorako

azpiegiturak eraikitzeke (garraioa, banaketa eta merkaturatzea). Eraikitzen ari den ekimen horren bidez, “indar sozial, politiko eta intelektuala eraiki nahi da, agroekologiaren eta elikagaien hornidura herrikoia alde egiteko; horretarako, nekazariak, jatorrizko herriak eta tradizioak sustatu nahi dira, sektore herrikoiekin batera egindako lanketan, horiek baitira irtenbide sozial eta politikoak eraikitzeke borrokan protagonistak”, baita “nekazaritzaren trantsizio ekologikoaren, hornikuntza herrikoia eta kalitatezko elikagaiak eskuratzearen elementu artikulatzailea” ere.

- **Erakundeen eta nekazarien mugimenduaren arteko lankidetzak tokiko gizarte eta elikadura politikak eta programak garatzeko.**

▷ **[ARG - Tucumán] “Baratzetik mahaira”.** Esperientzia horren bidez, erakundeek, nekazariak eta gizarte eragileek esperientzia bat garatzen dute, non konfiantza, hitza eta akordioa elikaduraren kate osoan duten arrakastaren oinarria baitira:

- Nekazarien produktuen auresalmenta egiten da, alde guztientzat bidezko prezioa negoziatuz. Nekazariak bere produkzioaren salmenta ziurtatzen du eta haren arabera antola dezake. Azken prezioa honela banatzen da: % 70 nekazariarentzako,% 20 garraioaren logistikarako,% 10 salmentari dagokiona.
- Inflazioari eutsi egiten zaio, eta egonkortasuna ematen die produktoreei eta kontsumitzaileei.

- Logistika tokiko monetan garatzen da, eta promozioa, berriz, tokiko baliabideen eta sare sozialen bidez.

▷ **Mais Brasil programa kooperatiboa** [BR]: programa federal bat da, familia nekazaritzatik sortutako enpresen bidez familia nekazaritzako elikagaiak eskuratzea helburu duena, PNAE eta PAAren politika publikoen bidez.

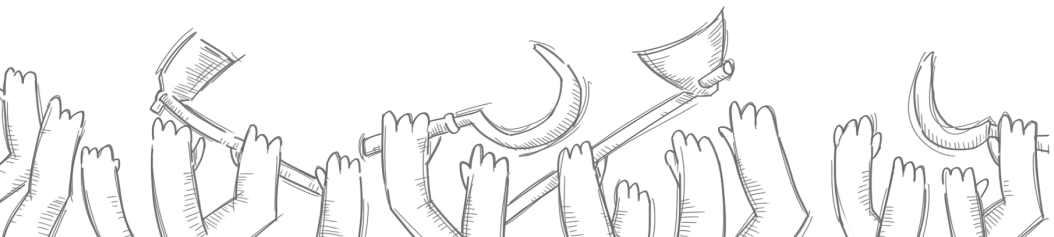
▷ **PNAE – Eskolen Elikadurako Programa Nazionala** [BR]. Oinarrizko hezkuntza publikoko etapa guztietako ikasleei eskaintzen die, alde batetik elikadura eskolan bertan, eta bestetik elikaduran hezteko ekintzak. Gobernu federalak finantza kopuru osagarriak transferitzen dizkie estatu, udalerri eta eskola federalei, eskola egunetan elikadura gastua estaltzeko, hezkuntza sare bakoitzean matrikulatutako ikasle kopuruaren arabera. PNAE programak transferitutako zenbatekoaren %30 inbertitu behar da familia nekazaritzako produktuak zuzenean erosteko, legeak hala ezarrita (11.947 zk.).

▷ **PAA – Elikagaiak erosteko programa** [BR]. Ekoizle txikiek eskaintzen dituzten frutak, barazkiak, esnea eta bestelako elikagaiak erosten dira, elikagaien segurtasunik gabeko herrietara edo erakunde publikoetara (eskolak, ospitaleak, kartzelak, etab.) bidaltzeko. PAA 2003an jarri zen abian, Brasilgo lehendakari gisa Lula Da Silvak egindako lehen agintaldian, Brasilgo herritarren elikadura eta nutrizio segurtasuna bermatzeko eta, aldi berean,

familia nekazaritzako elikagaien ekoizpena indartzeko. Temer eta Bolsonaroren gobernuetan, ia funtsik gabe egon zen programa hau. 2023an, Lula lehendakari tzara itzultze an, berriro martxan jarritako lehen programetako bat izan zen. Bertsio berrian, ekoizle txiki indigenen, komunitate tradizionalen eta emakume nekazarien parte-hartzea sustatu nahi da. Programaren esparruan aurreikusitako neurrien helburua da erregistratutako emakumeak, gutxienez, programako elikagaien hornitzaile guztien %50 izatea.

- **Nekazarien mugimenduaren parte-hartzea hornidura merkatuen kudeaketan [ARG].** Buenos Aireseko merkatu zentralak 2020tik aurrera Lurreko Langileen Batasunak (Unión de Trabajadores de la Tierra) kudeatzen ditu; erakunde hau MNCI-Movimiento Nacional Campesino Indígena-Somos Tierra mugimenduko partaidea da. Tarte horretan, aldaketa garrantzitsuak egin dira hondakinen kudeaketan eta elikagaien berreskurapenean; merkatuaren kudeaketan eragin handiak izan dira kalitatearen kontrolean, agronegozio handiaren ikuskapenean eta pestiziden aurka borrokatzeko laborategi bidezko kontrolean, pestiziden kontzentrazio handiko produktuak merkatutik aterata; lurrari lotutako nekazaritzaren sustapenerako, berriz, merkaturatzaile propioak eta identifikatzaileak sortu dituzte. Irabazi eta ekonomiatik haragoko irizpideak sartzea, hala nola agroekologia, osasuna, gardentasuna eta parte-hartzea, erabakigarria izan da Merkatu Zentralaren kudeaketan funtsezko aldaketak eragiteko.

EUSKAL HERRIAN ELIKADURA ETA NUTRIZIO EGOKIRAKO ESKUBIDEAN AURRERA EGITEKO ERRONKAK

Argentinan eta Brasilen aztertutako esperientzien eta Euskal Herriko errealitatearen arteko antzekotasunak eta desberdintasunak bistakoak bezain nabarmenak dira. Ez bakarrik toki batean modu batzuk bultzatzen dituen eta bestean zailtzen dituen konfigurazio politikoaren aldetik, baita herritarren eta nekazarien mugimenduaren gizarte antolaketaren aldetik ere. Hori dela eta, ezin genuen azterketa hau amaitu bi lurraldeen arteko konparazio txiki bat egin gabe eta gure lurraldearentzat identifikatu genituen erronka nagusiak partekatuz.

Taula honetan, modu eskematikoan azaldu nahi ditugu identifikatu ditugun giltzarri nagusiak, baliagarri izan zaizkigunak eta etorkizunean baliagarri izango zaizkigunak *hegoaldeko betaurrekoekin* jarduteko gure lurraldean ditugun erronkei, pertsona guztien elikadura eta nutrizio eskubidea eskubide eraginkor gisa eraikitzen aurrera egiteko:

13 taula. Hegoalde Globalaren eta Euskadiren arteko gizarte eta elikadura politiken konparazioa

GIZARTE ETA ELIKADURA POLITIKEN EGOERAREN KONPARAZIOA	
HEGOALDE GLOBALA	EAE
Erakundeen gizarte babeserako sistema ahuldua eta, batez ere hirietan kokatutakoa	Gizarte babes publikoko sistema sendoa eta lurralde osoan ezarria.
Gizarte mugimenduek gizarte babeseko sisteman parte hartzen dute	Gizarte babeseko sistema, esku-hartze sozial profesionalizatuko Hirugarren Sektoreak kudeatua
Agronegozioari lotutako elikadura prestazioak, baina nekazari txikien ekoizpena ere oinarritzko saskian dagoela	Agronegozioari lotutako elikadura prestazioak, nekazari txikien bat ere produkturik gabe
Nekazarien eta indigenen familia nekazaritza sustatzeko politika publikoak	Ez zaio bultzada politiko publikorik eman lurralde lotutako nekazaritzari
Nekazarien mugimendua, askotarikoa eta zeharkakoa	Nekazaritzako sindikalismoa eta tokian tokiko ekimen agroekologikoak
Nekazaritza politika publikoak, nekazaritzari indarra ematen diotenak	Nekazaritza politika publikoak, agronegozioari indarra ematen diotenak
Kohesio komunitario handia eta herritarren erantzun kolektiboa, egoera ahuletan.	Garapen komunitarioaren maila txikia eta dauden egoera ahulen aurrean erakundeen esku dago erantzuna.
Ekonomia herrikoiaaren proiektuetarako berariazko erregulazioa, ekimen sozial eta herriko ugari abiarazteko.	Erregulazio murriztailea eta ez oso malgua izateak mugatu egiten du ekonomia sozial eta solidarioaren garapena, baita izaera komunitarioko proiektuak eta autoenplegurako proiektuak ere.

Iturria: Geuk egina

Hortik abiatuta, EAEko pertsona guztien eskubide eraginkor gisa elikadura eta nutrizio eskubide egokia garatzen hasteko beharrezkotzat jotzen ditugun erronka batzuk aipatuko ditugu:

1. erronka. Elikadurarako eskubideari buruzko eztabaida eremu publikora bideratzea

Elikadura zeharkako elementua da pertsona eta kultura guztientzat. Elkartzeko, partekatzeko eta sozializatzeko gunea da. Janariak batzen gaituela esan ohi da. Hala ere, une honetan, gizartean, diskurtso mailan, ez dugu jakiten desberdintzen jatea eta elikatzea; ezta gosea asetzea nutrizioa jasotzetik ere. Elikadura osasungarria, kalitatezkoa eta nahikoa izatea, pertsona bakoitzaren erosteko ahalmenaren mende dago.

Osasunari dagokionez, azken bi hamarkadetan elikadura ohituretan eta dietetan izandako aldaketen ondorioak pairatzen ari gara; maila eskaseko nutrizioaren eraginez sortutako gaixotasun kronikoak biderkatu egin dira. Osasun arloko profesionalek argi eta garbi identifikatzen dituzte gaixotzen gaituzten faktore eta produktuak. Hala ere, ez dago gaur egungo elikadura sistema industrializatua aldatu edo arautuko duen elikadurarako ekintza politikorik.

Eremu publikoko esku-hartzeekin jarraituz, jantoki kolektiboetako elikaduraren kalitatea (ospitaleak, eskolak, jantoki sozialak, enpresak, espetxeak, etab.) eztabaida eta kezka iturri etengabea da, azken hamarkadetan modu izugarrian debaluatu baita. Zaborra eman digute eta ematen digute jaten. Eta guztiok ordaindu dugu,

zuzenean poltsikotik edo zergen bidez: haurrei, eskole-tako umeei, ospitaleetako gaixoei, eta abar.

Anbizio handikoa izan daiteke gizarte osoa elikadura ar-loan politizatzea planteatzen dugun ikuspegitik; hala ere, gure elikadura sistema errotik aldatu nahi badugu, hori bultzatuko duen gihar soziala behar dugu. Horretarako, hainbat gizarte eragile, mugimendu, elkarte eta erakunde ditugu, tokikoak, eskualdekoak, herrialde mailakoak eta nazio mailakoak, urte asko daramatzaten elikaduraren gaiari hainbat ikuspuntutatik heltzen: ekoizpena, eraldaketa, politika publikoak, sentsibilizazioa, jantoki kolektibo eta sozialak, etab.

Elkartzeko eta diskurtso eta praktikak eraikitzeko espazioak erreskatatu eta berriro artikulatu behar ditugu, non lurrari lotutako nekazaritzako ekoizpenetik elikadurarako eskubidea zelan ase pentsatuko den, hori baita lurralde osoan eragin soziala eta politikoa izateko oinarria.

2. erronka. Nekazaritza eta elikadura politika publikoak garatzea, agroekologiaren eta elikadura burujabetzaren ikuspegitik

Erakunde publikoek ez dituzte soilik gure lurraldean garatzen diren gizarte eta elikadura politikak diseinatzeko, arautzeko eta aurrekontu gaitasuna ematen. Beren ekintzarekin, zer egiten den, nork egiten duen, baldintzatu egiten dute. Alde horretatik, esan dezakegu politika publikoak ez direla neutralak.

Elikaduraren ikuspegitik, neutraltasun ezaren emaitza orain ikus dezakegu: nekazaritzako industriak biltzen ditu gizarte zerbitzuen zorroan ageri diren baliabideetan

eskaintzen diren elikagai zerbitzu gehienak. Prezioaren faktorea, hau da, merkeena izatea, kalitatezko elikadura eta nutriziorako eskubidearen gainetik ezartzen da; elikadura egokia, nahikoa eta kulturalki egokia izatearen gainetik. Gauza bera gertatzen da esternalizatutako zerbitzu horietako profesionalen lan baldintzekin.

Baliabide publikoak egoki eta zentzuz erabiltzeko beharrari buruzko diskurtso politikoa ulertzen dugu; hala ere, ezarritako politiken emaitzak ez badu eragin positiborik, ez haiek ezartzen dituzten profesionalen baldintzetan, ezta zerbitzua jasotzen duten pertsonen eta horiek garatzen diren komunitatearen kalitatean ere, ez da onurarik; beraz, eredua aldatu beharra dago.

Gizarte eta elikadura politiken diseinua eta inplementazioa agroekologiaren ikuspegitik egiteak honako onurak ekarriko ditu, besteak beste:

- Lehen sektorea indartzea, tokiko produkzio dibertsifikatua bultzatuz.
- Tokiko ekonomia indartzea, hurbileko eragileen artean ondasunak eta zerbitzuak gehiago trukatzuz.
- Landaguneetan populazioa finkatzea, zerbitzuak mantentzeko (hezkuntza, osasuna, garraioa, gizarte zerbitzuak, etab.).
- Oro har, biztanleriaren eta, bereziki, gizarte baliabideen erabiltzaileen osasuna hobetzea.
- Kohesio komunitario handiagoa, tokiko eragileek inguruko gizarte baliabideetan duten parte-hartzea handitzean.

Horri aurre egiteko, beharrezkoa da parte hartzen duten eragile guztien arteko elkarriketa (gizarteko

esku-hartzearen 3. sektorea, tokiko elkarteen sarea eta gizarte mugimenduak) arina, ohikoa eta zuzena izatea, instituzioetako maila guztietan (tokikoan, herrialdeetan eta autonomia erkidego mailan). Era berean, erakunde publikoetan, politikariak eta langile tekniko ausartak behar ditugu, berritzeko eta kudeaketa eredu berriak proposatzeko, errepika daitezkeenak eta beste administrazioentzako inspirazio iturri izango direnak.

3. erronka. Agroekologia eta elikadura burujabetza gizarteratzea, esku-hartze sozialeko proiektuen diseinutik abiatuta.

Esku-hartze sozialeko programa eta proiektu gehienak gizarte zerbitzuen euskal sistema batek finantzatzen ditu. Sistema hori, hobetu daitekeen arren, punta-puntakoa da beste lurraldeetakoarekin alderatuta, eta, gainera, babes politiko eta instituzional handia du.

Finantziazio publiko horren bidez, elikagaiak modu deszentralizatuan erosten dira, eta, askotan, baliabideak kudeatzen dituzten erakundeek berek erabakitzen dituzte gastu horiek. Maila instituzional desberdineko programak kudeatu aurreko esleipena lehiaketa bidez ematen den arren (prezioaren aldagaiak garrantzi erabakigarria du), 3. sektoreko erakundeek balio kualitatiboko ekarpenak sartu behar dituzte beren baliabideen elikadura eskaintzari dagokionez, ekarpen horiek esku-hartzearen balioa indartzen baitute eta baliabideak erabiltzen dituzten pertsonen tratu hobea ematen baitiete.

Horrela, bada, erakunde eta baliabide bakoitzak, alde batetik, lan egiten duen pertsonen elikadura eta

nutrizio egokirako eskubidearen aldeko apustua egingo du ezinbestean, eta, bestetik, hurbileko lehen sektoreko eragile eta erakundeekin dituen harreman komunitarioak indartuko ditu.

Hala ere, egoera horretara iristeko, 3. sektoreko erakundeek ikuspegi agroekologikoa sartu behar dute beren programa eta proiektuen diseinuan. Horretarako, beharrezkoa da arlo horretan trebatutako eta sentsibilizatutako profesionalak izatea, edo lehen sektoreko eragileengana jotzea, bide horretan erakundeei aholku eta laguntza eman diezaieten.

4. erronka. Nekazarien kopurua handitzea gure lurraldean.

Herrialde txikia gara, elikagaien inportazioaren mende-koa. Elikagaiak (eta ez merkantziak) ekoizten dituzten pertsonak behar ditugu, soroak lantzen, animaliekin lan egiten, modu iraunkorrean arrantzatzen. Nekazaritza eta abeltzaintza zein artisau arrantza ez dira janariz hornitzeko jarduera hutsak, inguruko munduarekin dugun harremana ulertzeko modua ere badira.

Garapenerako tresna bat da, enplegua sortzen duelako eta tokiko ekonomia sustatzen duelako; gizarte kohesiorako tresna ere bada, biztanleria eta zerbitzuak finkatzen dituelako lurraldean; eta klima aldaketaren aurka borrokatzeko tresna da, karbono-emisioak lurzoruan finkatzen eta atxikitzen dituelako, biodibertsitatea eta paisaia zaintzen dituelako, naturaren erritmoe-kin lan egiten duelako eta baliabide naturalak zentzuz erabiltzen dituelako.

Pandemiak eta haren konfinamenduak gogor erakutsi zigun gure elikadura sistemaren ahuldadea. Baina, era berean, erakutsi zigun tokian tokiko elkarren zaintza eta laguntza sareak sortzea eta agroekologia mugimenduak sendo mantentzea posible zela, ezarritako oztopo burokratikoak gorabehera, herritarren beharrei erantzuteko.

Hain zuzen ere, politika eta programa sozialen bidez, lan merkatutik kanporatuta dauden eta/edo gizarte egoera ahulean edo bazterrean dauden pertsonen lehen sektorean aukerak ematea posible da. Prestakuntzaren bidez, eta tokiko eta lehen sektore agroekologikoari zuzendutako ekoizpen eta zerbitzu proiektuak bultzatuz, hezkuntzan lagunduz eta gizarteratu eta laneratze-ko ibilbideak diseinatuz, bi helburu lor daitezke: elikagaiak ekoitziko dituzten pertsonen kopurua handitzea, batetik, eta gure gizarteko pertsona ahulenei bizimodu duina eskaintzea, bestetik.

5. erronka. Politika publikoetan ikuspegi intersektzionala sartzea.

Orri hauetan ikusten dugunez, pobrezia egoeran dauden pertsonen artean ez dago homogeneousotasunik. Egoerak askotarikoak dira, eta zeharkatzen dituzten desberdintasun ardatzak ere bai. Ikusi dugu migratzaila izatea, emakumea izatea, prestakuntza izatea (edo ez) edo hizkuntza bat edo bestea hitz egitea faktore garrantzitsuak direla, bai pertsonak zein egoeratan dauden jakiteko, bai zein laguntza bidetan sar daitezkeen jakiteko. Ikusten dugunez, erakundeak arrazismoak, matxismoak eta klasismoak zeharkatzen dituzte, eta

horrek eragina du horietan lan egiten duten pertsonengan eta abian jartzen diren politika publikoetan.

Erantzunak testuinguruan kokatu eta egokitu behar ditugunez, beharrezkoa da opresio ardatzak agerian utziko dituzten diagnostikoak txertatzea, erantzun eraginkorrak izateko. Horrek esan nahi du, halaber, erakundeari berari eta haren praktikei begiratu behar zaiela, eta zer neurritan ez diren betikotzen edo sakontzen haietara jotzen dutenen behar eta desberdintasun egoerak, konpondu beharrean. Horretarako, beharrezkoa da azterketa, gogoeta, autokritika eta prestakuntza espazioak sortzea, baina, batez ere, ezinbestekoa da borondate politikoa, benetan eraldaketa integrala eta sakona bilatzen duena, ez bakarrik pertsona txirotuen bizitzetan, baizik eta egoera horretara iristeko arrazoietan. Eraldaketa horretarako, pertsona horiek aldaketarako subjektu gisa ikusi behar dira, ez objektu huts gisa, estatistikako zifra gisa edo ebatzi beharreko kasu gisa. Eztabaidetan, espazioetan eta zuzenean eragiten dieten gaitan erabakiak hartzean integratu behar dira. Horrek, aldi berean, iruditeria kolektiboan aldaketa bat eskatzen du, komunikabideek eta gizabanakoek ez diezaieten beren egoeraren errua egotzi beharrak dituzten pertsonen, edo beren bizitzak nolakoak izan behar duten epaitzeko zilegitasuna ez diezaieten eman.

Horiek ez dira, noski, ditugun erronka bakarrik, eta ez daude garrantziaren arabera ordenatuta. Ziur beste asko daudela. Horregatik, Bizilur eta Baladre elkarteetan, ezinbestekoa ikusten dugu espazioak sortzea, irekitzea eta partekatzea, argitalpen honetan planteatzen ditugun gai guztiak eta, jakina, bakoitzak ekartzen dituenak garatzen lagundu nahi duten pertsona eta erakunde guztiekin. Topo egin behar dugu.

ERREFERENTZIAK

- Ainhoa Carcavilla. (2022ko iraila). *Inseguridad alimentaria: concepto y abordaje*. SIIS Servicio de Información e Investigación Social-etik aterata: https://www.zerbitzuan.net/documentos/zerbitzuan/Inseguridad_alimentaria.pdf
- Álvarez, I. (2018). *La salud y la alimentación desde la mirada feminista*. F.E. Agroecología, *Salud y derecho a la alimentación*. Valladolid: Secretaría Técnica de la Red de Ciudades por la Agroecología.
- Alvárez, I., Fidalgo, M., Herrero, R., & Shaw, L. (2020). *¿Qué comen las que malcomen?* Zambra.
- Banco de Alimentos Álava. (2023). *2022ko memoria*. <https://bancoalimentosaraba.org/documentacion-y-publicaciones/>
- Banco de Alimentos Bizkaia. (2023). *2022 urteko memoria*. <https://www.bancali-biz.org/wp-content/uploads/2023/04/MEMORIA-BAB-2022-final.pdf>
- Carvajal, M. C. (Febrero de 2019). *Derecho a la alimentación y Bancos de Alimentos*. https://www.derechoalimentacion.org/sites/default/files/pdf-materiales/TFM_Calder%C3%B3n_Carvajal_Marta.pdf
- Datos Macro, Expansión. (2023). *Riesgo Pobreza CAPV*. <https://datosmacro.expansion.com/demografia/riesgo-pobreza/espana-comunidades-autonomas/pais-vasco>
- Dirección General de la Industria Alimentaria. (2023). *Informe del Desperdicio Alimentario en España 2022*. Nekazaritza, Arantza eta Eliakdura ministerioa. https://www.mapa.gob.es/es/alimentacion/temas/desperdicio/20230629-informe-desperdicio-alimentario-2022_ok_tcm30-655401.pdf
- European Anti-Poverty Network (EAPN). (2023). *El Estado de la Pobreza 2023. Primer avance de resultados*. Madrid: EAPN España.

- Eustat. (2023). *Estadística de recursos para personas sin hogar*. https://www.eustat.eus/elementos/not0019069_c.pdf
- Eustat. (2023). *Instituto Vasco de Estadística*. Etxerik gabeko pertsonen estatistika: https://www.eustat.eus/elementos/not0019069_c.pdf
- Eustat, E. E. (26 de 09 de 2023). *ESTADÍSTICA DE RECURSOS PARA PERSONAS SIN HOGAR. 2022*. https://www.eustat.eus/elem/ele0021200/not0021256_c.pdf
- Eustat, Instituto Vasco de Estadística. (Octubre de 2023). *Incremento de la población vasca en 2023*. https://www.eustat.eus/elementos/la-poblacion-vasca-se-incrementa-en-10228-personas-en-2023-despues-de-2-anos-de-descensos/not0021452_c.html
- FAO. (2023). *El derecho a la alimentación en el mundo*. Konstituzioetan duten aitortzaren bilaketatik aterata: <https://www.fao.org/right-to-food-around-the-globe/level-of-recognition/es/>
- FEGA. (diciembre de 2023). *Ayuda a las personas más desfavorecidas*. <https://www.fega.gob.es/es/ayuda-alimentaria/ayuda-las-personas-mas-desfavorecidas>
- Gobierno Vasco. (6 de Mayo de 2021). *Encuesta de pobreza y desigualdades sociales CAPV*. https://www.euskadi.eus/contenidos/documentacion/informe_epds_2020/es_epds2012/data/INFORME-EPDS-2020.pdf
- Gobierno Vasco. (13 de Enero de 2023). *Noticias*. <https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/-/noticia/2023/10-000-personas-situacion-extrema-vulnerabilidad-recibiran-ayuda-urgente-hacer-frente-sus-necesidades-basicas/>
- INE, I. N. (1 de Octubre de 2023). *Estadística Continua de Población (ECP)*. <https://ine.es/daco/daco42/ecp/ecp0323.pdf>
- Instituto Vasco de Estadística. (26 de septiembre de 2023). *Eustat*. https://www.eustat.eus/elem/ele0010600/tbl0010680_c.html
- Inza-Bartolomé, A., & Rozas, M. d. (2016). *Caridad frente a la residualización; bancos de alimentos en las ciudades vascas. Respuestas transdisciplinares en una sociedad global: aportaciones desde el Trabajo Social* Ianean. Logroño: Universidad de La Rioja.

- La Vía Campesina.. (s.f.). *La Vía Campesina. Movimiento Campesino Internacional*. <https://viacampesina.org/es/>
- Lanbide. (2023ko apirilak 5). *Euskadi.eus*. <https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/-/noticia/2023/las-prestaciones-inclusion-lanbide-alcanzaron-marzo-51-514-titulares-renta-garantia-ingresos-y-20-184-ingreso-minimo-vital/>
- Ministerio de Agricultura, P. y. (2023). *Informe del consumo alimentario en España 2022*. <https://www.mapa.gob.es/es/alimentacion/temas/consumo-tendencias/informe-consumo-2022-baja-res-tcm30-655390.pdf>
- Derecho de Alimentación en España. (2018). *El derecho a la alimentación en España: desafíos y propuestas*. https://www.derechoalimentacion.org/sites/default/files/pdf-materiales/Derecho_alimentacion_desafios_propuestas_COMPLETO.pdf
- PNUD, P. p. (1997). *Informe para el Desarrollo Humano*. Mundi -prensa.
- Red Mundial por el Derecho a la Alimentación y a la Nutrición. FIAN Internacional. (2023ko urria). Una perspectiva de derechos humanos sobre la ayuda alimentaria corporativa. (I. S. Alianza Mundial de Solidaridad para la Alimentación, Ed.) [https://www.fian.org/files/is/htdocs/wp11102127_GNIAANVR7U/www/files/ESP%20layout%20GSA%20%20Rights%20Not%20Charity%20-%20Briefing%20Paper%20FINAL%20\(1\).pdf](https://www.fian.org/files/is/htdocs/wp11102127_GNIAANVR7U/www/files/ESP%20layout%20GSA%20%20Rights%20Not%20Charity%20-%20Briefing%20Paper%20FINAL%20(1).pdf)
- Soberanía Alimentaria. (s.f.). *Soberanía Alimentaria*. <https://soberaniaalimentaria.info>
- Universitat de Barcelona; Fundación Daniel & Nina Carasso. (2022). Alimentando un futuro sostenible. *Estudio sobre la inseguridad alimentaria en los hogares españoles antes y durante la COVID-19*. Barcelona.
- Wikipedia. (s.f.). <https://www.wikipedia.org/>
- Yter, M. (29 de septiembre de 2023). *Desperdicio alimentario*. Ethic: <https://ethic.es/2023/09/desperdicio-alimentario-la-oportunidad-de-los-bancos-de-alimentos/>

ERANSKINAK

ANEXO I

Aurreko irudian, 2023an Pertsona Behartsuentzako Europako Laguntza Funtsaren (FEAD) Elikadura Laguntzarako Programa Operatiboak 2023an emandako saskian zeuden produktuen argazkiak eta deskribapenak daude. Gainerako produktuak hemen kontsulta daitezke: <https://www.fega.gob.es/es/ayuda-alimentaria/ayuda-las-personas-mas-desfavorecidas>

I. ERANSKINA

33 irudia. FEAD 2023 saski batzuen adibideak.

Conserva de sardina en aceite vegetal											
 Marca Comercial: DORITA Fabricante: IGNACIO GONZÁLEZ MONTES, S.A. Presentación: Lata de 120 g Cantidad: 1.181.399 kg						 Marca Comercial: ISABEL Fabricante: BOLTON FOOD, S.L. Presentación: Lata de 120 g Cantidad: 390.961 kg					
Garbanzos cocidos											
 Marca Comercial: MOCITOS Fabricante: MARIN MONTEJANO, S.A. Presentación: Brik de 560 g Cantidad: 2.802.240 Kg						 Marca Comercial: PENELAS Fabricante: LEGUMBRES PENELAS S.L. Presentación: Tarro de 560 g Cantidad: 2.085.958 kg					
Arroz blanco (Categoría Primera)											
 Marca Comercial: DACSA Fabricante: MAICERIAS ESPAÑOLAS, S.A. Presentación: Envase de plástico de 1 kg Cantidad: 3.246.359 kg						 Marca Comercial: SIGNO Fabricante: ARROCES Y CEREALES, S.A.U. Presentación: Envase de plástico de 1 kg Cantidad: 3.230.580 kg					

Iturria: FEGA. <https://www.fega.gob.es/>

Aurreko irudian, 2023an Pertsona Behartsuentzako Europako Laguntza Funtsaren (FEAD) Elikadura Laguntzarako Programa Operatiboak 2023an emandako saskian zeuden produktuen argazkiak eta deskribapenak daude. Gainerako produktuak hemen kontsulta daitezke: <https://www.fega.gob.es/es/ayuda-alimentaria/ayuda-las-personas-mas-desfavorecidas>

II. ERANSKINA

36 irudia. IMV Zenbatekoak 2023

Cuantías de la renta garantizada en 2023. Unidad no monoparental		
Unidad de convivencia	Euros / año	Euros / mes
Un adulto	6.784,44	565,37
Un adulto y un menor	8.819,88	734,99
Un adulto y dos menores	10.855,20	904,60
Un adulto y tres menores	12.890,52	1.074,21
Un adulto y más de tres menores	14.925,96	1.243,83
Dos adultos	8.819,88	734,99
Dos adultos y un menor	10.855,20	904,60
Dos adultos y dos menores	12.890,52	1.074,21
Dos adultos y más de dos menores	14.925,96	1.243,83
Tres adultos	10.855,20	904,60
Tres adultos y un menor	12.890,52	1.074,21
Tres adultos y más de dos menores	14.925,96	1.243,83
Cuatro adultos	12.890,52	1.074,21
Cuatro adultos y un menor	14.925,96	1.243,83
Otros	14.925,96	1.243,83
Cuantías de la renta garantizada en 2023. Unidad monoparental		
Unidad de convivencia	Euros / año	Euros / mes
Un adulto y un menor	10.312,44	859,37
Un adulto y dos menores	12.347,76	1.028,90
Un adulto y tres menores	14.383,20	1.198,60
Un adulto y cuatro o más menores	16.418,52	1.368,21

Iturria: Gizarte Segurantzak. <https://revista.seg-social.es>

37 irudia. IMV 2024

RENTA GARANTIZADA 2024			
Número de personas		Escala de incrementos	Renta Garantizada Ejercicio 2024
1	Un adulto solo	7.250,60 €	7.250,52
		(renta garantizada para un adulto sólo)	
2	Un adulto y un menor	1,3	9.425,76
3	Un adulto y dos menores	1,6	11.600,88
4	Un adulto y tres menores	1,9	13.776,12
5 o más	Un adulto y cuatro o más menores	2,2	15.951,24
2	Dos adultos	1,3	9.425,76
3	Dos adultos y un menor	1,6	11.600,88
4	Dos adultos y dos menores	1,9	13.776,12
5 o más	Dos adultos y tres o más menores	2,2	15.951,24
3	Tres adultos	1,6	11.600,88
4	Tres adultos y un menor	1,9	13.776,12
5 o más	Tres adultos y dos o más menores	2,2	15.951,24
4	Cuatro adultos	1,9	13.776,12
5 o más	Cuatro adultos y un menor	2,2	15.951,24
5 o más	Otros	2,2	15.951,24

Iturria: Gizarte Segurantzak. <https://revista.seg-social.es/-/novedades-del-imv-2024>

III. ERANSKINA

38 irudia. Diru-sarrerak bermatzeko errenta (RGI): Zenbatekoa.

Diru Sarrerak Bermatzeko Errenta (DBE). Laguntzaren zenbatekoa

800,13 euro hilean pertsona bakar batentzat
1.066,84 euro hilean 2 pertsona heldurentzat
1.093,51 euro hilean 2 pertsonarentzat (heldu bat eta adingabe bat)
1.226,86 euro hilean 3 pertsonarentzat (3 heldu edo 2 heldu eta adingabe bat)
1.253,53 euro hilean 3 pertsonarentzat (1 heldu eta 3 adingabe)
1.386,89 euro hilean 4 pertsonarentzat (4 heldu edo 2 heldu eta 2 adingabe)
1.413,56 euro hilean 4 pertsonarentzat (1 heldu eta 3 adingabe)
1.546,91 euro hilean 5 pertsonarentzat (2 heldu eta 3 adingabe)
1.680,27 euro hilean 5 pertsonarentzat (1 heldu eta 4 adingabe)

Iturria: Erletxea. <https://www.erletxea.org/es/tabla#rgi>

IV. ERANSKINA. ARAUDIAK:

Europar Batasuna:

- a. 178/2002 (EE) Erregelamendua: EBko elikagai lege-riaren printzipio eta betekizun orokorrak ezartzen ditu, kontsumitzaileen osasuna eta interesak ahalik eta gehien babesteko.
- b. Europa 2020 Estrategia. Hortik sortzen da FEAD.
- c. Batzordearen 1255/2014 (EB) Erregelamendu De-legatua, 2014ko uztailaren 17koa, Europako Par-lamentuaren eta Kontseiluaren 223/2014 (EB) Erregelamendua osatzen duena, pertsona be-hartsuenentzako Europako Laguntza Funtsari buruzkoa, urteko betearazpen txostenen eta azken betearazpen txostenaren edukia ezarri, adierazle komunen zerrenda barne.
- d. Europako Batzordearen Erabakia, 2014ko abendua-ren 17koa, Pertsona behartsuenentzako Europako Laguntza Funtsaren elikadura gabeziaren Espai-niako programa eragilea onartzen duena (CCI 2014 ES05FMOP001).
- e. Europako Parlamentuaren eta Kontseiluaren 2020/2221 (EB) Erregelamendua, 2020ko abendua-ren 23koa, 1303/2013 (EB) Erregelamendua aldatzen duena, baliabide gehigarriei eta betearazpen xeda-penei dagokienez, COVID-19 pandemiaren testuin-guruan krisia konpontzen laguntzeko eta haren ondorio sozialetarako laguntza emateko (ILACT) eta REACT DIGITAL bat prestatzeko.
- f. FSE+ 2021-2027 Estrategia Dokumentua: “Egoera ahulenean dauden pertsonen janarien bidezko edo oinarritzko laguntza materiala zuzentzea, neurri la-gungarrien bidez, besteak beste”.

Espainiako estatua:

- a. Elikagaien Galerak eta Hondakinak Prebenitzeko Lege Proiektua. Ez da onartu, azken hauteskunde deialdiaren ondoren haren onespena bertan behe-
ra geratu baitzen. Gaur egun (2024ko urtarrila) be-
rriro ekin zaio prozesu horri.
- b. *FEAD 2014-2020*¹⁷. 2024ko apirilean amaituko da. Nekazaritza, Elikadura eta Ingurumen Ministerioar-
en urriaren 15eko AAA/2205/2015 Agindua¹⁸, bana-
keta erakunde elkartuei dirulaguntzak emateko
oinarri arautzaileak ezartzen dira bertan, Pertsona
behartsuenentzako Europako Laguntza Funtsar-
en Programa Operatiboaren barruan elikagaiak
banatzeko, garraiatzeko eta biltegiatzeko adminis-
trazio gastuak ordaintzeko.
- c. 17/2011 Legea, uztailaren 5koa, Elikagaien Segur-
tasunari buruzkoa: Lege horrek Espainian elik-
agaien segurtasuna eta nutrizioa bermatzeko oin-
arriak eta printzipioak ezartzen ditu, malnutrizioari
aurrea hartzea eta egoera ahulean dauden pert-
sonen eskubideak babestea barne.
- d. 39/2006 Legea, abenduaren 14koa, autonomia
pertsonala sustatzeari eta mendekotasun egoer-
an dauden pertsonen laguntzeari buruzkoa: Lege
horren arabera, autonomia pertsonala eta mende-
kotasun egoeran dauden pertsonentzako arreta
sustatzeko prestazioak eta zerbitzuak jasotzeko es-
kubidea dago, oinarritzko beharrak asetzea barne,
tartean, elikadura.

.....
¹⁷ 2023ko abenduaren 31n amaitu da bere exekuzioa, eta horrela programa honi dago-
kion elikagaien banaketaren azken fasea 2024ko apirilean amaituko da; hor emango da
bukatutzat Programa. BOE-A-2024-1309

¹⁸ 2023ko abenduaren 31n amaitu da bere exekuzioa, eta horrela programa honi dago-
kion elikagaien banaketaren azken fasea 2024ko apirilean amaituko da; hor emango da
bukatutzat Programa. BOE-A-2024-1309

- e. Elikatzeko txekoa, 200 eurokoa; Gizarte Eskubideen Estatua, urteko 27.000 eurotik beherako errentetarako 200 euroko laguntza onartu duena (eta 75.000 eurotik beherako ondarea duena). Ogasun Ministerioak 200 euroko ordainketa bakarra aurreikusten zuen, zazpi milioi pertsonara iritsiko zena. EAEn, funts hori foru ogasunek kudeatzen dute.
- f. 2023ko Plan Eragilea, pobreziaren eta gizarte bazterketaren aurkako prebentzio eta borrokarako es-tatu mailako estrategia garatzeko (2019-2023).

EAE – Euskal Autonomia Erkidegoa

- a. 17/2012 Legea, abenduaren 27koa, EAEn elikadur-a egokirako eskubidea bermatzeko. Lege horrek beharrezko mekanismoak ezartzen ditu pertsona guztiek, bereziki ahulenek, elikadura egokia izateko aukera izan dezaten.
- b. Abenduaren 23ko 18/2008 Legea, Diru sarrerak Ber-matzeko eta Gizarteratzeko Legea
- c. 200 euroko txekoa EAEn. EAEn lurreratuta: Ogasun, Finantza eta Aurrekontuetako foru diputatuaren 90/2023 Foru Agindua, otsailaren 10ekoa. Diru sa-rreara eta ondare gutxiko pertsona fisikoei laguntza eskatzeko prozedura onartzea, Ukrainako Gerraren ondorio ekonomiko eta sozialei erantzuteko eta Pal-ma uhartea berreraikitzen eta beste zaurgarritasun egoera batzuetan laguntzeko abenduaren 27ko 20/2022 Errege Lege Dekretuan aurreikusitakoa.
- d. GLL (AES): 4/2011 Dekretua, urtarrilaren 18koa, gizar-te larrialdietarako laguntzei buruzkoa. 2011ko otsai-laren 9ko EHAA, 27. zk.
 - i. 16/2017 Dekretua, urtarrilaren 17koa, gizarte larrialdietarako laguntzen dekretua aldatzen duena. EHAA 16 zk., 2017ko urtarrilaren 24koa.

- ii. 85/2018 Dekretua, ekainaren 5koa, gizarte larrialdietarako laguntzen dekretua bigarren aldiz aldatzen duena. 110. EHAA, 2018ko ekainaren 6koa. Eusko Jaurlaritzak elikadura aurreikusten du.
- e. 2023ko Gizarte prestazio eta zerbitzuen katalogo edo zorroari dagokion Dekretua. 185/2015 Dekretua, urriaren 6koa, Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemaren prestazio eta zerbitzuen zorroari buruzkoa.
- f. Euskal Autonomia Erkidegoan egoera ahulenean dauden pertsonen laguntzeko 2023 programa. Lehen, oinarritzko elikagaien bermearen eskumena Estatua-ren esku zegoen, eta orain autonomia erkidegoetara pasatuko da. DBErekin (RGI) estalita dagoela ulertzen da, baina kasu batzuetan ez. Gurutze Gorria 2.500.000 euroekin finantzatu dute EAE osoan txanpon txartelekin esperientzia pilotua egiteko.
- g. Hitzartuz programa, 2023: Hitzartuz-en muturreko zaugarritasun egoeran dauden pertsonen eta familien oinarritzko beharrei presazko arreta emateko programa (Gurutze Gorria). 2023an sortu zen. Horretarako, 2,5 milioi euro erabili dira Hitzartuz programaren barruan. Euskadiko Gurutze Gorria arduratuko da, urtarrilaren 1etik aurrera, lurralde ordezkartzen bidez, haien eskaera, balorazioa eta tramitazioa koordinatzeaz.
- h. Euskal Autonomia Erkidegoko 12/2008 Gizarte Zerbitzuen Legea.
- i. 14/2022 Legea, abenduaren 22koa, Diru sarrerak Bermatzeko eta Gizarteratzeko Euskal Sistemari buruzkoa.
- j. 474/2021 Errege Dekretua, ekainaren 29koa, Estatuko Administrazioaren eginkizunak eta zerbitzuak

Euskal Autonomia Erkidegoari eskualdatzen dizkiona, espetxeen arloko Estatuko legeria betearazteari buruzkoa.

- k. 2022-2026 Gizarteratzeko Euskal Plana (Eusko Jaurlaritza, 2023).

Udalerriak eta aldundiak

- a. Berariazko pobrezia planak.
- b. Gizarte zerbitzuen laguntza ekonomikoak: Gasteizko Udaleko Gizarte Zerbitzuek larrialdiko laguntza ekonomikoak eskaintzen dituzte pobrezian dauden pertsonen eta familien elikadura beharrak asetzeko.
- c. Elikagaiak erosteko laguntza txartelak: Arabako udalerri batzuek laguntza txartelak eskaintzen dituzte pobrezia egoeran dauden pertsonen eta familien elikagaiak erosteko.
- d. Eskolako jantokiko programa: Laguntzak daude egoera ahulean dauden haurrak eskolako jantokiko programaren bidez eguneroko otorduetan sartu ahal izateko.

